

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI

MILADIKA

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI

19 LETO 32

XIII

JANUAR PESMI: Na pot; Pobožala si (Zdravko Ocvirk) / Sveta noč brezdomca (Mirko Kunčič) / Notre Dame de Paris (Fr. Borko) / Prošnja (J. Kastelic) — LEPOSLOVNI SPISI: Veliki Tomaž (France Bevk) / Klici iz domovine (Lojze Golobič) / Kraška božična legenda (Magajna B.) / Triptihon o svetih Treh kraljih (Timmermans-Smasek) / Ko so hrasti šumeli (Minclov - Vdovič) — POLJUDNI SPISI: Dr. Frančišek Borgia Sedej / P. Hugolin Sattner / V prepadih (Pavel Kunaver) Oče (Bogdan Kazak) / Levstikovo izročilo / Raptus melancholicus linguisticus (dr. Janez Plečnik) — PISANO POLJE: Poštela na Pohorju (Franjo Čiček) / Nove knjige / Leonora Lavrinova (K. Dobida) / Naše slike / Po okrogli zemlji — DRUŽINA: Karitas v družini (Milica Grafenauer) / Verski družinski običaji / Važnost vzgoje (Krista Hafner) / O kislem zelju / Kuharica — ZA KRATEK ČAS: Osat (Miha Gorjanc) / Smešnice / Uganke — SLIKE: Nora Lavrinova: Slovenske plevce; Kamnik; Moj fantek; Ženica; Mož; Ženska z jabolki; Zgodaj zjutraj; Ponoči v vlaku / Tone Kralj: Svetega Štefana kamenjajo / Fotografije (Fran Krašovec): V zasneženem gozdu; Mrzel dan; V novoletnem jutru / Dr. Frančišek Borg. Sedej / P. Hugolin Sattner / Fr. Levstik

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: Uprava Mladike v Celju. — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: F. S. Finžgar, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Pleteršnikova 50, ali: Mladika, Ljubljana, poštni predal 337; telefon 5095.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

Novim naročnikom!

To številko smo poslali mnogim na ogled.

Preberite jo! Ne vračajte je! Vaša je.

Poslali vam bomo še 2. številko. To, prosimo, vrnite takoj, tisti, ki bi Mladike ne naročili.

Kdor 2. številko Mladike obdrži, sodimo, da je postal naročnik.

Naročnino

(vsaj za četrť leta) poravnajte ob prejemu 2. številke po priloženi položnici.

Naša prva barvna priloga. Drugi narodi imajo svoje božične običaje, postavljajo božična drevesca in se še na druge načine spominjajo Gospodovega rojstva. Slovenci smo ohranili iz prastarih časov navado, da postavljamo v božičnem času jaselce. Zato smo se odločili, naj gre kot letošnja prva večbarvna priloga po domovih naših naročnikov slika pristnih kmetskih domačih jaselc. Tvorca naše slike, akad. slikarja Maksima Gasparija, pozna domala, če že ne po imenu, pa gotovo po tem ali drugem njegovem delu, vsak izobražen Slovenec. Njegove »Jaselce«, ki visé v ljubljanski Narodni galeriji, so preproste, pojmovane čisto ljudsko, kmetsko. Sveta družina in pastirci niso oblečeni v običajna zgodovinska oblačila, kot smo navajeni od italijanskih renesančnih in baročnih mojstrov, katere so poznejši slikarji posnemali in jih posnemajo še v naših dneh. Vse osebe so zamišljene in podane tako, kakor bi si jih predstavljala preprosta domača domišljija kmetskega otroka, ki še ni prišel v stik z mestom in meščani. Zato so tudi tako čustveno presrčne in domače. Prepričani smo, da smo ustregli vsaj veliki večini naših naročnikov, ko jim za Božič poklanjamo te naslikane jaselce. Naj bi visele v okviru na steni vseh slovenskih domov in nas spominjale na lepe stare običaje, katerih ne kaže opuščati, če hočemo ohraniti svojo samobitnost in obdržati nepretrgano vez s predniki.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 150 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930 in 1931 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje). Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

M LADIKI 1932 I

VELIKI TOMAŽ

Povest / Spisal France Bevk

Od zadnjega desetletja preteklega stoletja, v katerem se godi naša povest, pa do danes se obličje gorá in dolin, ki se vlečejo od Blegaša in Pórezna proti jugu, ni bogzna kaj izpremenilo. Le železnica si je utrla pot skozi strme rebri, se zarila v obronke ko črv v les. Po cestah drevijo z ropotom avtobusi, za njimi se dvigajo vrtinci prahu. Nekatero gozdnato pobočje so ogolili, mlada rast se bori z vetrom in usadi, ob trhljih parobkih rastejo jagode in maline. Toda vse to komaj opazi človeško oko. Dolgi grebeni gorá, tu goli, skalnati, tam gozdnati vrhovi, pobočja s senožeti, pisane rute pobežnih njiv, vasi in samotne hiše, ki visé v strminah ko orlovska gnezda, globoke, ozke doline, črne soteske s hudourniki — vse je kot je bilo. Isto pehanje za vsakdanji kruh, ista siroččina po nekaterih kočah, iste radosti in bridkosti.

1.

Biló je na soboto večer po prazniku svetih Treh kraljev. Vas Ravnica je ležala tiha in pokojna pod debelim snegom. Pobočje je bilo zastrito z gosto temo, medlo se je svetlikalo le od zvezdnatega neba in od bele snežne odeje. Vse je bilo tiho, mirno, le na koncu vasi je ščecal pes. Fantje so bili že odvriskali skozi gmajno, daleč nad prelazom je bilo slišati njihovo petje, ki je umiralo v zimski noči.

Prav tako mirno in tiho kot v drugih hišah, ki so spale ob klancu, pomaknjene za plotove, je bilo tudi na Veliki njivi, najmogočnejši kmetiji v vasi. Vrata so bila zaprta, v oknih je bila trda tema. Najmlajša hči Tinca je spala v svoji kamrici poleg izbe. Hlapček Jošt je bil odšel s psom na hlev, kjer sta spala globoko, spokojno spanje, privita drug k drugemu, zakopana v seno. Štefan, bodoči dedič, je fantoval.

Petrolejka je gorela le v nizki, zakajeni veži, iz katere je mogla prodreti svetloba le na zadnjo stran hiše proti velikemu bezgovemu grmu. Gospodinja Polona je že pol ure drobnela po kuhinji, opravljala razna dela tiho, brez znatnega ropota. Ni se mogla spraviti spat. Po njenem upadlem obrazu, po njenih zmedenih očeh je bilo spoznati, da je ne drži na nogah zgolj delo. Da, imela je nekaj težkega na duši. Biló je, kakor da se v svojih mislih izmotava iz nečesa, a se z vsakim trenotkom, z vsako mislijo bolj zapleta.

Vrata v izbo so bila odprta. Poleg tiktakanja stenske ure je bilo slišati težko gospodarjevo hojo. Veliki Tomaž je z rokami na hrbtu neutrudno meril izbo iz kota v kot in mislil, mislil. A ne, da bi bile te misli tako nujne, le radi tega, da si je preganjal čas.

Bil je tako velik, da je skoraj zadeval z glavo ob tram. Svetli lasjé, mogočni brki, za spoznanje prikrit pogled izpod košatih obrvi in pleča ko trš, da bi lahko zadela pol Slemenca. Tak je bil Tomaž. Saj ni čuda. Na njih je ležal grunt, ki je slul daleč naokrog.

Če so Potočani gledali iz Smrečja v Ravnico, so jim vselej na Veliki njivi obstale oči. »Tomaž Flander zmore«, so govorili. »Če pije on, pijejo tudi drugi. Pa grunta se drži ko klop kože. Le smrt mu ga bo iztrgala iz rok. No, mladi je že zrel. Saj tudi gleda kot pisan maček...« In njihove oči so se kar lepile na velikem, rjavem poslopju, ki je stalo na razpotju obeh klancev. Hiša je imela temna, zamrežena okna. Na njenem pročelju sta bila med okni naslikana sveti Florijan in sveti Krištof v nadnaravni velikosti. Nad vrati je sameval v vdolbinici, pokrit s kresnim vencem, kip neznanega svetnika. Imel je odbito roko in del obraza. Gospodar ga je imel za svetega Tomaža. Okoli hiše se je razprostiral velik sadovnjak. V bližini je stala sušilnica in zidana klet. Kozele in hlev sta se dotikala hriba, nad njima so

se razpenjale senožeti. Polje je bilo za sadovnjakom, ležalo je kot na dlani. Ena sama velika njiva, po kateri je dobila kmetija svoje starodavno ime.

Da, da! Tomaž je opazil poglede ljudi, njihovo tiho zavist in občudovanje. Besede so mu kot prijetna godba polnile dušo. Hodé po izbi je zdajci pomislil na to, se izravnal v ramenih in se nasmehnil. Nato se je spomnil na ženo. Kaj se nocoj tako dolgo moti? Stopil je na prag, uprl oči v medlo svetlobo, v sence, ki so se premikale na steni.

»Boš ali ne boš?«

»Tako, tako,« se je oglasilo od ognjišča tako plaho in vdano, kot da bi bila izpregovorila premrla ptička.

Saj je Polona ves čas mislila nanj. Kadarkoli so se Tomaževi koraki približali vratom, je poškilila s koncem očesa v njegovo senco in se rahlo zdrznila. Nekoliko se ga je bala, dasi ni mogla drugače misliti nanj kot s toplo ljubeznijo... Tomaž je imel redko besedo, a še redkejši smeh. Tudi Polona je bila molčeča. Toda rada se je zasmejala tako iz srca, kot se zasmеjejo srečni otroci. Kadar je zaplakala — tudi taki trenotki so ji prišli —, je zaplakala le globoko v duši. Solze so ji bile tako dragocene, da jih je redko kdaj kazala. Kdo bi tudi razumel njene skrbi in boli? Ta majhna, drobna plavolaska je bila tako malo podobna svojemu možu. Bila je njegova dekla, njegova sužnja. Če je le rekel trdo besedo, se je vsa stresnila pred njim. V svoji tihi ljubezni ga je izmed vseh ljudi na svetu ona najgloblje poznala. Njegova duša je bila kot skrit studenec. Globoko je bilo treba kopati in grebsti, da se je prikazalo čuvstvo. »Otroci moji, kako čudno je z vami,« so včasih šepetale njene ustnice. »Tone, ti imaš očetovo telo, a moje srce. Ti si moje rasti, Štefan, a drugače si povsem očetov; kar je mojega, se le redko prikaže iz tebe. Pa še najrajši te imam izmed vseh. Ivanka, ti si pa vsa očetova: ni čuda, če te je vsako minuto nosil na rokah in te viškal. Tinca — kdo te razume? Po vnanjosti si vsa moja, a po srcu? Nesrečni otrok moj, ki zlepa prave ne uganeš.« In se je stresnila. Ali se je rahlo prestrašila moževih lastnosti, ki jih je odkrila v svojih otrocih? V trenutku je občutila to kot greh, obtoževala se je.

Ne, Tone je ni več skrbel. Priženil se je bil v Rovte, ima zajetno ženo, ki se rada nasmehne in nosi suhe drobnice v žepu. Ivanka je bila še otrok, ko se je poročila. Zdaj se včasih smeje, drugič se joče. Ona je njena majhna bridkost. Ubeži možu, priteče k materi, a ona ji pravi:

»Draga moja, zakon ni samo med, zakon je tudi pelin...« Tinca je še doma, zmeraj naredi kako neumnost, a rezgeta še tedaj, če jo kaj boli... Štefan? Ta je njena velika bridkost. To, kar on uganja v nočeh, ni več samo fantovska kri. Nekaj drugega, grozečega polje na dnu. Polona je čutila, da ji od dne do dne pojemajo moči. »Če pred smrtjo ne uredim nekaterih reči, bodo za vedno zamujene...« Ta misel se ji je zasadila kot trn v možgane in je še v sanjah ni popustila.

Bilo je pred dvema dnevnoma, na praznik svetih Treh kraljev, ko je bila vsa družina zbrana v izbi. Prišla sta bila tudi Tone in Ivanka. Tedaj je mati težka izpregovorila in solze so ji prišle v oči: »Štefan se bo moral oženiti, trideset let ima...« Tomaž pa ni rekel nobene; ne da bi koga pogledal, je šel v kamro in jo jezno meril tri ure. Ne, on ni hotel govoriti o tem. Toda Polona je morala govoriti z njim. Jasno in odkrito besedo. Že dva dni je to nosila v srcu, vsak trenotek ji je bilo teže. Spregovoriti je hotela še tisti večer, preden bi šla spat, a je pospravlja v kuhinjski omari zaman iskala prave besede.

Zdaj je postala in poslušnila, znova je slišala moževe korake. Sedla je na vogal ognjišča, se sključila, sklenila roke v naročju, ustnice so ji šepetale. Ali je molila? Ali je samo še enkrat obnavljala besede, ki jih je bila že stokrat pripravila in stokrat zavrgla?

Tomaž pa ni mislil več nanjo. Med hojo so se mu porajale pred očmi slike preteklosti, kot bi se prižigale iskre v temi. Redko je obujal spomine, a nocoj so mu iz mrakú polpozabe vstajale podobe njegove mladosti... Videl se je, kako je kot otrok letal okrog rodne hiše, ki je stala na samoti pri Poljanah, tri ure hoda od Ravnice. Daleč naokrog ni bilo ne cerkve ne vasi. Sama zgrbljena, gozdnata pobočja, majhna polja, velike gmajne, goličave in prepadi. To je bil ves njegov svet; prav tak kot nekdanj se je ohranil v njegovem spominu. In vsi dogodki, ki so se mu bili vtisnili globoko v otroško dušo: Padel je s kozelca, ker se mu je prelomila lata, dolgo je ležal bolan. Lovil je veverice, pasel je ovce. Pomagati je moral tudi na polju, večkrat je bil tepen ko pohvaljen. V šolo ni hodil. Najbližja je bila nad dve uri hoda. Ivan je bil dve leti starejši od njega, a po telesu je bil videti štiri leta mlajši. Majhen in bledečen in zmeraj cmerav. Dvakrat so mu držali svečo in čakali, kdaj bo izdihnil. Ni umrl, izlizal se je.

Kadarkoli je Tomaž pogledal svojega sina Štefana, se je spomnil na brata. Včasih je občutil

Leonora Lavrinova: Slovenske plevice.

do njega isto tiho zaničevanje kot nekdanj do brata. Da, brata je mrzil. Mati ga je božala, a on ga je tepel, če ga je le dobil. Oče se je temu samo smejal. Sina, ki mu je bil podoben po telesu in duši, je bolj ljubil nego vse na svetu.

V Tomaža se je zagrizla misel, da mora biti posestvo njegovo, rasla je od dne do dne. V letih fantovanja se je Ivan ves izpremenil. Oprijel se je dela, postal je plečat in zagorel. Tomaž je bil vihrav in nestalen kot aprilsko vreme, rad se je norčeval iz deklet, a Ivan je hodil vsak večer pod isto okno. Pa so nekega dne Tomažu povedali: »Ivan se poroči.« Obstal je, kot bi bil zadet od strele. Saj je že slutil, da se mu domačija izmika izpod nog, vendar tega ni mogel verjeti. »Ali ne bo grunt moj?« je zasigal. Oče je bil v zadregi, rad ga je imel, a ni moglo biti drugače. »Ali si ti

prvorojenec?« ga je vprašal. In se je še ponorčeval, da bi skrnil lastno nejevoljo: »Kaj smo se res zmotili?« To je Tomaža tako zadelo, da je v tistem hipu zamrzil tudi očeta. Kaj pa bo dobil on? Svoj delež. Tedaj je popival tri tedne, prefantoval vse noči.

»Tako si divji ko Tomaž,« so pravili ljudje, kadar so hoteli označiti čezmerno neugnanost. Ta beseda je prišla tudi njemu na uho, toda ni ga bolela; navdajala ga je s ponosom. Delal je redko. Če pa je zgrabil za delo, se je gnal kot črna živina. Na bratovem ženitovanju se je nabral pijače, nenadoma je zdivjal. Zmerjal je svate, a nevesto je hotel pretepstiti. Po streznjenju ga je bilo sram, da se mesec dni ni prikazal v hišo.

Da, spomine na njegovo fantovanje je spremljalo dvoje občutkov, sram in ponos. Ljudje so se

ga skoraj bali. Če so ga zagledala dekleta, so zavreščala: »Tomaž gre.« Toda na skrivaj so ga pogledovala. Njegova divja, neugnana nrav jim je ugajala. Moj Bog, tako je hodil, da so se tresla tla pod nogami. Krivci na njegovem klobuku so na petek in svetek izzivali na boj. A kdo bi si upal približati se mu?

Le eno izmed deklet se ga ni balo. Polona v svojem deklinškem zdravju in lepoti. Lepa kot jagoda je stala ob potu in ga gledala. Ni mogla prikriti tihega hrepenenja v očeh. Stisnil jo je za lice, da jo je zbolelo. »Tomaž, zakaj si tak, da se te vsi bojijo?« ga je vprašala z očitajočim glasom. A oči so ga gledale, da je fant kar obstal. Kar streslo ga je. Obšel ga je sram, a sramovanju se je pridružilo še nekaj drugega, zagonetnega. Tistega še njegov veseli vrisk ni mogel razodeti.

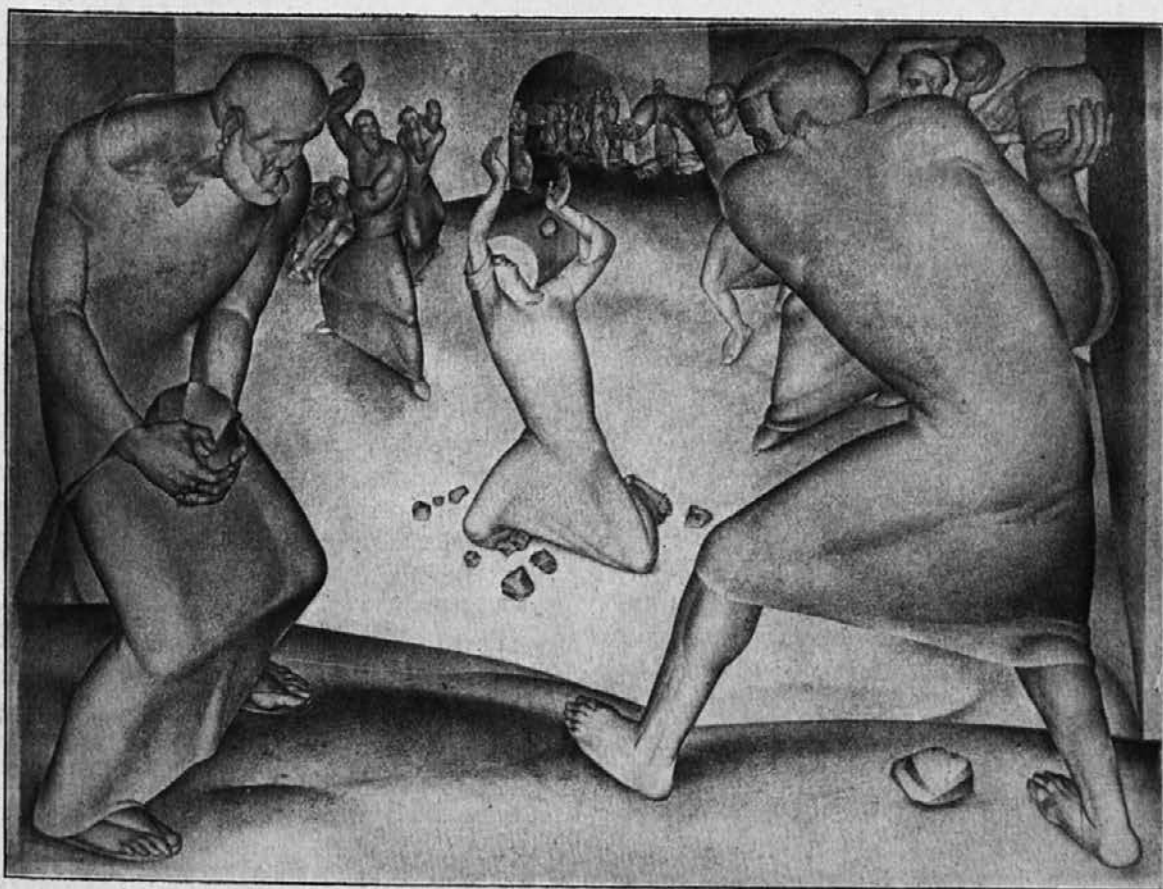
Včasih je šel po svetu. Delal je tu, delal je tam, dokler ga ni zgrabilo, da se je vrnil domov. Vedno znova ga je vleklo k zemlji, samo k zemlji. Kadarkoli se je ozrl po domu na griču, ga je speklo v duši... Polona pa ga je čakala ob potu. Nič več je ni uščipnil v lice. Nekaj skrivnostnega je bral v njenih očeh, tudi v njem se je toplo zgenilo. Ne, tega ni maral priznati. Za ves svet ne. Vsak dan bolj je občutil, kako mu Polona jemlje njegovo divjo moč. Pričel se je je skoraj bati. Vriskal je mimo njenega doma, šel je drugam v vas. Nje ni pogledal. Pa ga je srečala, kot da je slučajno prišla po tisti poti, in zaplakala: »Tomaž! K drugim hodiš, k nam te ni.« Tedaj se je Tomažu storilo inako. Hotel jo je objeti, a ona se mu je iztrgala: »Ne maram te, ne maram, ne maram!«

Od tedaj je postal Tomaž kot ovčica, ljudje ga kar niso več spoznali. Stopil je pred očeta: »Poročim se.« Oče mu ni branil, še smehljal se je v brke. Tudi Ivan mu je šel na roko. V bližini doma je stala prazna bajta. Popravili so jo, da je postala čedna hišica. Odmerili so mu kos vrta in njivo. Saj brat res ni bil gládov. Po poroki se je začelo za Tomaža novo življenje. To je res, da je še vedno rad posedel v krčmi, se včasih udeležil tudi fantovskega pretepa. Hej, če je bilo treba udariti, so ga kar rokó zsrbele. Toda mislil je na Polono, doživel vrsto srečnih dni. Bolelo ga je samo, da živi v bajti. Ni maral hoditi kmetom v dnino, rajši je hodil po svetu. Močne roke so povsod radi sprejeli. Zaslužil je, vsako leto se je za mesec ali dva vračal v bajto. Vsako leto je našel novega otroka v zibeli. Eh, ta Polona! In vendar mu je bilo sladko pri duši. No, tudi smrt ni prizanašala, več otrok jima je še v zibki pomrlo.

Prišla so leta, ko je na kmetijah pogosto pel boben. Tomaž je slišal v krčmi: »Velika njiva v Ravnici pojde za pest goldinarjev. Gospodar je vse zapil in pognal.« Aj, kako je takrat divje zaplalo v Tomažu, kar privzdigovalo ga je na klopi. Otroci so mu rasli kot konoplja, bajta je postajala premajhna. Njegove sanje o lastni kmetiji še niso bile pozabljene. Pa je še slišal: »Njivčan ima že odrasle sinove. Vsakomur grozijo, kdor bi se drznil kupiti njihovo posestvo na dražbi.« Tomaž se je samo smejal. Govoril je z bratom in z ženo. Brat mu je odkupil bajto in vse, kar je bilo okoli nje. Žena pa je primeknila svojo doto, ki še ni bila izplačana. No, nekaj goldinarjev se je dobilo pri sosedih. Vse to je z denarjem, ki je prihranjen ležal v skrinji, dalo lepo vsoto. Tiste dni je Tomaž živel ko v mrzlici.

Presneta reč! Ta spomin je bil najbolj živ v njem, še čez leta mu je grel kri. Ne, Tomaž se že ni ustrašil Njivčanovih sinov. Saj je bil na dražbi le starejši, križemgledi Andrej. Tudi dve hčeri sta bili navzočni. Kupcev je bilo malo, menda nikogar, ki bi si upal za vse poprijeti. »Kdo dá več?« je klical gospod s svetlimi gumbi na suknji. Tomažu je bilo za trenotek čudno pri srcu. Nad vsemi je visel nekak sožalen molk kot na pogrebščini. Njivčanovi hčeri sta zaplakali. Brljavi gospodar je sedel na kamnitih stopnicah ob kleti, gledal uporno z enim samim očesom, kot bi hotel reči: »Kdo si bo upal?« Oče je sunil Tomaža v hrbet. Ta je ponudil cel petdesetak več. Vseh oči hkrati so se uprle vanj. »V prvo... v drugo... v tretje...« Nihče več.

Tomaž je postal posestnik. Kljub žalostnemu občutju, ki je plavalo nad vsemi, se je skoraj glasno zasmejal. Njegovo življenje se je s tistim dnem vse presukalo. Selitev, prepiri z Njivčanom, grenkost in jeza, a na dnu vsega radost... Eden izmed Njivčanovih sinov si je zgradil kočo na gmajni in se oženil. Drugi je hodil v tujino; kadar je bil doma, je živel pri bratu. Starejša hči, Neža, je dobila del posestva, Pristavo, ki ni šla na dražbo. Omožila se je, pri njej je živel oče, ki je vsak dan hodil posedat na mejo Velike njive in preklinjal Tomažev trud. Druga hči, Amalija, je dobila bajto ob klanecu, ki je nekoč tudi pripadala Veliki njivi. Vzela je lovca in mizarja Gašperja Trpina. Ker je bila bajta v najbližji soseščini, so nastajali prepiri. Tomaž se je usajal, ker so mu pohodili travo na vrtu. Gašper je pihal in trdil, da ima Tomaž puško in da hodi z njo na divji lov. In še, da mu Štefan s svojim vriskanjem budi otroke ponoči.

Tone Kralj: Svetega Štefana kamenjajo.

Vselej, kadar je Tomaž pomislil na to, je besno siknil skozi zobe: »Psi!« Dvakrat je plačal kmetijo. Prvič z denarjem, a drugič z delom in jezo. Najočitnejše sovražstvo je kazal Andrejc. Če sta se srečala, je pogledal vstran. Ponoči jim je pel sramotilke. Dobro, da ga večino leta ni bilo doma. Po več mesecev je delal v tujih gozdovih. Od občine si je kupil del gmajne, kopal zemljo, sadil divjake, nosil kamenje, tesal les. Ljudje so se vpraševali: »Ali bo zidal?« Pritrjevali so: »Ne kake kajže, celo hišo.«

Zadnje mesece je bil Tomaž opazil, da se Andrejc nič več tako trdovratno ne izogiblje Velike njive. Če je koga srečal, mu je celó pogledal v oči. Bajé so videli Tinco, ki se je pomenkovala z njim. Tega Tomaž ni mogel verjeti. Vendar — če je govoril slabo o Andrejcu, je dekle stisnilo ustnice in zardelo do ušes. Ni imel dokazov, a slutil je, da se nekaj godi za njegovim hrbtom. Ob vsaki taki misli mu je kar pomrznila kri.

Da, da, koliko trpljenja, koliko skrbi! Posestvo je bilo zanemarjeno kot le káj. Moral je delati s hlapcem in deklo. Z ženo se je upiral za žive in za mrtve. Otroci so le počasi doraščali. Težko je bilo, ker je njihovo detinstvo poteklo

v bajti, kmetije so se morali šele priučiti. Toda, kadar se je Tomaž izravnal truden od dela, se je vse zasmejalo v njem: »Vse to je moje, moje!« Čutil se je tako močnega, da bi zadel Vrh na svoja pleča. Polagoma se je izkopal iz težav in iz skrbi. Tedaj se je povrnila njegova stara nprav. Rad je posedel v krčmi. Vendar njegovo pitje ni moglo omajati trdne kmetije.

Tone, ves po materi, mehak kot vosek, dober le za Rovte, kamor so ga bili priženili. Ivanka, njegova ljubljenska. Pri obedu je vedno sedela poleg očeta; bila je že skoraj pastirica, ko ji je še vedno dajal v usta. Kadar je deževalo, ji ni bilo treba pasti, zjutraj je smela najdlje poležati. Prišel je snubec, Gregor Hvala, trden kmet iz Melin. Zagledal se je bil v njena rdeča, otroška lica, ko je hodila k maši. Zasnubil jo je. Tomaž je brž prikimal, le Polona je vzdihnila: »Saj je še otrok!« Ivanka pa ni vedela, kaj je življenje, zato se ni upirala. Misel na Ivanko je Tomaža vselej čudno zbegala. Kadarkoli jo je zagledal pred hišo, četudi je prišla samo na obisk, se je obregnil: »Ali si spet ušla?« Ni mogel poslušati njenih tožbá, ki jih je imel za ženske muhe.

Tudi v tistem trenutku spomina se je zdrznil. Postal je sredi izbe, zamahnil z rokami, kot da odganja nekaj nevšečnega. Tedaj se je znova spomnil na Polono. Zavedel se je, da že dolgo ni slišal njenega stopicanja po veži. Stopil je do vrat, nejevoljno uprl pogled v sključeno postavo, ki je sedela na ognjišču.

»Polona, kaj pa delaš?«

Moj Bog, kako se je Polona vsa zlecnila od strahu. Tako je bila zatopljena v trpko razmišljanje, da bi bila lahko prešla noč, a bi se tega ne bila zavedela. Stala je trepetajoča in plaho gledala moža. Zdaj ji je bilo stokrat težje spregovoriti kot prej. Če bi bil Tomaž njeno zmedenost vsaj opazil in jo vprašal, kaj ji je, bi laže začela. A ona nocoj mora govoriti, mora za vsako ceno, sicer niti za trenotek ne bo zaspala.

»Sedla sem pa sem začemela,« se je nehote zlagala. Nato je vzela petrolejko in še vprašala: »Ali si navil uro?«

Majhna, z opotekajočimi se koraki se je zazibala proti stopnicam.

(Dalje prihodnjič.)

KLICI IZ DOMOVINE

Lojze Golobič

Janez Boltez služi vojake že peti mesec. Ordonanc je v intendantskem odseku. Pometa sobo, puha s cunjjo prah z miz in sten in na pošto nosi vsako popoldne pisma. Sicer pa dremlje pred vrati in čaka na klic zvonca.

Mimo me nese veter s kupom listin.

»Janez, mrha, samo spiš.«

»Drugega posla nimam,« se odreže.

Pa vem, da ga ima: potuje...

Janez je vzdan med štiri visoke stene; mrzlo in vlažno puhti iz njih. Nič ne diši po svetlobi, po mladem trtju in breskvah in cvetočih jablanah. Doma, oj doma! Tam ni sten. Tam je vse razmaknjeno, še stropa ni. Le nebo se boči strašno daleč nad hišami in njivami, še tam je odprto zlato okno do samega Boga...

Janeza je mati rodila, ko je trtje kopala na semiških rebrih. Tu je z mladici poganjal, z grozdi zorel. Na srce so se mu naslanjale prevezi. Zato pozna vsako trto po imenu, po starosti, po pridnosti. Kakor piščanec. In nič ni mislil, da bodo nekoč prišli ponj in ga odtrgali od zemlje trt, ki mu je tako pri srcu.

In ali je Janez kriv, da sliši v te mrzle stene ponoči klice: »Janez, Janez...«

Trte ga zovejo in brajde in grozdi; zapuščeni otroci. Le na pol izdahnjeni glasovi se ga dotikajo: »Janez, vrni se...«

Ob takih jutrih je Janez gluhi in slepi za ljudi, za kraj, za čas.

In če mu nekdo, ki je tudi bolan po domu, imenuje trtje, se Janez zataji: »Kaj trtje, kaj oče, kaj mati! Čakajo naj!« In povese oči ko zločinec. Sram ga je ljubezni.

Kaj pa potem iščeš kupcev, Janez, za hlebec — da bi imel za peronsko karto in gledal, ko vlaki bežijo v Slovenijo?.. In loviš sapo od čakanja, da ujameš vsaj vonj, ki se drži potnikov: morda so se vozili mimo tvojih trt... Pa vlaki so polni tovarišev v sivih oblekah. Vsa okna so razkoračena od veselja; od vseh strani pesem: domov, domov. Janez, domov...

Vsak dan ga po isti poti nosi nepoznana sila. Vstane in brez moči in brez misli kakor konj, ki vozi pijanega gospodarja domov, se približe na peron. Dolge ure se ne gane. Pa se spet obrne in vrača, kakor je prišel.

Nekoč pa je prebledel od iznenadenja: glas iz domovine. Janezov sosed.

»Kako je tam?« dahne Janez vanj.

»Vse je golo. Obrali smo trtje in vrtove, njive obrnili. Kašče so nabite, sodi šumijo. Uživali bomo...«

»Pa vino?«

»Kakor kri.«

»Pa oklicev je kaj padlo?«

»Vse se ženi.«

»Pa Barbka?«

»Tebe čaka.«

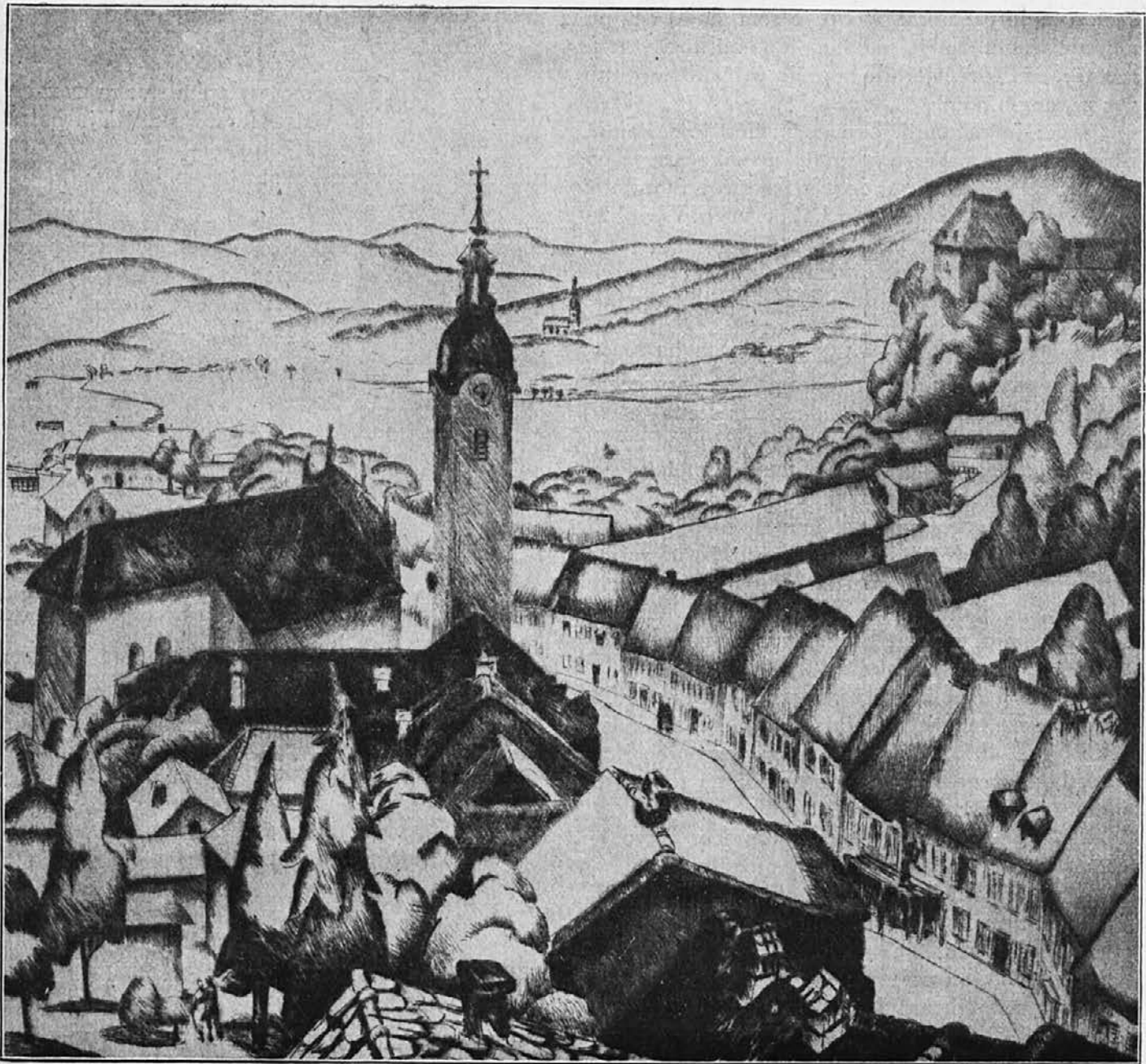
»Čaka,« je ponovilo Janezovo srce, »mene čaka...«

Po takih videnjih je Janez ponorel. Smejal se je in smejal: sebi in ljudem in krtači, na kateri se je vozil po parketu, in sekiri, ki mu je je pol v polenu ostalo.

O božiču bo imel šest mesecev službe. Takrat dobi pravico za delni dopust. Daleč je še, oj daleč. Pa vendar bo že te dni nesel h krojaču kapo in hlače, da jih po njem izmeri in skroji. Kakor uliti bo. In svetle gumbe bo vbodel na rdeči všitek pod vratom. In zlate številke na rame. Nekje si bo izposodil nož, nihče ne bo vedel, da ni borec. Tako bo hodil po vasi. Ljudje bodo rekli: Kakor oficir! In kaj boš rekla ti, Barbka?

In potlej bo božič. Božič je samo v decembru. In decembra ni več, tudi o veliki noči ne.

Saj Janez ni nič mislil, nič govoril, samo stalo je pred njim kakor daljna ljubezen.

Leonora Lavrinova: Kamnik.

V božiču se nekaj skriva, česar ne vidimo. Vse nas poniža v otroke. Vsi iščemo mah, vsi stojimo v kotu kakor v cerkvi. Glave odkrijemo, ko pastirce in jagnjičke posajamo v mah. In ko prižgemo sveče in se jaselce zasvetijo ko od repatice, takrat vsi pokleknemo in molimo kakor nikoli več v letu. Nič ne vemo: samo molili in jokali bi...

In za tem polnočnica; pa bakle po potih in stezah v dolgi procesiji; le možnarjev ni: takrat ne streljamo, bojimo se, da nam bi nekam odneslo to sveto tišino, ta skriti mir. Vse mora biti tiho, le široki kosmi morajo padati, da bo jutro po svetem večeru težko od snega, da bodo planjave vse bele: da bo Jezus po mehkem hodil to noč...

Oj to noč, to noč doma!

Mesec dni pred božičem piše Janezu oče:

»Vse luknje smo zamašili, toliko letine nam je Bog dal. Vsega imamo, samo Tebe ne... Pridi za božič! Klali bi, pa čakamo, da boš tudi Ti na praščini. Oni sod pri zidu še ni odprt. Ti mu boš pipo odvil...«

V Janezu je klicalo: božič, božič!

Ko so stari vojaki odhajali domov po civilno obleko, je Janez naročil domačinu: »Reci mojim, da pridem. Načelnik mi je dal štirinajst dni...«

Zadnje dni Janez ni bil več Janez. Obraz mu je vedno drgetal v nemiru: vsa kri se je tu sešla; kakor da ima že kovčeg v roki in se boji zamude.

Vedno se je premikal. Hodil je sem, hodil tja, pa ni vedel čemu. Ko je jedel, so mu celi kosi v grlu zaostajali. Preveč je bilo v prsih pričakovanj, nič več ni moglo noter.

Začel je računati. Ure do božiča je seštel in jih v črtice na papirju spravil. In vsako uro je po eno črtico izbrisal. Pa ure, ki so prej utonile v dnevu, so se zdaj daljšale kakor vrvi. Vse bliže božiču — vse daljše ure...

Neki popoldan so se vrnil stari vojaki s civilno obleko; Janezov domačin z barilcem vina.

»Čakajo te ko princa!« je povedal.

Janez namoči usta v pijačo, v kri semiških trt. Daleč so časi, ko je zadnjikrat pil. Šest mesecev! In od sreče, od močnega soka se je opotekal...

Ta večer so ga čitali v knjigi zapovedi:

»Janez Boltez — požarni v tretjem nadstropju od osmih do enajstih!«

»Dobro, dobro,« mrmra Janez, »nocoj požarni v tretjem nadstropju, čez sto osem in šestdeset ur pa bom požarni v zidanici na rebri; in če hočete celo noč...«

Ob osmih se priziblje Janez v tretje nadstropje. Prisloni se k oknu:

»Vsi so legli v posteljo, dvorišče je prazno. Da bi tri ure na tem mestu stal? Ne, Janez bo sedel. In ko bo slišal korake, hej, kakor vranec bo skočil... Le enkrat še me boste pribili na to mesto, potem — božič...«

Usedel se je na kamenite stopnice, glavo je naslonil na zid. Misli so mu odpotovale:

Še nekaj dni — kakor kaplja kanejo in odnesel ga bo vlak. In potrkal bo na okno.

Plahi glas materin: »Kdo je?«

»Medved,« bo zarenčal.

»Naš medved, naš Janez,« bo skočil oče s postelje.

In luč in tekanje in nemir in —

»Mrha, spiš!« sune Janeza dežurni oficir: »Jutri na raport! Sedem dni boš sedel...«

Janez je strašno široko odprl oči in usta in roke — in tisto noč ni več zaspal.

NA POT

Z novim letom	Nove brazde
nové nade	v grudo rodno,
v duše mlade	v grudo plodno
bomo dali.	zaorali.

Pota, steze
z mehkim cvetjem,
z mehkim petjem
si postlali.

Zdravko Ocvirk.

SVETA NOČ BREZDOMCA

Nocoj

v svetlem kriku zvonov, v zlatem smehu zvezd
iztrpela se je najtišja bolest.
Le dalja je še —
in samotnega v čudno razprte oči
narahlo boli.

O, dalja — ko grob, ko oslepelega ptiča perot!
V brezbrežje se je raztegnila
samotnemu žalostna pot...

O, dom!

Kdor ga ima —
sred črnih vrtincev, viharjev življenja
ima pristan, ima čudežen vir vsega:
ljubezni, miru in še — pozabljenja...

Brezdomcu nocoj
le motni odbleski, le blede odzvoki
božičnega čara v samoto lijó.
Lijó — o, in je vendar nocoj
še njemu, še njemu pri srcu tako mehko — —

Mirko Kunčič.

NOTRE DAME DE PARIS

Vratar zaklepa rano gotski hram,
rožlja pred peto uro s ključi
in zmenja drobno dušco v večni luči.
O stoj, vratar, zapri me v Notre Dame!

Zamaknjen v oken mistični preludij
sem gledal angelov nemalo četo,
kako zapisovali so si v knjigo sveto
ih teče prošnje žalostnih ljudi.

Vratar je čakal, vpil, naj grem —
a jaz ga nisem čul; nekdo igral
na orgle je božični psalm:
Daj na zemlji blage volje mir ljudem!

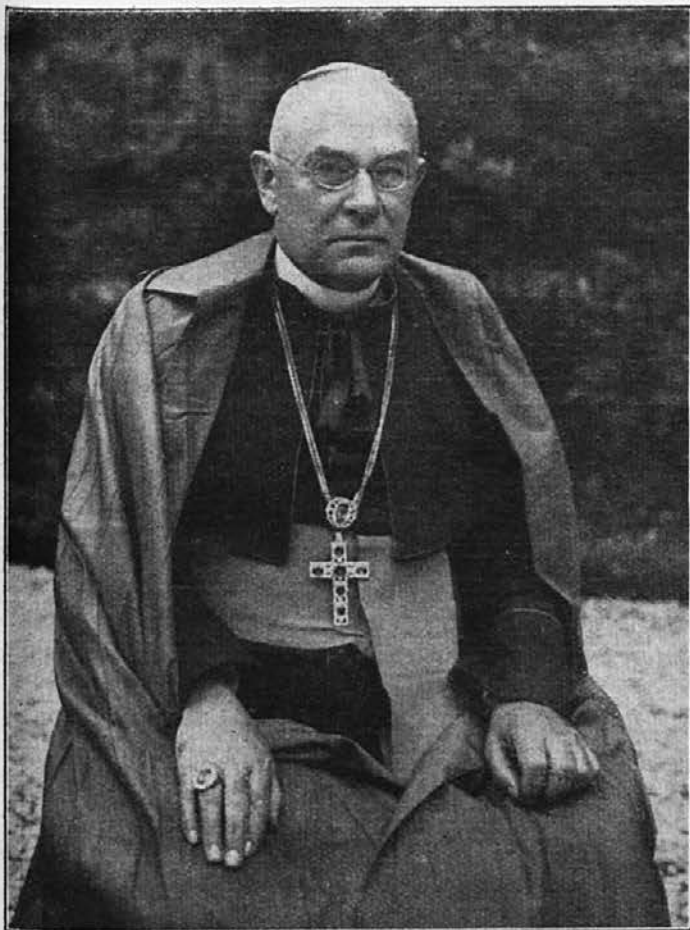
France Borko.

POBOŽALA SI

Pobožala si z mehko me roko
in s toplo si besedo me sprejela,
v poljubih vročih lica so gorela,
ko prišel k tebi, ljubica, sem po slovo.

Zdaj truden vračam se od dolge poti
in nate mislim in ti pesmi pojem.
Ah, saj nikdo ne ve, kako je v srcu mojem,
kako stoterno bolj sem vzljubil te v samoti.

Zdravko Ocvirk.

DR. FRANČIŠEK BORGIA SEDEJ

(Ob njegovi smrti 28. novembra 1951.)

Ko bi od pokojnega nadškofa prav ničesar drugega ne vedel kot to, kar sem videl, bi ga moral globoko spoštovati. Videl sem v Gorici njegov nadškofijski dvorec. Videl sem ga v povojni dobi, ko je divjala tolpa, v kateri ni bilo ne drobca več nekdanje rimske kulture, kaj šele, da bi govoril o krščanski! Vse stene pritličja nadškofove palače so bile en sam divji madež. Kletve, psovke, grožnje so bile s črnimi črkami napisane po steni. Kot bi se čeljusti zverin režale iz ometa. Za temi stenami, za temi gluhi okni je bival nadškof Sedej. Njegova grehota, ki je izzvala tolpo, je bila ta, da je bil slovenske matere sin, slovenske zemlje sad in ni mogel in ni hotel in kot katoliški škof ni smel biti izdajavec svoje matere, svoje zemlje in svojega ljudstva. In za to zvestoba je trpel desetletje. Hotel je biti dober pastir. Dober pastir dá življenje za svoje ovce. Sedej je dajal življenje zanje, dajal od kaplje do kaplje, dokler ni kanila zadnja in je z njo vred omahnil sam v naročje smrti — in v objem Pastirja, ki ga je pozdravil: »Pridi, dobri in zvesti!«

Ob smrti takega moža obstane naša begotna misel. Sredi sodobnega, nemirnega pljuskanja, ko gredo valovi nečloveških strasti do vrha, ko je človek človeku zver in ne več brat v Bogu, ko svet nima ničesar več, kamor bi se trdno prijel, ko je čas, ki bi ga Izaija popisal po svoje: »Kaj, da je zvestoba postala vlačuga? Kaj, da so prvaki nezvesti in pajdaši tatov? Vsi ljubijo podkupnino in letajo za nagradami, siroti ne sodijo pravice, pravda vdove ne pride prednje,« — se nam zazdi moža, ki je stal trdno kot hrib, pod katerim se je rodil, le še trikrat škoda. Vemo pa in veseli vemo: Klonil ni, zrušilo ga je. Kako boli čredo, ko ni več pastirja, kako vernike, ko bo kmalu slovenski očenaš otrôk državni zločin, tega ne moremo ne presoditi ne občutiti. Z njimi žalujemo, z njimi upamo. Pot odrešenja vodi čez Kalvarijo.

*

Nadškof dr. Fr. B. Sedej je bil rojen 10. oktobra 1854 v Cerknem. Prehodil je pot kmečkega študenta: zgodaj si je služil kruh s poučevanjem in kakor tisočem je bila tudi njemu dodeljena lesena žlica in skodelica na frančiškanski porti na Kostanjevici. Nenavadno nadarjenost je strnil s kleno vztrajnostjo in je zato zmagal osmo šolo z odlično maturo in prvi letnik bogoslovja v enem letu. Nenavadno zaupanje svojega nadškofa je užival, ko ga je poslal prvo leto za kaplana v rodno faro. Vedel je, da bo tudi tam — kljub drugačnim prerokbam — vendarle prerok. In je bil. Še danes ga Cerkno pomni, ga ljubi in je ponosno nanj.

Seveda ga je Gorica klicala. Zato so ga poslali v nadaljnje izobraževanje na Dunaj v Avguštinij, odkoder se je vrnil kot profesor bogoslovja v Gorico. Še enkrat so ga poklicali na Dunaj za dvornega kaplana — a se je hitro vrnil tja, kjer je Previdnost določila, da bo delal, trpel in umrl: v sončno Gorico. Da, sončna mu je bila do izbruha svetovne vojne. Tedaj je ta paradiz slovenskih mest zagrnil mrak dima in toča granat. Umekniti se je moral iz prelepe, predrage Gorice, da se je po vojni vrnil v kup razvalin. In ob razvalinah mesta, ob podrtih in razstreljenih cerkvah po škofiji še razdejanje duš, strtost src, groza krivic, preganjanje vernikov in duhovnikov, najboljših, najzvestejših! Kaj je pretrpel, ko pomagati ni mogel, to ve Bog in njegovo trudno srce, ki počiva v krsti. Silne moči je bilo treba, da ga ni podrlo.

Danes stoji vladika Sedej, nadpastir goriške nadškofije, pred nami kot svetel lik, kot simbol, kot klicar: vsem Slovencem tu in tam in povsod:

Vzdržimo v boju za pravdo božjo! Ne umeknimo se! Če pademo, padimo na bojišču! F.S.F.

KRAŠKA BOŽIČNA LEGENDA

Magajna Bogomir

Lahko bi se zgodilo kjerkoli, toda tistikrat se je zgodilo na visokem Krasu v prav majhni, bedni bedni vasi. Bil je tedaj advent, pust in dolgočasen, kot le more biti poleg puščobe in dolgočasje praznih shramb; ljudje v zaporih — nič tistega veselega pričakovanja prekrasnih božičnih pesmi in nič upanja v čarobno doživetje čudežnega Odrešenikovega rojstva. Kdo bi upal in pel, ko pa te zapró, že če le misliš na upanje in pesem!

Tak advent je bil, toda vaščani so vendarle hrepeneli po jaselcah. Morda je bilo iz vere, morda iz navade — morda iz sladkega spomina. Matija, ki je bil velik muzikant in nekdanj organist, star fant, je mislil in mislil in hrepenel noč in dan. Imel je mater v grobu, očeta v zaporu, v zaporu zato, ker se je uprl, ko so pregnali pevce s kora, pa je še veroval — z nezmanjšano silo je veroval v Odrešenika. Sklenil je, da mu napravi najlepše jaselce za božično noč.

Šel je od hiše do hiše in nabiral denar. Dali so mu vse, kar so imeli. Nabral je liro in pol. Vsak je pripomnil to ali ono, kak naj bo Odrešenik. Matija se je napotil v Trst in je iskal tam po ulicah, da bi kupil Odrešenika — prekrasno novorojeno dete. Strašno ošabno, tuje in visoko so se mu smejali po trgovinah: »Ta človek bi hotel za liro in pol prekrasnega novorojenca. Ali hočeš tega iz porcelana? Ali morda tega iz marmorja? Ali iz slonove kosti — ha, ha! Za liro in pol! Tega iz papirja, če hočeš!«

Zvečer se je Matija napotil mračen in potr domov in ni nič videl prekrasne mesečne noči, po kateri so visele zvezde nad kamnito pokrajino, in ki se je naredila, kakor da bi prišla od sam Bog ve kje. »Kako naj bi prišel Odrešenik v to ukleto, pusto, kamnito, zapuščeno gmajno? Tukaj je človeku usojeno samo, da pade in čimprej pogine.« Do neskončnosti revna in zapuščena in pomilovanja vredna se mu je zazdela vas, ki je ležala pred njim, in solze sramu in obupa so se mu prikazale v oči. Nič ni vedel, da se same zvezde svetlikajo v teh solzah. Ljudem, ki so ga pričakovali pred njegovo kočjo, je vrnil denar. In glej — nihče mu ni nič očital. Le vsak je sklonil glavo in odšel molče v svojo hišo. Vsi so zaspali, le Matija ni mogel in ni mogel. Vedno bolj živo, vsa polna koprnenja je mislila duša na nekdanje dni. Silne godbe orgel so donele v njej, truma deklet in fantov je prepevala v njej — kakor nekoč: »Rojen nam je Rešenik...« Strmel je v kot, kjer je ležala

mesečina, in od ure do ure je bila bolečina silnejša v njem.

In zgodilo se je krog polnoči. V kotu, v mesečini se je porodila senca — in senca je bila od drobca do drobca trenutka vse bolj živa, bolj jasna, bolj lepa — in je bila senca naenkrat novorojenec in je bil novorojenec sam Jezus. Tako živo in modro je gledal, da bi ne mogel gledati tako največji modrijan sveta.

Matija se je dvignil na ležišču in pokleknil, da bi molil. Nasmehnil se je in iztegnil roke proti njemu. Pa mu je rekel, čudovito razločno in razumljivo, tako da je Matija razumel vsako besedo: »Mir tebi in tvojim, Matija!«

Fanta je objela velika radost. Stopil je z ležišča in se približal Detetu, da bi ga vzel v naročje. Toda tedaj je Otrok izginil. Matija si je pomel oči, Ali je sanjal? Ni sanjal. Razločno je bilo povedano v njegovem jeziku: »Mir tebi in tvojim, Matija!«

Zjutraj, ko so se zarje doteknile hiš, je vstal in hodil iz doma v dom in povedal vsem. Ljudje niso vedeli, ali bi verjeli ali ne. »Široko dušo imaš in se ti marsikaj, kar je drugim sanja, zazdi zares.« — »Ne, saj sem videl prav s temi očmi in slišal prav s temi ušesi.« — »Pa ti je res po naše povedal?« —

Polastilo se ga je silno koprnenje, da bi še enkrat videl tisto podobo, polno lepote in modrosti. Klečal je vso drugo noč, strmел v kot in pričakoval — čudovita podoba se ni prikazala več. Toda v duši je rasla, rasla — vedno bolj živa, vedno bolj polna veličastva. Zgrabila ga je želja, da bi jo upodobil. Kako? Ne sme več na kor, da bi jo prikazal ljudem z godbo. — »Jezus za liro in pol? Ali je mogoče kupiti Jezusa z denarjem? Ali je Odrešenik pri tistih, ki so ustvarili nasilje?«

Vzel je sekiro in se napotil v borovje. Burja je pela med črnimi vejami, ki so se sklanjale prav do tal, počasi, kakor da bi nekdo počasi dvigal roke od zemlje v nebo in nazaj k zemlji. Matiji se je budila v duši sladka grenkost: »Morda so peli bori prav tako takrat, ko ni Marija našla prenočišča v mestu, morda so peli prav tako, ko je bežala po pustih, kamnitih pokrajinah iz svoje dežele, da reši življenje novorojencu.« — Iz te pesmi, iz tega občutja je zasekal v živo vejo — in ko je padla na tla, jo je dvignil spoštljivo in si jo naložil na ramo. Začudeno so ga gledali, ko jo je nosil skozi vas. »Kaj hoče zelenju, ko pa nimamo Jezusa!« Radovedni so šli za njim v kočjo. On pa je molče sedel na ležišče in rezljal. Nobene besede niso mogli spraviti iz njegovih ust. V noči je ostal sam, rezljal je in rezljal. Skozi okno mu

Leonora Lavrinova: Moj fantek.

je svetila mesečina. Zdaj pa zdaj so mu oči obvisle v kotu in se zameknile. Polagoma se je porajalo pod njegovimi rokami dete — novorojenec, smehljajoče se in polno modrosti, podoba tistega, ki ga je videl z dušo. In ko je ugasnila mesečina in se je žar zarje doteknil okna, je Matija zaslišal: »Mir tebi in tvojim, Matija!«

Prišli so zopet v kočo vaščani — možje, žene, otroci in ostrmeli so. »Kje si se učil? Saj si ga naredil živega. Tak je, kot da bi bil zares!«

»Nisem se učil. Videl sem ga.«

Potem so dekleta stakale obleko za novorojenca: srajčko, ki je bila bela kot nebesa, plašček, ki je bil moder kot modrost, in rdeč pas, ki je bil kot ljubezen, in so oblekle novorojenca.

Matija je še izrezljal jaselce in jih okrasil s samimi srci. Potem je šla vsa vas v gmajno. Smreke ni bilo v celi pokrajini niti ene, a nabrali

so mahu in črnih borovih vej in so uredili jaselce. Prednje so prižgali svečo.

V božični noči so se zbrali vsi v tisti majhni kuhinji. V kotu, kjer se je Matiji prikazal Jezus, so stale jaselce. Krog njih so stali ljudje, gledali so, tiho so molili in niso govorili glasno, boječ se, da bi ne prišli in jim ne ugrabili novorojenca. Šele ko je prišla pozna noč, so se pričeli pogovarjati. Besede pa niso bile vesele — vsaka je bila kot tožba in zdaj pa zdaj je odšel kdo pred kočjo, da bi pogledal, ali ne stojé zunaj in prisluškujejo tožbam. Potožili so mu vse, prav vse, in strmeli v njegov obraz, ali bo odgovoril. Toda novorojenec jih je gledal in se samo smehljaj — tiho, tiho. Bližala se je polnoč. Radi bi zapeli, toda vselej je strah premagal duše.

*

Skoraj prav o polnoči se je povrnil Matijev oče iz zapora. Vztrepetali so vsi, ko je potrkal na vrata — vendar so šli in odprli. Matija je vzkliknil vzradoščen. Stisnil je staremu roko in ga vodil v kuhinjo. Stiskali so mu roko vsi. Niso ga vpraševali, kako je bilo. Vedeli so vsi, kako je bilo. Okrvavljene oči in sključena postava je pričala dovolj. Saj je postal v šestih mesecih dvajset let starejši. Zagledali so se v njegove zenice. V zenicah starega je gorel ogenj silneje kot kdajkoli poprej. Stopil je k jaselcam in se zameknil v otroka. V trpke poteze se mu je zarisala radost.

»Kdo je ustvaril tega našega Jezusa?«

»Mi vsi smo ga ustvarili,« je odgovoril Matija.

»Ali ne vidite, da je dete živo? Zapijmo mu pesem!«

Silno navdušenje je objelo vso trumo. In zapeli so glasno, polni radosti in vere: »Rojen nam je Rešenik...« In ko so odpeli, se je zgodilo čudo — prav za prav ne čudo, ampak nekaj pravičnega, nekaj, kar se je moralo zgoditi: Novorojenec se je dvignil iz jaselc, razširil je roke v blagoslov in zaklical tako, da so razumeli vsi: »Mir vam — bratje in sestre!«

PROŠNJA

Zvezdice —

ko iskricice ognjene
mrzlo, mrzlo trepetajo.

Sneg blesti se
po drevesih,
po gredicah;
že pokrtil je

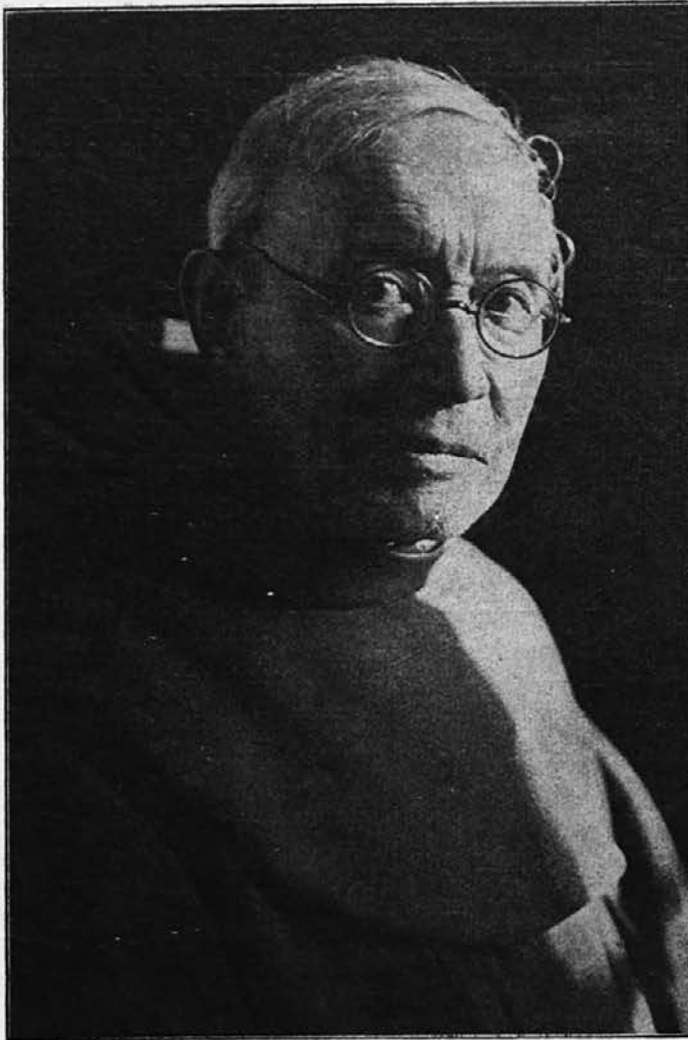
s plaščem vse.

Le pokrivaj,

sneg na zemlji,
tugo mojo...

Le svetite,
zvezde božje,
v sobo mojo,
tolažite, tolažite žalost,
bridko žalost mojo...

Jože Kastelic.

P. HUGOLIN SATTNER

(Ob osemdesetletnici.)

»Ali imaš dosti dela?« me je vprašal, ko sem mu stisnil roko in mu voščil ob jubileju. — »Le Boga zahvali, da ga imaš! Delo, delo je naša sreča!« In je povedal, kako bi še rad imel zornice, ko bi ga ne bolela noga, pa je pokazal takoj proti klavirju, kjer so ležale note novih skladb, in pripomnil, da duševno nič ne ve za teh osemdeset križev, ki mu jih sedaj vse vprek očitajo. V vedrem licu je trepetal prav tisti mehki nasmeh kakor nekdanj.

Da, kakor nekdanj! In vendar se mi spomin nanj ni vtisnil tako globoko, ne, ko me je učil koralnega petja, ne, ko sva se kajkrat prijateljsko menila, ne, ko je dirigiral sam svoje velike skladbe — nikoli tako globoko kot takrat, ko smo stopili bogoslovci predenj in smo mu izrazili iskreno sočutje ob smrti njegove matere. Jasno ga še vidim, kako je stopil v sobo s tistim umerjenim korakom, s čudovitim mirom na licu, kakor da ni pravkar prišel od pogreba predrage rajnice. Pravi

menih, ki gleda preko vsega v onostranstvo. Ko pa smo izrekli ime matere, tedaj so ga polile solze in s trepetajočimi ustnicami je izjecljal v zahvalo samo tole: »Nisem vedel, da je tako težko izgubiti mater.« Med nami je zavladala tišina; vsi smo občutili, da tega ni izrekel ne redovnik ne umetnik — izpregovoril je človek, zajecjalo je srce, ljubezen mu je izžela grenko roso iz oči.

To je pravi pater Hugolin. Na dnu tega srca so imele in imajo vir njegove skladbe. Kaj vse drugo! Kontrapunktika, in moli in duri — res, razumsko orodje, ki bi kljub največji, duhoviti uporabi bilo vendarle vse prazen zvok, ki tone v puščavi in se več ne vrne, ko bi večno življenje zanj ne vrelo iz srca. To je vsa skrivnost umetnosti. Če ne skladaš, če ne slikaš, če ne pišeš s krvjo, če ne trosiš samega sebe, si morda velik učenjak in duhovičar, toda tvoje delo ne bo našlo poti tja, kamor mu je namenjeno: iz srca — v srce. Niti najmanj si ne upam soditi njegovih del. Toda jasno vidim, da bodo tiste skladbe, ki so nujno pognale kali iz srca — morda celó manj umetne — živele večnostno življenje.

Pater Hugolin pa je zaeno pravi lik slovenskega umetnika in kulturnega delavca. Usoda malih narodov je, da živi njih kultura zgolj od idealistov. Mali narod nima kruha, da bi ga mogel do sita rezati vprav tistim, ki ljudi v narod oblikujejo. Kamorkoli sežeš pri nas — v učenost ali v umetnost — povsod zagrabiš v revne, pa povsod v »tatove časa«, ki so po dokončanem poklicnem delu ugrabljali minute, si trgali oddih in počitek, da so ustvarjali in dajali narodu to, kar mu med drugimi narodi daje pravico do samolastnega, svobodnega življenja, do nadaljnjega razvoja in kulturnega izživljanja. Zato se zdi, da je vprav ta, v žrtvah, v bolečinah, v samoodpovedi ustvarjena kulturnost malega naroda njegova tako silno ljubljena svetinja, da trepetajo zanj kakor svetopisemski ubožec, ki je imel edino ovčico, vzrejeno ob njegovi mizi, spetovano v njegovem naročju, pa mu jo hoče nasilnik vzeti, da jo zakolje in pogosti z njo svoje požrešne velikaše.

Pater Hugolin je še kot deček in učenec vse to zaslužil iz materine krvi in zato je delal, delal vse življenje in dela še brez nehanja. Vse njegovo delo pa je bilo spet kakor delo svetopisemskega orača. Prijel je oberoč za ročici pluga, zarezal prvo brazdo, oral, oral in se ni nikoli ozrl nazaj. »Zakaj, kdor devlje roko na plug in se ozira nazaj, ni moj!« V njem ni bilo nikoli tiste nevarne ničemurnosti, ko se umetnik ustavlja ob svojem delu, se vrtil krog njega, ga pestuje in hoče, da ga pestujejo vsi, sicer je nesrečen. Ne tako skladatelj

Hugolin. Prepričan sem, da niti sam ne ve za vse svoje skladbe, saj jih je nad tri stotine! Vrgel jih je vetru življenja. Če je delo zmožno življenja, ga ne ubije noben vihar; če ni življenja ne vredno ne zmožno, mu ga ne otme ne kadilo ne pestovanje. Izhira in umre.

Pater Hugolin, po krstu Frančišek, je bil rojen 29. novembra 1851 ob zeleni Krki v šmihelski fari. Pri patrih se je šolal in pri njih je bilo dobro njegovemu srcu; zato se je sam opasal s pasom sv. Frančiška in njegova zaobljuba pokorščine je bila redovna manjša od pokorščine, ki mu jo je velelo nebo: »Kamor te pošljem, pojdi!« In je hodil od spovednice do oltarja, od prižnice do orgel, od župnijske pisarne do bolnikov, od pevskih vaj pred klavir, od taktirke k brevirju, od molitve k peresu in notam. Velikansko delo je za njim, delo dveh, treh močnih.

Mi ga občudujemo, mu čestitamo; lavorjevi venci se mu nabirajo v grmado, on se pa smehlja, vse gre nekam mimo njega. Prijateljem pa pravi: »Potrpimo! Tudi čast je treba preboleti.«

Tak je umetnik skladatelj, odlični kulturni delavec pater Hugolin, osemdesetletnik. F. S. F.

TRIPTIHON O SVETIH TREH KRALJIH

Felix Timmermans / Prevel Emil Smasek / Avtoriziran prevod iz flamščine

Srednja slika.

Ko se je prejšnji dan stemnilo, je priškripal po cesti komedijantovski voziček, ki sta ga vlekla star mož in njegov pes. Za oknom je bil videti blede obraz drobne, mlade žene, ki je bila noseča in je imela velike, žalostne oči.

Šli so mimo; kdor jih je videl, ni več mislil nanje.

*

Drugi dan je bil božič in nežno sinji zrak je bil zmrzel kakor čisto steklo nad širnim, v bel kožuh odetim svetom.

Šepavi ovčar Suskewiet, ribič Pitjevogel s plešo in krmežljavi berač Schrobberbeeck so obšli, preoblečeni kot sveti Trije kralji, vse kmetije.

S seboj so imeli zvezdo iz lepenke, ki se je vrtela na lesenem drogu, nogavico, da shranijo v njej denar, in vrečo za jestvine. Svoje borne

* Triptihon se imenuje oltarna podoba, ki ima tri slike: srednjo in na vsakem krilu vrat po eno. Krili vrat se lahko zapró in se s tem vse tri podobe skrijejo. Gotski slog je posebno ljubil take oltarne podobe.

suknjiče so obrnili narobe; ovčar se je pokril z visokim klobukom, Schrobberbeeck si je nateknil na glavo krono iz cvetic, ki jo je imel še od procesije, in Pitjevogel, ki je vrtel zvezdo, si je počrnil obraz z mazilom za čevlje.

Bila je dobra letina. Kmetje so si nasolili prašičkov polne kadi. Sedaj so sedeli trebušasti pri topli peči, puhali iz pipic in brez skrbi čakali pomladi.

Ovčar Suskewiet je znal tako lepe, pobožne pesmi iz starih časov, Pitjevogel je vrtel zvezdo čudovito enakomerno in berač je napravil tako resnično žalostne beraške oči, da so imeli, ko je rdeči mesec prišel na nebo, nogavico do opetnice polno denarja in vrečo napeto kakor meh. Kruh je bil v njej, kos gnjati, jabolka, hruške in klobase.

Bili so zelo dobre volje, suvali so se s komolci in so že uživali veselje, ko bodo zvečer pri »Morski ženki« zopet pili pošten kozarec »ta grenkega« in si z dobro in slastno večerjo tako napolnili in nažókali prazni trebuh, da bi človek na njem lahko bolho počil.

Šele ko so kmetje ugasnili svetilke in lenobno zehaje se polagoma izgubljali spat, so »Trije kralji« nehali s svojim petjem in so v svetli mesečini začeli preštovati denar.

»Fanta, fanta! Brinjevca za ves teden!« In k temu si še lahko kupijo svežega mesa in tobaka!

Z zvezdo na rami je črni Pitjevogel urno stopal naprej, onadva pa sta mu sledila in sline so se jim cedile.

Polagoma pa je prišla na njihove trde duše čudna stiska. Molčali so. Ali je bilo to od belega snega, na katerega je strmela luna tako blede in otrplo? Ali od mogočnih, pošastnih senc dreves? Ali od njihovih lastnih senc? Ali od tišine, te tišine nad snegom v mesečini, v kateri se ni oglasila niti sova in ni zalajal pes ne od daleč ne od blizu?

Vendar jih ni bilo tako lahko oplašiti, klateže in znance oddaljenih cest, samotnih bregov in poljan. Mnogo čudovitega so videli v življenju: večče, pošasti in celó prave strahove. Sedaj pa je bilo nekaj drugega, nekaj kakor daveči strah pred bližino velike sreče.

Stiskalo jim je srce.

Berač je dejal pogumno: »Mene ni strah!«

»Mene tudi ne,« sta dejala tovariša istočasno s tresočim se glasom.

»Danes je božič,« je tolašil Pitjevogel.

»In tedaj se Bog nanovo rodi,« je dodal ovčar z otroško pobožnostjo.

Leonora Lavrinova: ženica.

»Ali je res, da stojé tedaj ovce z glavami proti vzhodu obrnjene?« je vprašal Schrobberbeeck.

»Da, in tedaj pojó in letajo čebele.«

»In tedaj tudi lahko vidita skozi vodo,« je potrdil Pitjevogel; »ampak sam še nisem nikoli poskusil.«

In zopet je nastala tišina, ki je bila kakor molk, ko se trese občutljiva duša v mesečini.

»Ali mislita, da pride Bog sedaj zopet na svet?« je boječe vprašal berač in mislil na svoje grehe.

»Da,« je dejal ovčar, »toda kje, tega ne ve nihče... in pride samo za eno noč.«

Njih sence so sedaj begale pred njimi in to je še povečalo njih strah.

Nenadoma pa so opazili, da so se izgubili. Zakrivil je to brezkončni sneg, ki je pokril zamrzle potoke, poti in vso deželo.

Ustavili so se in pogledali krog sebe; povsod sneg in mesečina in tu in tam drevesa, a nobene kmetije nikjer, kamor si pogledal, in tudi dobro znanega mlina ni bilo videti.

Izgubili so se in v mesečini so videli strah drug drugemu v očeh.

»Molimo!« je moledoval pastir Suskewiet, »potem se nam ne more nič hudega zgoditi.« Ovčar in berač sta momljala zdravomarijo, Pitjevogel pa je nekaj brundal predse, ker je pozabil moliti že od svojega prvega obhajila.

Zavili so okrog grmovja in tedaj je videl Pitjevogel, kako sije v dalji večerna luč v okencu.

Niso rekli besede, samo veselo so se oddehnili in krenili proti luči.

Tedaj se je zgodilo nekaj čudnega. Videli in slišali so vsi trije, a nobeden se ni upal govoriti o tem.

Slišali so, kako so brnele čebele, in pod snegom, kjer so bili jarki, se je svetlikalo, kakor da bi gorele drobne lučke.

Pri vrsti sanjavih vrb je stal šepav komediantski voz in v oknu je brlela sveča.

Pitjevogel je šel po stopnicah in potrkal na vrata. Star mož z bodljikasto brado je zaupljivo prišel in odprl. Prav nič se ni čudil smešnim oblekam, zvezdi in črnemu obrazu.

»Prišli smo, da vas vprašamo za pot,« je jecjal Pitjevogel.

»Pot je tu,« je dejal mož, »le vstopite!«

Začudeni nad tem odgovorom so mu poslušno sledili in tedaj so zagledali v kotu mrzlega, praznega voza mlado ženo v modrem plašču, ki je nudila vse usehle prsi čisto drobnemu novorojenčku. Velik rjav pes je ležal poleg nje in ji je položil svojo zvesto glavo na kolena.

Polne bridkosti so sanjale njene oči; ko pa je zagledala može, se je posvetila v njenih očeh prijaznost in naklonjenost. In glej, tudi otročiček, s puhom na glavi in z očmi kakor drobna špranja, se jim je nasmehnil in še črni obraz Pitjevogelov mu je bil posebno všeč.

Schrobberbeeck je videl, kako je ovčar pokleknil in snel svoj visoki klobuk; tudi on je pokleknil, snel z glave krono od procesije in tedaj je začel bridko obžalovati svoje grehe, katerih je imel precej na vesti, in solze so mu prišle v vnete oči. Potem je tudi Pitjevogel pripognil koleno.

Tako so klečali in sladki glasovi so zveneli krog njih. Čudovita blaženost, večja kakor vsa naslada, jih je napolnjevala. In nihče ni vedel, zakaj.

Medtem je poskušal stari mož zakuriti v železni peči. Pitjevogel, ki je videl, da ni šlo, je vprašal postrežljivo: »Ali naj vam pomagam?«

»Ne morete mi pomagati, les je moker,« je odvrnil mož.

»Ali nimate premoga?«

»Nimava denarja,« je žalostno rekel starec.

»Kaj pa potem jesta?« je vprašal pastir.

»Ničesar nimava jesti.«

Kralji so zmedeno in polni sočutja gledali starega moža in mlado ženo, otroka in kakor trska suhega psa. Nato so se vsi trije spogledali in njih misli so bile eno. In glej, obrnili so nogavico z denarjem v naročje ženi, vrečo z jestvinami

so izpraznili in vse, kar je bilo v njej, so položili na vegasto mizico.

Sestradani stavec je zgrabil kruh in dal mladi ženi rdeče jabolko, ki ga je vrtela pred smehljačimi se očmi otrokovimi, preden je ugriznila.

»Hvala vam!« je dejal stari mož. »Bog vam bo povrnil!«

*

Zopet so šli na pot, katero so spoznali. Kar samo od sebe jih je zaokrožilo v smer proti »Morski ženki«. Toda nogavica je tičala zvita v Suskewietovem žepu in vreča je bila prazna. Imeli niso niti pare niti drobtinice.

»Ali vesta, zakaj smo dali vse tem ubogim ljudem?« je vprašal Pitjevogel.

»Ne,« sta dejala ostala dva.

»Jaz tudi ne,« je sklenil Pitjevogel.

Kmalu nato je dejal ovčar: »Mislim, da vem! Mogoče je bil ta otrok — Bog?«

»Kaj ti ne pride na um!« se je smejal ribič.

»Bog ima bel plašč z zlatimi robovi, in brado in krono, kakor oni v cerkvi.«

»Prej pa se je rodil o božiču v hlevu,« je trdil pastir.

»Da, takrat!« je rekel Pitjevogel. »Od tega pa je že sto let ali še več.«

»Zakaj smo torej vse dali?«

»Tudi jaz si ubijam glavo, zakaj,« je dejal berač, ki mu je krulilo po želodcu.

Molčé, z želodcem, ki je hlepél po poštemem požirku brinjevca in po mesu, namazanem z gorčico, so prišli mimo »Morske ženke«, kjer je gorela luč in so ljudje peli in igrali na harmoniko.

Pitjevogel je vrnil zvezdo ovčarju, ki jo je navadno hranil, in ne da bi rekli besedo, a zadovoljni v svojem srcu, so se ločili na razpotju. Vsak je šel na svoje ležišče: pastir k svojim ovcam, berač na kak skedenj in Pitjevogel v svojo podstrešno sobico, kamor je velo s snegom.

(Dalje prihodnjič.)

V PREPADIH

Spisal Pavel Kunaver

Uvod.

Cerk in Brinšek — gore in jame! Ta imena so mi v spominu na najlepšo dobo mojega življenja nerazdružna. Cerk in Brinšek sta me uvedla v umevanje skrivnosti našega Krasa in me naučila s srcem uživati njegove krasote. Da, tudi Kras ima krasne pokrajine in krasna podzemska čuda. Lepe so skalnate goljave, kjer se redko rastlinje bori za obstanek z modrimi kraškimi skalami, nad katerimi miglja v vročini razbeljeni zrak.

Leonora Lavrinova: Mož.

Še lepši so veliki kraški gozdovi, ki pokrivajo valovite visoke planote in kraške doline. V gozdnem mraku samevajo neštevilne skale in zeleni mah jih prerasča. Tu in tam se med drevjem posveti blede žlebičje, polno globokih razpok in ostrih robov. Bršljan in robida sta tu doma. Med skalami pa zijajo črni vhodi v podzemske jame. Čuden, skrivnosten, tuj svet je tam doli. Mir, hlad, tema, v temi pa milijoni kapniških oblik, ki zažlebe, če jih osveti jámarjeva svetilka. Tu in tam se valé bučeče podzemske reke. Dokler tekó na površju, so nedolžni potoki, ki se vijejo kakor kače po poljih. Ko pa se zlijejo v podzemlje, izpremené značaj in razgrajajo po ozkih hodnikih, da je groza. Kjer se umiré, tvorijo jezerca. Kdo ve, kolikšne globočine so pod njih temno gladino! Kdo bi jih meril, ko se mora človek boriti za vsako stopinjo, če pa se vozi v lahkem, platnenem čolnu, kako pazno je treba motriti črno vodo, ali ne moli iz nje ali tik pod gladino nevarna čer. Zakaj če prereže dno čolna in če ugasne luč... Zona me je obhajala, ko mi je jamski kontrolor Perko pravil o takem dogodku, Brinšek pa o sličnem, in ko so pripovedovali Brinšek in Cerk, Perko in znameniti Putick o skrivnostih jamskega sveta, o lepotah in o nevarnostih. Ni čuda, da me je grabilo od dne do dne bolj. Hrepenenje po neznanem in čudovitem je naš delež od začetka.

Zato sem se s tovariši ves navdušen napotil na Notranjsko in Dolenjsko, ko so nas vabili na delo. Ogedali smo si znamenitosti kraških polj, reke, jame, čudovite izvirke in še skrivnostnejše, nenasitne požiralnike. Na mestu so nam razlagali, kar so vedeli in sami videli, in strmeli smo ob čudovitih pojavih kraške zemlje.

Nato pa so prišli dnevi dela. In veseli smo dajali vse: denar, zdravje, moč, skromno znanje, zastavljali smo življenje, da bi pomagali razjasniti uganke.

Ne bom popisoval, kar so raziskali drugi, boljši možje dobrega znanstvenega slovesa, ampak povedal bi rad, kaj smo našli novega sami, kakšne silne jame in prepade ima še naš Kras, kamor do našega prihoda še ni stopila človeška noga, in kako smo včasih težko delali in kako srčno smo se veselili, kadar smo imeli kaj uspeha.

Da pa smo mogli delo vršiti, sta nas z orodjem in deloma tudi gmotno podpirala društvo za raziskovanje podzemskih jam v Ljubljani in pa hidrograf dr.ing. Pick. Picku dolgujem posebno jaz hvalo za premnoge poučne izlete na Kras in za vodstvo v proučevanju tega lepega sveta.

Naše orodje je bilo posebno za plezanje v prepade popolno, samo za vodne jame nismo imeli čolna. Ko pa smo morali v Kompoljsko in Podpeško jamo, je izumljivi tovariš Wenig iz dveh karbitnih kotlov in dveh ali treh letev napravil tako imenitno ladjo, da jo je Brinšek slavnostno krstil za »Drenomobil«, zakaj naša družbica se je imenovala »Dren«. Drenomobil je imel spredaj pritrjeno svetilko in srečni njegov kapitan, ki je imel na vozilu prostora le zase, je sedel do pasu v vodi ter veslal z rokami. Čudna ladja — a drugače ni bilo mogoče po globoki vodi naprej. Najrajši sta se Drenomobilu zaupala pogumna tovariša Michler in Kovač. Le žal, da se nam v teh vodnih jamah ni posrečilo prodreti dalje od naših prednikov. Skalnat strop se je nagnil do vode in ves trud je bil zaman. Zasmehljivo se je iz globine dvignila človeška ribica, se zvila nekajkrat v slabotni luči predrznega jamarja, ki se je vračal bolj jezen nego žalosten, ter se je zopet potopila v temino.

Več sreče pa smo imeli v navpičnih prepadih — in o njih bom povedal prihodnjič.

Brinšek, Cerkl, Pick — ni jih več. Prva dva nevdramno spita, zadnji je odšel v svojo daljno češko domovino. Le spomini so še ostali in tovarišem, mrtvim in vsem živim, raztresenim po svetu, bodi posvečeno to delo.

(Dalje prihodnjič.)

O Č E

Priobčil Bogdan Kazak

Naše običajno kosilce je bilo pri kraju. Postrgali smo široko skledo z vipavsko skuhnjo (ječmen s fižolom, ki so se v njem kuhali odrezki bohove kože), pospravili tudi vsak svoj košček smojke (pod pepelom spečeno turščično testo). Ko smo opravili še kratko molitev, je oče pogledal name in rekel:

»Dovolj mi je sedenja in šivanja. Pojdiva črešnjo presadit!«

Brž sem stekel pod kolnico in prinesel lopato. Tam pri dvoriščnem zidu so rasle dve ali tri mlade črešnje, ki jih je oče lani cepil. Izbral si je najmočnejšo in jo začel odkopavati prav na široko in globoko, da bi ohranil drevcu čim več korenin. Kmalu mu je bilo vroče, zakaj pri nas je sonce že pred pomladjo močno. Slekkel si je suknjič in ves poten je položil v samokolnico črešnjo, ki se je držala obilna kepa zemlje. Velel mi je še po »francoske« škarje (za obrezovanje drevja) in kmalu sem hitel za njim s škarjami v rokah in z lopato na rami proti Mlaki.

Na Mlaki smo imeli najboljšo njivico. Na severni strani pod brežino je bila planta, vrsta nizkih trt in vmes sadno drevje. Na gorenjem koncu plante se je ustavil oče s samokolnico, češ, da črešnja ljubi bolj vetrno lego. Razkladal mi je, kako ravnati z drevjem, in hkrati kopal z vso vnemo. Po njegovih navodilih sem obrezoval črešnji korenike, ki so štrlele iz prstene kepe. Nato jo je vzel sam v roke, popravil moje šušmarjenje na koreninah, skrajšal poganjke v vrhu in drevo posadil v izkopano jamo. Čudno je hropel med zasipanjem. Naenkrat je prestal z delom, iz ust se mu je udirala kri v debelih curkih.

Silno sem se prestrašil nenavadnega prizora in videč očeta smrtno bledega, drhtečega po vsem životu in lovečega sapa sem začel, ne vem več kaj in kako, kričati na vse pretege. Oče se je na lopato oslonjen opotekel proti travnati brežini in se nanjo zleknil. Z roko mi je dajal znamenja, naj molčim.

»Domov zletim po mater,« sem mu rekel in se tresel v neznanski grozi. Toda oče mi je z roko ukazal, naj sedem poleg njega. Bruhanje krvi se je počasi poleglo, dihanje se je umirilo. Šepetajoč mi je oče naročil: »Pojdi in prinesi mi od doma suknjič in perišče soli. Ne pravi nič nikomur, tudi materi ne! Da veš!«

Ko veter me je neslo domov, saj sem bil lahek deček, bos in golorok. Kmalu je imel oče suknjič in leseno torilo soli. S suknjičem se je ogrnil, iz

Leonora Lavrinova: Ženska z jabolki.

torila zagrabil dobršno perišče soli in si jo tlačil v usta. Videlo se mu je, da požira suho sol le s težavo. Šepetaje mi je ukazal, naj z lopato zberem in zagrebem vse krvave pljunke in sledove ob črešnjji.

Od Solnčnice je zavela mrzla sapica, da je zabezlo tudi na soncu. Oče se je dvignil in na lopato se opirajoč nameril proti domu, jaz sem za njim vlekel samokolnico. Dolga je bila tistikrat kratka pot, zakaj oče je postajal pri vsakem koraku. Dospevši do cerkvice sv. Martina se je naslonil na zid in mi rekel polglasno:

»Hvala Bogu, še sem tukaj! Tam doli na Mlaki se mi je zdelo, da ne vstanem več z brežine. Ni bila še božja volja. Če se hudo ponovi, ne prenesem več. Ko prideva domov, pojdeš po gospoda in zdravnika. Župnika poprosi, naj pride kmalu, zdravnik pa kesneje zvečer, kadar mu nanese!«

Med tem je prišla mati z južino v košku, meneč, da oče obrezuje trte in drevje na Mlaki. Uboga žena je navzlic strahotnemu presenečenju spoznala pa obvladala položaj. Očetu je privalila v zavetje pod cerkvico kamen, da je nanj sedel, iz koška je vzela lonček s kavo in mu jo nudila: »Menda bo za silo, na!«

Oče je prijel lonček v tresoče se roke vidno zadovoljen in menil: »Pravi božji dar! Samo malo naj se še ohladi prej, vročega ne smem!«

Mati se je spravila nadme z očitki, zakaj je nisem takoj poklical, in poizvedela od mene ves potek. »Domov zapelji samokolnico in orodje, izpij doma tale lonček kave in se odpravi, kakor ti je naročil oče.«

Zgodilo se je, da je nekaj dni v naši hiši, ki je sicer bila polna otroškega hrušča, vladala grobna tišina. Oče je dobil hudo pljučnico in visel več časa med življenjem in smrtjo, a počasi je okrevail. Podrobnosti ne vem več, saj je od takrat poteklo že pol stoletja.

Pomladni dogodek ni ostal brez posledic. Oče je ozdravel bolj za silo, trdnega zdravja ni bil več niti v letnem času, na jesen ga je prijemalo težko dihanje, hropel in kašljaj je tja v pozno pomlad malo ne vsako leto; z vsakim letom so pojemale njegove moči.

Bilo je dvajset let kesneje, ko sem se kot mlad zdravnik mudil doma. Opravivši posle, opisane na drugih straneh teh zgodb, sem se odpravljaj od doma, da nadaljujem in zaključim svoje zdravniško vežbanje.

»Ali res moraš proč?« me je vprašal oče, ko smo sedeli po večerji pod latnikom, obloženim z zorečim grozrdjem.

»Prav moram ne,« sem odvrnil, »a rad bi končal svoje stvari, ki sem jih začel. Saj pridem vsake tri ali štiri mesece domov pogledati. Če bi bila kakšna potreba, pa takoj. Danes sporočite, jutri bom doma!«

»Ne za tisto, kar misliš, te ne bomo klicali,« je menil oče. »Letos, še pred zimo, umrem...«

»Beži, beži!« ga je prestrigla mati. »Kaj nas strašiš brez potrebe. Zakaj bi prav letos umrl, ko smo tako lepo preuredili sobo, da ne boš čutil niti najhujše burje!«

Oče pa je mirno nadaljeval: »Že vem, kako je z mojimi močmi. Prvi letošnji mrzaz me bo stisnil; božiča ne bom več praznoval z vami. Ti, ki si najstariši, si bil doslej tako malo doma, da se nisva utegnila razgovoriti dodobra; mlad si odšel, v kratkih počitnicah si iskal svoje razvedrilo, tako da si naš in vendar skoraj tuj. Saj ti ne uide tista učenost, še sit je boš! Ostani vendar kaj časa z nami, kesneje te itak ne bo več zlepa!«

Vdal sem se rad, ker sem menil, da ustrezem očetu, ki se takrat ni mogel več mnogo gibati in hoditi v družino, z menoj pa se je rad razgovarjal o vsečem. Oče pa je mislil svoje, kakor sem izprevidel kesneje.

Sporočil sem v bolnico in prosil, da mi podaljšajo radi očetove bolezni brezplačni dopust in pridržé službo zame, ko se vrnem po treh ali štirih mesecih. Ugodili so mi in ostal sem doma.

Lepa je bila tista jesen v prvi polovici. Očetu se je godilo prav povoljno, bil je vseskoz dobre volje. Nekoč se mu je zahotelo, da bi šel na Hrib, kjer ni bil že mnogo let. Po zajtrku sva se odpravila na pot, ki je znašala v dolžino nekaj sto metrov, v višino pa komaj pol stotine. Prilezla sva počasi na vrh, ne da bi se bil oče preveč upehal, in legla pod zid na velo travo. Prijetno je naju grelo toplo jesensko sonce, nad nama se je bočilo vedro nebo v čudoviti sinjini.

Oj tisti naš Hrib! Kot skrajni obronek razdrapanega Kolka sega najdlje v dolino in stoji nekako v njenem središču, odkoder se nudi odprt razgled na vse strani te prelepe vipavske kotline in njenega divnega okvira.

Očeta je pogled prevzel in vznemiril. Vstal je in sedel na grobljo, da se je mogel obračati na okoli in uživati v soncu ožarjeno pokrajino. Ni se mogel nagledati vrhov in grebenov, pol tiho jih je ogovarjal po imenih, kakor ljube stare znanke, ki jih pozdravlja v slovo. Sledil sem njegovim kretanjem in besedam in se z njim vred potapjal v lepoto rodne krajine.

Na vzhodu se boči mogočni hrbet Nanosa z navpičnimi stenami na jugu, v jugovzhodnem kotu preži iz dalje gola Vremščica, pred njo se vleče severovzhodni rob Krasa. Južno stran zavzema položna Planina z Ostrim vrhom in Školjem, ki se spušča v mehki črti navzdol v doleno vipavsko dolino. Izza planinskega grebena se vzdiga severozahodni rob Krasa z obraslim Trsteljem in dvovrhim Fajtovim hribom in se izgublja v furlanski nižini. V jugozahodnem kotu je nekak presledek v okviru: dolnja dolina z nizkim gričevjem. Na zahodu pa vstaja visok greben trnovske planote; strmi Veliki rob, stožčasti Kucelj, širokopleči Čaven in gozdnati Modrasovec se vrsté od juga proti severu. V severozapadnem kotu, ki mu pravimo Mačji kot in je nekak vremenik, pa gledata v dolino oba Goljaka. Severno stran tvori visok in dolg gorski greben z vrhovi raznih imen, na zahodu skalovita Otlica, potem naš drčati Kolk, za njim Podrta gora z velikimi udrtinami, na vzhodu stenasta Solnčnica. V severovzhodnem predelu je nekaj obraslih vrhov, med njimi kraljuje črnovrški Javornik.

Nato je spustil pogled niže in krožil naokoli po gričkih z naselji in cerkvicami, od Starega gradu nad Trgom, preko Sv. Marka na Planini in Sv. Marjete pod njo do Sv. Tomaža pod Čavnom,

naposled se je spustil v dolino in obredel vse vasi po vrsti, najdlje se je pomudil v vipavskem osrčju, pri veliki romarski cerkvi Matere božje v Logu, ki s svojim postavnim stolpom in velikim zvonom obvladuje vso dolino.

Od Sv. Križa sem je prisopihal po novi progi vlak proti našemu trgu in žvižgal pred cestnimi prehodi. Očeta je zdramil iz njegovega sanjarenja, da je vznejevoljen vzkliknil: »Še tega je bilo treba!«

»Menda ne bo hudega,« sem obzirno ugovarjal. »Vsi mislimo, da pomeni nova železnica lep napredek in pridobitev za naše revno gospodarstvo, saj smo bili doslej s svetom zvezani samo po cestah, zato pričakujemo od železnice več življenja, več prometa in zaslužka.«

»Bog daj, Boga daj,« je menil oče, »a jaz se bojim drugega. Že ob gradnji železnice je prišlo toliko navlake v naše kraje, da so v trgu nosili zvonec tujci. Nove gostilne in nove trgovine so ostale, ko je železnica že stekla. Prej so pile te pijavke krv drugim, zdaj jo bodo našim ljudem. Pa ta prešerna razbrzdanost, ki jo trosijo med naše ljudi in jih kvarijo! Ne tujci po domačinih, marveč domačini se ravnaajo po tujcih in posnemajo njihovo izprijenost.«

Bil sem v zadregi, kaj naj odgovorim, zakaj tudi jaz sem že prevečkrat začutil mrzli dih tujstva v domačem kraju, zato sem bleknil: »Saj bo vendar v naših ljudeh toliko zdrave odpornosti, da se obranijo kvarnih vplivov!«

»Kaj še! Eno gnilo jabolko okuži sto zdravih, sto zdravih pa ne ozdravi enega, od gnilobe načetega! Z železnico se nam je odprl svet, to je res. Morda se povzdigne gospodarsko stanje, a ne naših ljudi sploh, marveč samo nekaterih; posamezniki obogaté, a naši ljudje obubožajo povprek, da bo, kakor je podrugod v velikem svetu; gniloba pa se razpase na vse. Ves ta 'napredek' je brez Boga in je zoper Boga, zato nosi tak napredek dobremu samo pogubo!«

Ne vem več, kako sem očetu oporekal, vem pa še dandanes, da mu nisem mogel dosti ugovarjati. Saj sem po dolgih ovinkih dospel do očetovih misli, ki so njegove in izvirne, moje pa gotovo ne, ko sem jih pred svojim spoznanjem bral že pri Tolstem, ne da bi jih takrat odobral.

Nastopil je molk med nama. Jaz sem se zamislil v vprašanje, zakaj moj tako probujeni in bistroidni oče odklanja novodobni gmotni povzdig, in si na tistem razlagal, da napredujoča bolehnost in očividno pešanje življenskih moči jemljeta očetu zanimanje za dejansko življenje, ki mu ne more več slediti in ga zato ne mara.

Oče je pa vidno oveseljen začel znova: »Glej, glej moje misli v sliki pred seboj! Tam-le na Veliki ravni kurijo pastirji. Morda hočejo peči repo ali zadole (negodne) smokve, a ravnajo prav po otročje, saj ne znajo drugače. Videz jim dela veselje, zato vlačijo toliko sirovega frašja in ga mečejo na kup. Čim več dima, tem več krika in skakanja. Kdaj se jim speče repa ali smokve — na to še ne mislijo več, da le kurijo! Zdaj pa poglej na nasprotno stran, v Puščavo! Paljkovi večajo vinograd, iz gmajnske ledine napravijo kmalu novo bašto (leho za vinograd). Vsi so tam, kako pridno delajo! Glej tam pod brežino si celó kuhajo. Komaj opaziš ogenj in kotel nad njim, ker ni skoraj nič dima, saj kurijo samo s suhljadjjo. To je ogenj, ki daje uporabno in blagodejno toploto brez dima, tam ogenj brez haska in z obilnim dimom, tukaj resni ljudje pri mirnem delu, tam kričavi otročaji pri brezsmotni igri. Kam spadaš ti? Bojim se, da ostajaš pri otročjem igranju...«

Zopet molk. Oče je svoje misli podajal posebno rad v prisposodobah. V tej njegovi izvirno zasnovani primeri sem dobro čutil očetov očitek in opomin, zavedel sem se tudi, da je silno težko ugovarjati v podobi jasno izraženi modrosti, ki jo je oče zajemal že od nekdanj iz knjige Tomaža Kempčana.

Iz tega in drugih razgovorov sem dobil čezdalje določnejši vtis, da me je oče zadržal doma ne morda radi sebe, sebi v pomoč in razvedrilo,

Leonora Lavrinova: Zgodaj zjutraj.

marveč zavoljo mene, ki da sem se odtujil njemu in njegovemu gledanju v svet. Z vcepljanjem svojega življenskega spoznanja je hotel izpopolniti mnoge in velike vrzeli, ki jih je opazil v moji izobrazbi. Tudi glede mojega zdravniškega poklica, ki ga ni v nič deval, a tudi ne tako visoko cenil kakor jaz, mi je dajal vodila, ki sem njih uporabnost in vrednost spoznal mnogo kasneje. »Zares, dosti zmorete novodobni zdravniki,« mi je večkrat zatrjeval, »in najbrž več kakor vaši predniki. Ta zavest vas preveč opaja in omamlja, da pozabljate, kar je najbolj važno v človeku. Zdravite ga kot živinče: če ima vročino, dobi tako zdravilo, če ga kolje, mu dajete drugo, uravnate mu pohabljenе ude in režete ga zunaj in znotraj, a bistvo njegovo zanemarjate, dušo prezirate ali celó v nič devate. Zanimate se pri človeku zgolj za njegovo lupino, ki jo krpate, a je ne morete obvarovati razpada, jedro v človeku puščate v nemar. In to jedro je živo in išče v svojih stiskah pomoči tudi pri vas zdravnikih, a je ne najde...«

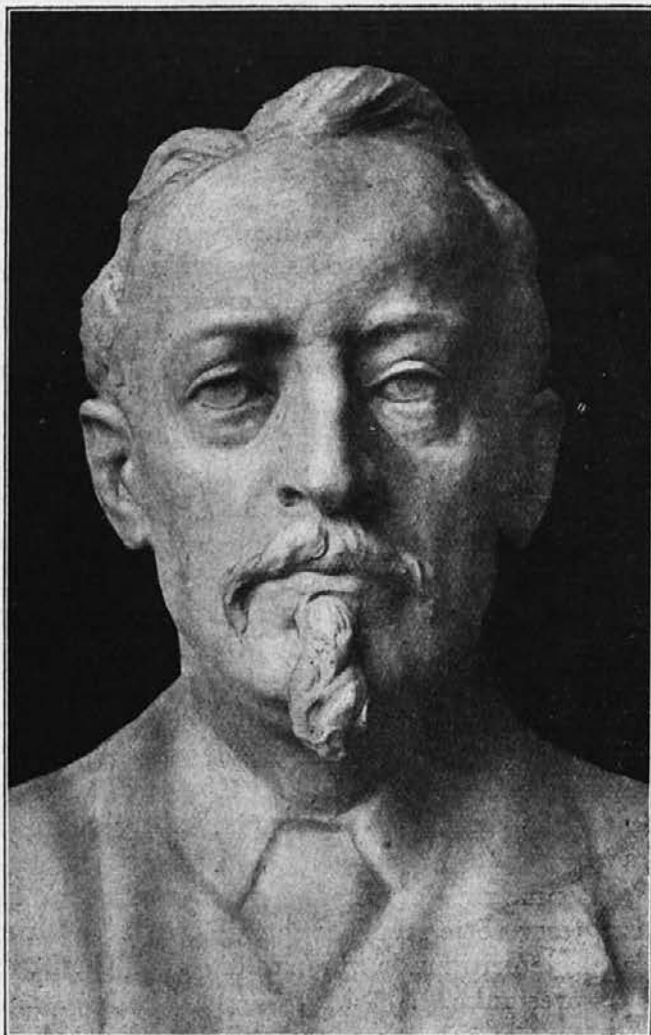
Dasi nisem doumeval očetovega modrovanja, vendar sem se spomnil takrat, da sem bral na starejših bolnicah redno napis: Zdravju in tolažbi bolnikov.

Lepih dni je navadno prehitro konec; tudi tista jesen se je sredi listopada izprevrгла v zimo. Začela je briti mrzla burja in divjala kar tri tedne brez prestanka.

Oče je obležal; ni se več mogel držati niti v naslanjaču. Dasi je silno trpel zavoljo mučnega kašlja in stalne dušice, ni nikdar nič tožil. Ni se branil zdravil, ki smo mu jih dajali za lajšanje njegovega trpljenja, a ko sem mu jih hotel vbrižgavati pod kožo, da bi bolj učinkovala, je ta način odločno odklonil, češ, da naj prihranim taka zdravila za one bolnike, ki ne znajo ali ne morejo potrpeti.

Večkrat se je dal prevideti, zadnji teden je napravil vpricho treh sosedov oporoko, zadnji dan opoldne nas je dal sklicati vse okoli postelje, nas blagoslovil in se vedrega lica posamič poslovil od nas, kar ga je tako utrudilo, da je omahnil z glavo nazaj, zaprl oči in obmolknil. Ni se več odzval našim prošnjam ali ponudbam, da bi kaj užil; med hropenjem, ki je proti večeru naraščalo, se nam je zdelo, da časih premika ustnice, kakor bi molil. Ob drugem večernem zvonjenju je ugasnil, nad nas pa se je zgrnila žalost in neznanska puščoba.

Kmalu po očetovi smrti smo obhajali božič, ki pa nam je ponovil in povečal vso bridkost, vsak trenotek smo pogrešali očeta, ki je bil duša družinskemu občutju s svojim otroškim veseljem in prepevanjem starih božičnih pesmi.

LEVSTIKOVO IZROČILO

Dne 28. septembra 1931 je preteklo sto let, odkar so nam Spodnje Retnje dale Franceta Levstika, pisatelja, pesnika, slovničarja, urednika in narodnega klicarja pa neizprosne borca za svobodo in pravice svojega naroda in še neustrašene sodnika vseh, ki jim je bila poštenost in narodnost samo koristna kupčija. Ker je bil Levstik leta 1868 sotrudnik tudi Jurčičeve in Stritarjeve »Mladike«, se nam zdi primerno, da ga za šest desetletij mlajša naša »Mladika« porabi za sodelavca. Iz njegovih obsežnih spisov, ki so za stoletnico začeli vnovič izhajati, povzemamo samo nekaj zlatih zrn, ki zvené kakor njegov testament, ki ga je pisal z delom vse življenja. Če beremo ta kleni jezik, če dojemamo vse njegove misli, se nam zdi, da je bil mož Levstik svojemu narodu zares vzgojitelj in videc. In ker videc, zato še danes živ, kakor bi sedajle govoril in sedajle videl tudi nas z vsemi revnimi našimi slabostmi in našimi napakami. Poslušajmo ga!

Leto 1857.

Pisatelj je poklic in dolžnost.

Pevčevo delo mora biti zrcalo svojega časa, mora stati na vogelnem kamnu narodnega življenja; sicer nima veljave, ker je enako postopanje na pajčevino zidano... Se ve, bi se moralo pisati v domači besedi v domačih mislih, na podlagi domačega življenja, da bi Slovenec videl Slovenca v knjigi, kakor vidi svoj obraz v ogledalu. Tacemu delu pa gotovo ni kos, kdor ne ve, kako ljudstvo misli in govori, kaj ga razveseljuje, kaj žali; kakóve so mu kreposti, kakóve napake. Hočeš li biti pisatelj, moraš najprvo jezik imeti, kolikor je mogoče pod svojo oblastjo, moraš do dobrega poznati narod — sicer je vse vpuhlo, kar pleteničiš, akoravno morda, sam sebe in svoje bistrumnosti čez mero vesel, meniš, da tvoje delo je s tem bolj izorstno in gotovo nesmrtno slave.

Toda čas je veter, ki pleve razpihava in le zrno pušča.

Leto 1858.

Kritika.

Čemu se bojimo kritike? ki ji vendar ne odidemo? Zadela nas bo gotovo, če danes ne, morda jutri, če letos ne, morda prihodnje leto. Vsak človek ima prost jezik, da pošteno pove, kar misli o poštenih rečeh; vsacemu bodi med nami prostó še pero, da tudi pošteno piše, kar in kakor hoče o poštenih rečeh. To je sodnikova skrb, da ne zatrobi kake neumne, ker bi se mu potem hrohotaje smejali, kdor bi ga slišal. Tisti pa, kogar je nápek sodil, vem da bi ga za vselój k pokoju posadil. Kdor Slovincem dobro hoče, naj z mano reče: Bog živi kritiko!

Leto 1863.

Oteta ali pogubljena narodnost.

Kdor ne vidi, v kako nevarnost pahnemo Slovence, ako jih nehamo narodno izobraževati v maternem jeziku, brez katerega je nemogoča vsaka narodna omika, ta mora tajiti, kar danes trdi vesoljni svet, da namreč vsak narod, sedeč na meji izobraženih sosedov, brez narodne svesti, ktera pa izvira šele iz narodne omike, v zadnjem času poleg vse narodne ravnopravnosti nima narodnega obstanka.

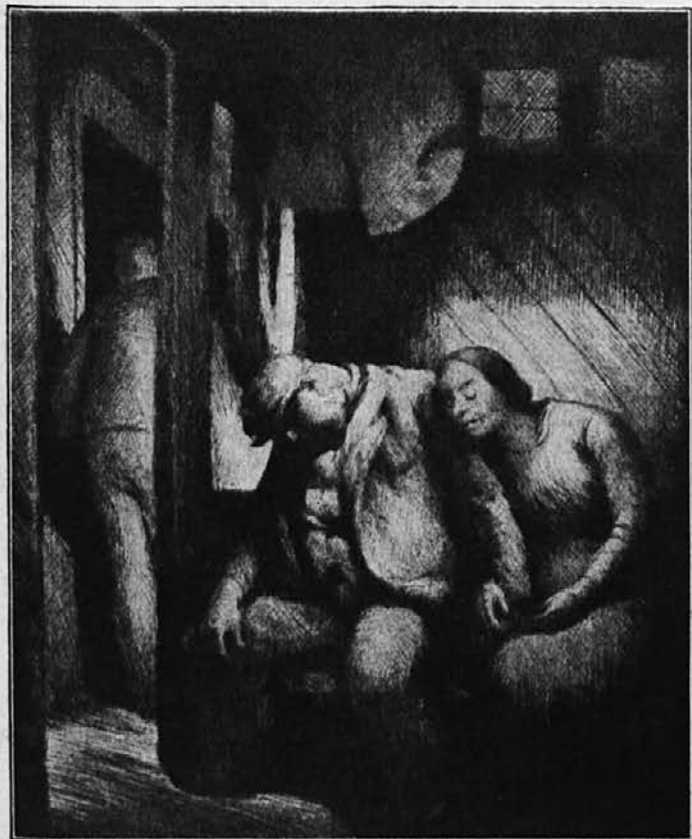
Če iz knjige pahnemo slovenščino, podobni bodemo vojakom, ki radovoljno predade krepko trdnjavo desetkrat močnejšemu sovražniku, potem pa se naglo zopet izkesajo, ter začno se vanjo zaganjati, da bi si jo zopet kako povrnili. Celovec nam žalostno priča, da, kadar narodna svest po

deželi popolnoma izgine, ostanejo budeči pisatelji kakor glas opijočega v puščavi. Slovenci smo narod in zaradi književnega jezika se ne moremo, nečemo in tudi ne smemo iznebiti svoje narodnosti.

Ljubimo in čislamo dobro znano miloglasje, bogastvo in sposobnost hrvaško-srbskega govora. Toda ljubimo in častimo tudi slovenščino, ki je v miloglasji za srbščino prva med slovanskimi narečji, v bogastvu pa skoraj enaka hrvaško-srbskemu, iz katerega pa tudi lahko zajemljemo besede, kolikor in kadar jih koli hočemo, ako nimamo svojih.

Hrabri hrvaški narod, naši južni bratje, s katerimi se mislimo in moramo vedno vjemati, v lepej slogi, umejo, da smo govorili odkritosrčne besede, s katerimi smo razodeli stanje slovenske bodočnosti, katera se pa le opira na slovensko narodno izobraževanje in na slovensko literaturo, kajti iz nje dobimo ali oteto ali pogubljeno narodnost. Slovensko mladino pa opominjamo, naj iskreno ljubi svoj zdravi, krepki narod, ki potrebuje njene ljubezni in njenih moči.

Kdor pa tudi pretehta slovansko zgodovino in zdanjost sploh, naglo vidi, da so ostarele, v minolem dvajsetletji potrpocele tiste misli, naj bi se iz več narečij ustrojil en književen jezik; naglo vidi, kako se noben slovanski rod ne sme sam zavreči, da bi ga potlej pobrali tujci, ne bratje, Slovenci pa namestu

Leonora Lavrinova: Ponoči v vlaku.

nepotrebne, brezposlene tožbe v roko vzemimo pero, in premišljeno in srčno delajmo brez obupa. Majhen narod smo, res, vendar smo telo trdih žil, kar vsemu svetu priča naše delovanje.

Leto 1863.

Naprednost.

Omika, tuja obrtnost in umotvorine imajo gladek, nagel pot, po katerem hite, kakor na viharjevih perotih iz svoje zibeli po širocem svetu, oznanjaje neizobraženim rodovom bistroumje in prednost omikanih plemen, sladko vabeč, naj se udeleži omike. Nikakor ne pravim, naj bi Slovenci ušesa zamašili osemu, kar si je modrega izmislil, kar je koristnega iznašel tujec. Učimo se od njega, ker tako so delali vsi narodje, ki so zdaj pred nami v izobraženosti. Ali ne bódimo enaki tistej rudi, ki živo srebro nase potegne, da mu je potlej vsa podobna. Ne dajjmo za tuji uk svojega najdražjega blaga — narodnosti.

Leto 1867.

Politični program.

Samo en pot je, po katerem utegnemo zbežati zlu, samo en trden jez, kateri nas utegne ubraniti. Ta jez najdemo v političnej solidarnosti z junaškimi brati, kateri so iste matere i kateri našo bratovsko róko veseli poprimejo nam i sebi na podporo. Da rečeno zvezo osnujemo i utrdimo, to naj bode naša prva skrb. Za to se nam je trúdit i z vsemi duševnimi močmi, z vsem pogumom, kateri se ne ostraši največje žrtve; kajti narod, kateri ne more pokazati nobenega herojičnega čina, tudi ni vreden, da bi ostal med narodi.

Leto 1871.

Narod bodi sebi zvest.

Narod, ako želi narod ostati, se nikakor ne sme odreči, kar ima prasvojega. Saj se ve, da je to prasvojino treba najprvo dobro poznati. Torej dajati in ne jemati je narodu. Krepkejši, darovitejši narodje več dade nego prejmo, šibkejši več prejmo nego dade. V katero teh vrst mi Slaveni spadamo, določi bodočnost. Kakor torej narodovo delo v omiki prejme nekoliko lica od vsega, kar se je dovršilo pred njim, tako je treba, da temu licu delajoči narod iz sebe doda še to, kar ima on sam značajno posebnega.

Leto 1881.

Izročilo mladini.

Mladina draga, pomni si to: slovenski jezik ni za to na svetu, da bi ga ti za uho bila. Vemo, da se stoprav učiš, in da zatorej dovršenega dela še ne

moremo iskati pri tebi. A tudi to vémo, da bi se bilo učiti in truditi vse drugače, nego li se tebi hoče. Najhuje človeku de to, ker ni videti nikjer ozbilja in resnobe, vse je sama igrača. Zatorej te prosimo, da se ozbiljneje úči, dokler si še mladina. A kadar sebe naučiš, izkušaj druge učiti, kajti ako slepec slepca vodi, oba v jamo padeta. In kdor se v mladosti ne lika ter ne gladi, robat ostane do starosti.

Mladenci! Preden primeš za pero, presodi še do konca, imaš li ali nimaš polne mere tacih svojstev, kakeršne hoče to ozbiljno in težko delo? Če jih nimaš, saj ni treba, da bi tudi ti pisal. Pri nas je devet desetih pisateljev, kateri niso pozvani, a še manj izbrani, ter sami ne vedo, zakaj in kako pišejo. Vse to povedati nam se je zdelo potreba in dolžnost, bodi si komu ljubo ali bodi si bridko.

IZ ANATOMIJE

RAPTUS MELANCHOLICUS LINGUISTICUS OB PARAVISCERALNIH MEDITACIJAH

Dr. Janez Plečnik

Živimo, rastemo, delamo ob hrani. Močiči, masti, beljakovine, voda, soli, plini so naša hrana. Mladika 1930 pa Mladika 1931 je pripovedovala o tem na več mestih.

Utikamo jelo v usta; žvečimo (čvrste) založaje, oslinimo jih in jih preslinimo; nato pogoltnemo, torej uživemo založaj; založaj postane užitek (T r u b a r). Ustna votlava je dobro obsežna in se prične ob zobeh in je tam odprta; ostenjena je z mečavo lic ob straneh, oži se na hrbtensko plat ter prehaja tam po (ozki) golti (isthmus faucium) v žrelo.

Vsega tega ne pišem v namenu, da več vrst nastane, ne pišem torej iz plačiloželjnosti in plačiloželja (ob C i g a l e t u); pišem v namenu prepričati te o potrebi, da (večkrat) stopiš pred ogledalo in si s polno skrbnostjo ogledaš lastno ustno votlavo. H y r t l pravi o anatomskih zadevah: »Ne moreš dovolj često slišati o njih in ne moreš dovolj često ogledati si jih.« Bravec naj znova prebere stran 59 in 60 v Mladiki 1928. Bravec si bo — sledeč nasvetu — ogledal zgrajo ustne votlave pa bo obenem še opazil, če je dobro obrit, če mu kepica služi ni obvisela kje na kocinah mustač in brade, če mu troha zasuhotene jedi ni obtičala kje

ob ustih ali se morda prisušila na srajco in suk-njič; bravec bo videl gnilež v lastnih zobeh, zamaral bo marsikaj, kar je drugače, nego si želi, da bi bilo, in kar obsoja na sočlovekih; bravec bo imel toliko opravka z lastnimi brunji, da ne bo utegnil opravljati tujega pazderja ter bosta sosed in bravec manj govorila pa laže živela. Bravec naj mi ne zameri omenjanja le-onih gnjusot: ne moje besede, smrkelj otrok je gaben (Mladika 1928, str. 61).

Založaj smukne iz žrela v želodec in nekaj časa obleži v želodcu; želodec pozneje iztisne užitek v žolčno črevo.

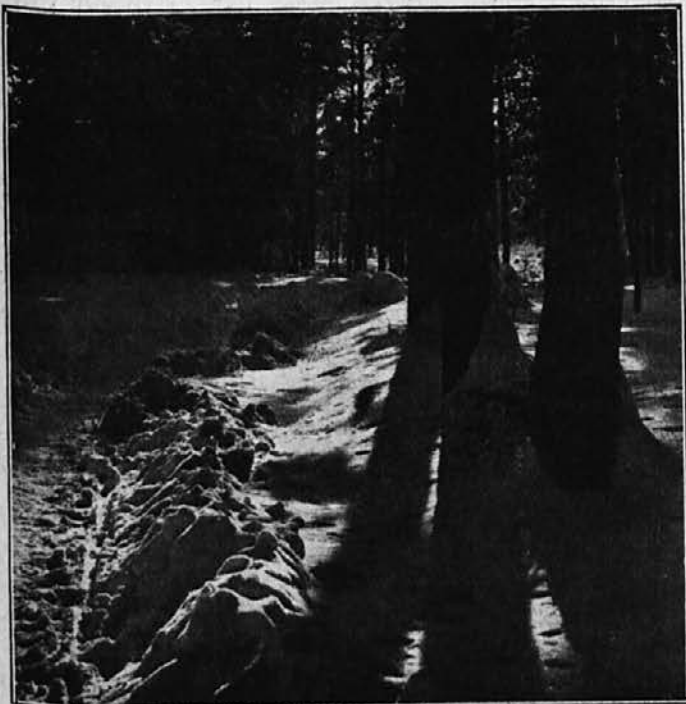
Žolčno črevo pa še vse ostalo črevo je cevasto dol do danke. Notranja plat žolčnega pa notranja plat vsega črevesa — od ust do danke — je opazena s sluznico. M e s o je zbrano krog sluznice in sluznica je pripeta na to meso: meso črevesa je torej zbrano v meseno cev in sluznica je tej cevi v (notranji) opaž. Meso je tkivo pa je složeno iz celic. Celice črevnega mesa, torej mesene celice črevesa, so podolgljato, nekam múzljato (muželj = Nudel) izpotegnjene; prosto oko ne razbere posamnih mesenih celic — predrobne so.

Mesene celice črevesnega ostenja leže: neke podolž k črevesu, neke vprek k črevesu. Pravijo torej, da je črevesno meso zbrano v podolžno meso in v krožno, v kolobarasto meso. Mesene celice črevesa so meso pa se torej stezajo, če so vzdražene. Umevno je pa, da so mesene črevesne celice vzdražene, če je kaj imovine v črevesu. Ta imovina ima pezo pa torej tišči na celice; ta imovina se tudi neprestojno razkrajja, ona razpada tudi v pline in plini pritiskajo na črevno ostenje. Podolžno meso črevnega ostenja steza (krajša) dolžino črevesa s svojimi uskoki — to je umevno; umevno je še, da stezljaji podolžnega črevnega mesa tudi širijo črevno prostornost (svetlobo). Pojasni si zadevo s poskusom. Vzemi kratek kos mehke, stegljive cevi — oprstnik, tudi palčnik (Fingerling), odrezan od gumijaste rokavice je taka kratka stegljiva cev; napolni to cev z vodo, stisni konec proti koncu in sredina oprstnika se bo izbuhnila, sredina bo postala prostornejša. Uskoki krožnega, kolobarastega mesa ožijo črevo.

Črevena imovina — slišali bomo še o drugih povodih — je torej, ki draži črevno meso. Umevno je pri tem, da se le tisto črevno meso steza, ki imovina nanj pritiska, ki imovina na njem leži. Čreveno meso je zbrano v dokaj debel in močen sklad pa uskoki črevnega mesa dobro vidno preminjajo obliko črevesa: črevo se oži, se širi, se izteza, se steza in krči.

Užitek se mika od želodca skozi žolčno črevo v ozko, v široko črevo in v danko: pa je umevno, da se črevno meso steza tudi sledeč tej smeri, da se oblika črevesa preminja tudi v tej smeri, da gibanje črevesa nekam »teče« od želodca podolž po črevesu do danke. Primerjajo gibajoče se črevo z gibi plazečega se črva, plazeče se gliste. Črevno meso je torej, ki uravnava, upravlja (pravilno) mikanje črevne imovine. Grška beseda »peristéllo« pove: na vseh straneh (krog in krog) uravnam; pa zdravniki kličejo črevno gibanje za »peristáltiko«. Črevno gibanje »teče« po črevesu od želodca do danke kot »val«, črevo torej »valoví«; pa zdravniki govoré o peristáltičnem »valu«, ki teče (navzdol) po črevesu. »Peristáltika črevesa, peristáltično gibanje črevesa, peristáltični val črevesa« pove torej prav to, kar »valovito gibanje črevesa« pove po naše. Torej: valovito gibanje črevesa žene užitek iz žolčnega črevesa v ozko črevo, odtod v široko črevo in iztrebi in iztisne užitek končno iz danke.

Prav bo, če spregovorimo nekaj o oznakah: besedarji — to vemo, saj storjene skušnje kažejo to — nam ne marajo ali ne morejo pomagati. — »Črevo« pomeni nam danes (!) tisti del črevesa, ki se prične ob želodcu in se konča z danko. (Poglej podobo na str. 378, Mladika 1928.) Pa si sledijo: (želodec), žolčno črevo, ozko črevo, široko črevo, danko. Žolčno črevo je torej (želodcu) bližešnje (näher, Caf) od ozkega črevesa, pa je torej tudi ozko črevo (želodcu) bližešnje od širokega črevesa, pa je navzgorne široko črevo (želodcu) bližešnje

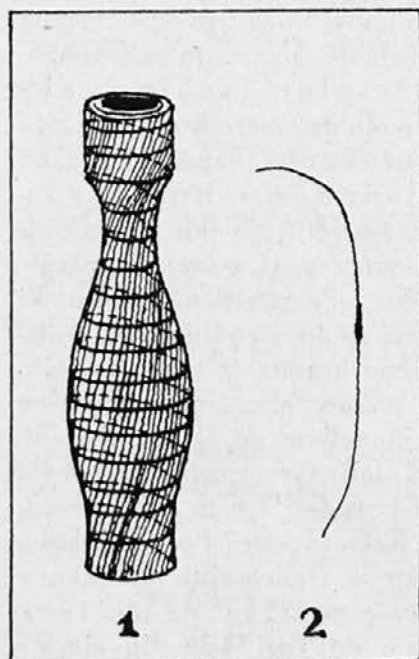
V zasneženem gozdu. (Fot. Fr. Krašovec.)

od povprečnega, pa je povprečno široko črevo (želodcu) bližešnje od navzdolnjega in navzdolnje široko črevo je (želodcu) bližešnje od danke. Pa narobno: ozko črevo je odležnejše (Caf) od žolčnega črevesa, široko črevo je odležnejše od ozkega itd. Vsak užitek pride — to je umevno — v (nekak) odmerek črevesa: obilnejši užitek v daljši, skromnejši užitek v krajši kos (odmerek) črevesa; pa vsak tak odmerek ima tudi svoj (želodcu) bližešnji konec in ima odležnejši konec. Pa mi pravimo, da valovito gibanje črevesa žene užitek iz bližešnjih delov črevesa v odležnejše pa da je kolobarasto in podolžno meso, ki ravna to gibanje.

Zdravniki označajo valovito gibanje črevesa kot »peristáltiko«, označajo užitek kot »ingesta«, označajo (želodcu) bližešnje dele črevesa kot »proksimalne (oralne)«, označajo odležnejše dele črevesa kot »distalne (analne, aboralne)«, označajo podolžno meso kot »longitudinalno muskulaturo«, označajo krožno meso kot »cirkularno muskulaturo«. Zdravniki torej, ko se posvetujejo (ko »drže konzilijum«), govoré le-oni zadnji stavek iz prejšnjega odlomka tako-le: »Peristáltična akcija, ki je funkcija cirkularne in longitudinalne intestinalne muskulature, žene ingesta iz proksimalnih, oralnih v distalne, analne, aboralne visceralne partije.« Ljudem — človekom ne — se fajn zdi, ko slišijo tako učene »latinske« razgovore. — Pa porekó: seveda se dá povedati vse to tudi slovensko — ampak, ampak kako to poje? Poslušaj, kako ena pa ista misel poje v francoščini pa kako v slovenščini. »L'apophyse maxillaire oblièere la partie inferieure de l'orifice du sinus maxillaire, situé au dessous du bord supérieur du cornet inférieur« — — »čeljustnični odraslek zastira pod zgornjim robom spodnje školjke ležeči del prepustine v čeljustnično votlavo«.

Sedaj si mislimo, da želodec požene užitek v žolčno črevo. Užitek obleži v najbližjem odmerku žolčnega črevesa: ležuh vzdraži z ležanjem črevno meso. Kolobarasto meso v bližešnjem delu odmerka se torej uskoči ter zoži črevo — užitek ne more nazaj v želodec; uskok mesa potisne užitek naprej v črevo — ne potisne ga daleč, potisne ga le obilju užitka primerno. Kolobarasto meso na odležni strani odmerka se čez nekaj (5—6) sekund uskoči in potisne užitek nazaj v bližešnji konec, ki njega kolobarasto meso nekoliko odjenja, — vse to traja tudi le nekaj sekund. Pa: ponovno se uskoči bližešnje krožno meso — se uskoči odležnejše krožno meso — —. Ponovkovani (ritmični) uskoki bližešnjega in odležnejšega kolobarastega

mesa silijo (gonijo, podé, sučejo, potiskajo, kobaljšajo, žulijo, žmuljijo, pomikajo, sujejo, pehajo, porivajo, majejo, kretajo, plunkajo, v r a č a j o) užitek sem ter tja po črevnem odmerku, pri tem ga mehčajo, ga storijo židkega. Užitek se pri tem mane, se tere, njega deli se ajsnajo, gajsnaajo drug ob drugem in ob sluznici; črevesna imovina se pri tem razmelje, razmane, premeša, zmehča. Vse sluznice — to je znano bravcu — izcejajo (posebne, svojitne) sokove pa se črevesna imovina prepoji (najprej) s sokom žolčnega črevesa pri tem p o n o v k o v a n e m v r a č a n j u (Pendelbewegung; rythmic segmentation) užitka. Pozneje kedaj bomo še govorili o pomenu te prepojitve.

Podoba 1.

Izrezan kos črevesa; val, ki »teče« po črevesu; krožno in podolžno meso črevesnega ostenja je risano kot črte.

Podoba 2.

Močno povečana posamična črevesna mesena vitra. Ta mužljata nit je seveda celica, pa vidiš torej jedro (zdebelek) v njej.

Povedal sem že, da označam »ritmično« s »ponovkovano«. Sedaj še nekaj o besedi »vračanje« ali — bržčas bolje — »zvratnja«. (Pastirji pravijo kraju, kjer morajo vračati živino, da ne zaide na planino tuje občine: na zvratéh.) Poljanska dolina ima (tekočo) vodo, ki jo kličejo za »Vrátnico«. Ta potok teče namreč v gostih serpentinah (ključih): potok se torej »vrača« nekam tja, odkoder je prišel. »Vrátnice« so — tako sodim — tudi gorske serpentine; Nemeč jim pravi »die Wegkehren«; to so torej poti, ki prideš po njih (skoraj) kar tje nazaj, odkoder si prišel. — Dolgotrajne bolezni, ki se bolniku pri njih zboljša pa znova poslabša, so — tako menim — često »vratne« in ne »zavratne« bolezni; »recidíve« so pa kar gotovo »vratna« obolenja; »retour« slučaji (return cases) — tako berem nekje — so tudi le »vratni« prigodki. Vsak Slovenec vé, kaj »retour« pomeni, pa »retour-služaj« zapoje torej prav vsakemu Slo-

vencu tako lepo, kot bi zapel — »nazaj-služaj«. — Bolezni v vratu so tudi le »bolezni v vratu« in niso »vratne« bolezni. Sploh je pa »bolezni v vratu (cervix!)« kaj malo: tuberkuloza v hrbtenici vrata je bolezen v vratu; ostale »bolezni v vratu« so po večini bolezni v golti, v žrelu, v jabolku, v požiralu — pa jih označajmo tudi tako.

Opisano razmencavanje in razmetanje užitka traja svoj čas, nakar se podolžno in krožno meso obenem uskoči po vsem odmerku in s tem iztisne užitek v sledeči odmerek črevesa. Ta, novi odmerek ravná z užitkom prav tako, kot je prvi odmerek ravnal — pa vsi nadaljnji črevni odmerki ravnajo prav tako z užitkom; tudi danká, ki iztrebi predelani užitek kot blato iz telesa. To podolž po črevesu »tekoče«, valujoče gibanje je tisto, ki ima ime valovito gibanje črevesa — črevesna peristaltika. Valovito gibanje črevesa je torej kar tako, kot je mikanje klobasnega nadeva, če ga brišemo v črevo s prsti.

Usta — opozarjali smo na to — so prvi odmerek črevesa, so početek črevesa, pa ravnajo z grizljajem kar tako, kot vse ostalo črevo ravná z užitkom. Pazi na močno podobnost med dejavo ust in dejavo črevesa! Primemo založaj (z ustnami in zobmi); pripravimo usta spredaj in zadaj (na trebušenski in na hrbtenski plati); obustno meso (v licih in v jeziku) potiska založaj od spred na vzad, od leve na desno in narobno; meso mane in tere založaj pri tem; sluz in slina se vliva (iz žlez) v usta; ustni sok (slina) prepaja sukan in mencan založaj. Sukanje in mencanje grizljaja traja svoj čas; nato se vse obustno meso uskoči in potisne založaj v žrelo. Ena dobro opazna razlika je med gibanjem ust in črevesa: mi gibljemo usta, če hočemo, črevo se pa giblje samoodsebnó, se giblje po svoji volji, se giblje časih proti naši volji: usta nas torej ubogajo, črevo nas ne uboga. Zmes obojega gibanja je ob danki: mi (sicer) držimo nekaj časa blato, potem se pa danká neizprosno iztrebi. Imamo torej meso (ob ustih), ki nas uboga, ki je torej u b o g l j i v o, pa imamo tudi meso (ob črevesu), ki nas ne uboga, ki je torej n e u b o g l j i v o.

Slovenski naravarji kar splošno rabijo besedo »hoten« (hotno meso) za (naš) ubogljiv in rabijo besedo »nehoten« (nehotno meso) za (naš) neubogljiv. — Oznaka ni nekaj kar tja v en dan; oznaka je besedni tvorek, ki ga je rodilo premišljanje in ki pove mnenje, prepričanje; oznaka je veroizpoved. Tisti, ki rabijo »hoten« in »nehoten«, naj preudarijo — prosim jih — tole: meso ob črevesu dela brez naše volje, dela, kadar ono hoče — to meso je očividno (za Slovenca vsaj)

»hotno«; meso ob ustih pa samo prav nič noče, le če mi kaj hočemo, pa to meso tudi »hoče«, pa je tako meso (za Slovence vsaj) »nehotno«. Res: Nemeč pravi za (naše) ubogljivo meso: »willkürliche«, in za (naše) neubogljivo »unwillkürliche« Muskulatur. Res pa je tudi, da prav nič ne briga Slovence, kako Nemeč označa pojave; res je tudi, da je nemška »Willkür« zloženka, in res je, da ne bi našel več nego pet Slovencev, ki imajo čut za nemške zloženke. Nemška zloženka »Willkür« pove, da volja (der Wille) voli, izbira, določa (küren, körren) pa je jasno, da volja bo izbrala in določila tisto, kar je ubogljivo, voljno (tako tudi Rusi).

Rekli smo, da sluznice — pravo v pravem žleze, ki so v sluznicah — oddajajo sokove v užitek; povedali smo pa tudi že večkrat (tako tudi v Mladiki 1930, str. 24), da sluznice posnamejo, posrkajo, popasejo iz razmehčanega, razmajanega, razmletega užitka vse tisto, kar je telesu v prid, torej — hraniva. Umevno je, da je le-ono ponovkovano vratno mikanje v posamnih odmerkih črevesa za posnemanje hraniv kar ugodno: saj vsak delec užitka pride na površje, torej tudi ob ostenje, ob sluznico. Obče znano je dejstvo, da se urneje z vinom upijamo, če jememo vino: vino se ne vlije v (debelem) curku skozi žrelo v želodec, temveč curi v tankih plasteh po sluznici ust in žrela in oddaja že ustni sluznici in sluznici v požiralu dober del svojega alkohola.

Čujem, da se neki močno spotikajo ob besedi: (sluznica) »posneme« (kisik, alkohol, hraniva). »Posneti« da pomeni kar le: (dol) vzeti (s površine), torej tako, kot posnamemo smetano, pene, tolščo. Tem tole: Niso natisnili Pleteršnikovega slovarja z namenom pripomoči knjigotržcem do

kupčije; Pleteršnikov slovar je bil tiskan za nas potomce Pleteršnikove dobe. Niso natisnili Pleteršnikovega slovarja z namenom, da mi pokukamo vanj, ga urno zapremo ter ga nato skrijemo v temni predal, boječi se, da nas kdo ne bi opazil pri poslu, pa želeči, da z nesramno mirnostjo utajimo prejeta posojilo in označimo posojilo kot vrednoto z lastnim delom pridobljeno. Vodnik (Pleteršnik) je pel: »Kar mat' me je učila, me mika zapet', kar starka zložila, jo lično posnet'«. Caf (Pleteršnik) pa označa celó »abstraktno« kot »posneto«. »Abstrahiramo« tedaj, ko »delamo pojme«; delamo pojme pa tako, da »vzamemo iz« velikega skupka posamnosti le neke (za nas) predvsem važne in jih zvežemo v nov (manjši) skupek. Besedarski berački — in to smo skoraj vsi — naj trikrat pretehtajo, preden se postavijo proti Cafu in Vodniku. »Iz teh besed posnamem« (Cigale; Pleteršnik), da je kar prav povedano: sluznica posnema hraniva. Premišljivi (!) naravar misli tudi takole: vodne pare puhté ne »iz« vode, one puhté »od« površja vode; pare octa, joda, alkohola, dišavin puhté kar le »od« površja; tudi sonca jedro ne sveti — le sonca »površje« (nam) sveti; toplote ne dobivamo »iz« peči, toploto dobivamo »od« (površja) peči; sol, nasuta na prezek redkve, ne jemlje vode »iz« redkve — ta sol posnema vodo »od površja« redkve; črevesna sluznica ne jemlje hraniv »iz« globin užitka, jemlje jih »od površja« užitka — pa je beseda »posnemat« kar besedarska terna.

Sluznica črevesa ne izloča v vseh odmerkih en pa prav tisti sok: drugačna je slina, drugačen je sok želodca, drugačen je žolč. Užitek potrebuje torej neke prisojene dobe pri mencanju v posamnih odmerkih, potem šele je pripravljen za sledeči odmerek, potem šele je sluznica zaposlenega odmerka posnela od užitka vse, kar ona more posneti. Umevno je torej, da usta morajo pravilno opraviti svoj posel, da usta morajo skrbno in dobro premencati, prežvečiti založaj in da naj je založaj (primerno) majhen. Naše žvekanje naj je torej res le žvelincanje (Caf). Rekli smo, da pridemo do resnice le ob potekanju časa — tudi naša prebava je dobra le ob potekanju (primerno) dolgih dob. Še premisli: sluznice oddajajo sokove v užitek in posnemajo hranivo iz užitka, in vse to le ob potekanju časa: jasno je, da poloknjena tekoča hrana se (skoraj) ne zmesi s slino v ustih; pa nam gre tekoča hrana, užita v krepkih požirkih in v obilih srebljajih, res manj v prid.

Govorili smo (Mladika 1929, str. 145 in drugod) o zaporedenski (metamerni) zgraji telesa; poudarili smo takrat tudi zaporedensko zgrajo črevesa;

Mrzel dan. (Fot. Fr. Krašovec.)

dostavili smo (str. 146): »treba je torej, da vzdra-
ženi zaporedec sporoči s v o j o vzdraženost vsem
zaporedcem (slêdcem), ki pride dražilo zanje v po-
štev«. Založaj v ustih je brez dvojbe dražilo, ki
pride močno v poštev za želodec: saj želodec bo
dobil ta založaj v nadaljnjo prekuho. Prvi črevni
zaporedec (usta) naj torej zaporedcu (slêdču), to-
rej požiralu in želodcu sporoči, da pripravlja za-
ložaj zanje. Tako se tudi res godi v našem telesu.
Storjene skušnje učé, da je želodčna sluznica vela
in suha pri teščem želodcu in da ne izceja soka;
želodčna sluznica pa prične izcejati sok (skoraj)
koj, ko prično usta žvekati založaj. Neke dobe je
treba za prenos poročila, pa je umevno, da je
treba potekanja neke dobe pri (ustnem) žvekanju;
želodec dobi poročila o založaju v ustih v tej dobi;
želodčna sluznica prične v tej dobi izcejati svoj
sok in se pripravi za sprejem založaja.

KO SO HRASTI ŠUMELI

ZGODOVINSKI ROMAN

(Nadaljevanje iz XII. letnika)

Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

Sedemnajsto poglavje.

Minilo je še nekoliko dni in Ščenok je, kakor
je menil, zaznal, kje so njegovi tovariši zaprti:
posrečilo se mu je opaziti, kako so dvakrat pri-
peljali k mestni hiši v spremstvu oborožene straže
neke ljudi, straža pa se je potem vračala brez
njih. Kakor je sklepal Ščenok, so jih pustili v ječi.

Ščenok je imel prav: pod rotovžem je resnično
bila druga, toda le mestna ječa.

Množica na trgu je vedno radovedno opazo-
vala privedene ljudi in nekoč se je Ščenku, ki se
je bil pomešal v gručo zijal, posrečilo preriniti
se z njimi do rotovških vrat in opaziti, da se
vrata v ječo nahajajo na levo od notranjih stopnic.

Isti večer, brž ko je nastopil mrak, se je Šče-
nok napotil k rotovžu, da bi pogledal, ali in s kako
ključavnico se zapirajo vhodna hrastova vrata
vanj. Na njegovo žalost pa se je pokazalo, da so
bila vrata zaprta na kljuko in od znotraj; Ščenok
je poskusil upreti se vanje s pleči, a se je pre-
pričal, da ne bo drugega kakor ropot.

Zdajci se je spomnil, da so bile notranje stop-
nice razsvetljene skozi precej veliko okno nasproti
vhodu, najbrž z dvorišča. Toda obstoji li to dvo-
rišče in je li možno priti nanj?

Ščenok je krenil v stransko, kakor špranja
ozko ulico, šel krog vogla in zdajci stal pred dobro
znano stavbo mestne hiše od zadnje strani. Dvo-

rišča ni bilo: tam se je nahajal nezazidan prostor,
založen s skladanicami opeke, desk in brun.

Vhoda na rotovž s te strani ni bilo.

Hipoma je začul Ščenok za hrbtom težke ko-
rake in govorjenje. Skočil je za kup brun in
opazil patrolo treh s helebardami oboroženih ljudi
v šlemih; prednji je nosil prižgano svetilko.

Blodeča luč je ošinila molčeče skladanice in
patrola je šla, ne da bi našla kaj sumljivega,
mirno dalje in izginila za ovinkom ulice.

Ščenok je stopil iz svojega zavetja in začel
opazovati steno, da bi kakorkoli prišel na srednje
okno drugega nadstropja.

Treba je bilo lestvice; Ščenok je pravkar videl
tako pripravno lestev na trgu, kjer so delali sli-
karji, in je hitel ponjo.

Skrivaje se in pogleduje izza voglov, da bi ne
prišel na oči straži, je Ščenok prinesel lestvico, jo
pristavil k zidu in splezal na podoknik. Okno
s koščki v svinec zapojene sljude ni bilo zaprto
in se je lahko podalo na noter pod pritiskom
Ščenkove dlani; odprl je okno.

V mestni hiši je vladala polna tema in tišina.
Ščenok je previdno stopil na počivalnik stopnic,
se spustil, oprijemaje se držaja, nizzdol in tipaje
našel vrata v ječo.

Na njih je visela velika železna ključavnica.
Ščenok je pritisnil njen locen ob debeli obroč za-
paha in z vso močjo pritisnil nanj od zgoraj niz-
dol. Ključavnica je šklepnila in locen je odskočil.

Ščenok je tiho počakal pri vratih in poslušal,
ni li napravil hrupa, nato je odrinil zapah, odprl
vrata, jih, otipavši z nogo stopnice, ki so držale
nizzdol, zaprl za sabo vrata ter obstal.

Iz globokega mraka spodaj se je slišalo smr-
čanje nekoliko ljudi; nekdo se je obrnil in za-
šumel s slamo.

»Bratci...« je polglasno zaklical Ščenok, »ste
tukaj, ka-li?«

Tisti, ki se je bil obrnil na slami, je utihnil;
v odgovor ni bilo niti glasu. Ščenok je glasneje
ponovil svoj klic.

»Tukaj! Kdo je tam?« se je odzval po rusko.

»Jaz, Nikita...«

»Ščenok?« je zadržano, a veselo vzkliknil glas.

»Jaz sam!« je odvrnil ta, iztegnil roke in
lezel do tega, ki se je bil oglasil. »A ti, kdo si?«

»Fedor... Črni... ali me nisi spoznal?«

»A naši, kje so?«

»Kateri? Kakšni naši?«

»Djakon z Vasilijem Petrovičem... mnogo
jih je!...«

»Ne, tukaj jih ni... je odgovoril Fedor; »tu-
kaj nas je pet ljudi; od Rusov sem jaz edini.«

Ščenok se je dotipal do Fedora. Ta je sedel pri kamenitem stebri, prikovan z verigo k njemu.

»Ti si pa zdrav, hudič!« je pohvalno rekel Fedor, ko se je čutil prostega.

»Naj tudi te druge osvobodim, ka-li?« je vprašal Ščenok.

»Pusti jih...« je odvrnil Fedor, »ti so sami Nemčurji!«

Stisnil je v roko ostanek verige, ki je bil pritrjen k zapestniku, in hitel k izhodu; Ščenok se je zibal za njim.

Na počivalniku stopnic je bilo tiho in prazno kakor prej, toda od nedaleč nekje so se slišali glasovi; po zidu je begala svetla lisa.

Ščenok je pogledal v odprto okno nad počivalnikom stopnic; luč je prodirala ondod skozi; od tam so prihajali tudi glasovi.

V trenutku je bil Ščenok na počivalniku in zagledal, da stoji spodaj pri lestvici posvetujoča se patrola, ki se je najbrž vračala. Hlapci so sumljivo pogledovali na odprto okno in eden njih je začel, držeč luč v rokah, plezati po lestvici; ostala dva sta se pripravljala, da gresta za njim.

Ščenok je hitro odskočil, se strkljal nizdol k čakajočemu Fedoru, mu pošepnil: »brž« in planil k izhodnim vratom. Odpreti kljuko in zleteti na trg, je bilo delo sekunde.

Tema je kakor skrbna mati zagrnila oba ubežnika.

Ščenok je vedel Fedorja naravnost v svojo podzemeljsko klet, mu razbil s kamnom zapestni okov, legel s tovarišem ob zidu blizu vhoda in povedal, kaj se je zgodilo z njim. Tudi Fedor je povedal o sebi vse.

Njegova povest je bila preprosta; nedaleč od Jurjeva je bil divji medved nekomu raztrgal kravo, nato pa tudi dva človeka. Ko je drugi dan prišel Fedor s svojim Mihajlom v to vas, so ga kmetje osumili, da je vse to naredil njegov medved in so ga ponoči hoteli ubiti; medved se jim je iztrgal in zbežal v gozd.

Fedorja, ki je hitel branit svojega dobrodušnega Mihajla, so z gorjačami pretepli in malo živega odpeljali v mesto, kjer je župan ukazal izterjati od njega odškodnino za kravo in ga priklenjenega zapreti v ječo.

Ščenok je začel jadikovati, ko je zvedel o izgubi medveda: tudi on je vse leto hodil z njim po Rusiji skupno s Fedorjem in Djakonom in je ljubil umno žival.

Fedor se ni strinjal s Ščenkovim tarnanjem in je samo krepko stiskal ustnice. Mihajlo je bil zrasel pri njem na rokah in veliko ljubše bi mu

bilo, ako bi namesto izgube medveda iztrgali iz njega kos mesa.

»Kje bi pa zdaj naše iskala?« je vprašal po precej dolgem molčanju Ščenok.

»Drugje nego v gradu ne morejo kje biti!« je odvrnil Fedor, ki je bival že prej v Jurjevu in v drugih nemških obmejnih mestih; nemški običaji so mu bili znani.

»Ta-am torej?« je zategnil Ščenok; »kako jih pa od ondod otmeva?«

»Jutro je pametnejše od večera!« je rekel namesto odgovora Fedor. »Daj, da leževa spat, jutri se bo samo pokazalo, kaj je treba storiti.«

Prijateljta sta položila dlani pod lice in najtrdneje zaspala.

(Dalje prihodnjič.)

V novoletnem jutru. (Fot. Fr. Krašovec.)

MILNDIKI PISANO POLJE

POŠTELA NA POHORJU

Franjo Čiček

Ako krenemo iz Maribora proti Radvanju, pridemo mimo vojaškega strelišča k vznožju Pohorja, odkoder se vzpenja turistovska steza k Št. Bolfenku in razglednemu stolpu na Pohorju.

Po polurni hoji od Radvanja pridemo do razvalin in križa »pri Habakuku«, kjer so baje v starih časih stolovale čarovnice. Od ravnice »pri Habakuku« krenemo po ozkem klancu navzgor in pridemo do Sernečeve viničarije. Tukaj stopimo skozi takozvana »vrata« — v kraljestvo Poštele. »Vrata« so prav za prav ozka soteska, ki je tvorila vhod na Poštelo. Ta vhod je bil nekoč sedem metrov više od današnjega, toda hudourniki in nalivi so odplavili zemljo in poglobili sotesko. Danes pokrivajo ta veličastni kraj starodavne in znamenite Poštele obširni gozdovi. Le ob jugovzhodnem robu se še dobro opaža nasip iz zemlje in v sredini mlakužast vodnjak »cisterna«, ki baje nima dna in je vedno ob suhi in deževju poln tajinstvene črne vode. Vse drugo je izbrisal čas.

Poštela je bila nekoč ilirsko-keltsko gradišče. Ko so podjarmili Rimljani Keltoilire, so med drugimi zavzeli tudi poštelško gradišče, ki so ga imenovali utrdbo, taborišče ali »castellum«. Ime tega »kastela« so pozneje tudi stari Slovani preobličili in imenovali ta kraj »Kaštelo« in radi lažje izgovorjave »Poštelok«. To ime se je ohranilo do dandanašnjih časov, ko že Poštela več kot tisoč let ni obljudena in poseljena, ampak skrita v senco temnih pohorskih gozdov.

Kdo je odkril Poštelo? Znameniti raziskovavec starodavnega Ptuja in Hajdine prof. Ferik je zasledoval rimske steze, ki so vodile iz Poetovione proti severu in tako je l. 1903 zasledil in odkril znamenito keltsko gradišče na Pošteli tik nad Mariborom. Pri raziskovanju poštelškega gradišča sta se med drugimi zelo odlikovala Pavel Schlosser in arheolog (raziskovavec prazgodovine) Walter Schmid; posebno zadnji je precej osvetlil skrivnostno Poštelo v letih 1914—1915.

Prazgodovina pravi, da so bili prebivalci Pohorja mnogo sto let pred Kristusovim rojstvom ilirskega rodu. Rimljani so jih imenovali Noričane ali Tavriskie. Nekako v 5. stoletju pr. Kr. so začeli prodirati v naše kraje Kelti, ki so se jim Ilirci kajpak postavili po robu. Da bi se jih laže ubranili, so napravili na obronkih Pohorja okoli in okoli gradišča ali pribežališča, kamor so se zatekli v nevarnosti. Takšna gradišča so izsledili pri Limbušu, Črešnjevcu, Tinjah, Slovenjgradcu in drugod. Najvažnejše pa je gradišče na Pošteli, ki spada v halštatsko dobo (Halstatt je mesto v Avstriji, kjer so našli največ izkopanin iz dobe mnogo sto let pr. Kr.). Kljub odporu Ilircev so ostali Kelti gospodarji naših pokrajin. Ščasoma sta se obe

plemeni nekako spojili in tvorili narod Keltoilirov. Takrat je bila Poštela precej obljudena.

Kakšna pa je bila takrat Poštela? Na položnem pobočju Pohorja so prekopali in izravnali tla, napravili v okrogli obliki velike nasipe iz zemlje, in sicer na obsegu glavni nasip in nekaj prečnih nasipov počez. Ponekod so nasip obdali tudi z močnim plotom iz kolov, prepletenih z vejevjem in trničjem. Vhod na gradišče, »vrata«, so ob napadu zadelali in z ovirami zastavili. Ako je sovražnik zavzel prvi nasip, so se gradiščani umeknili za prečne nasipe in nazadnje za glavno utrdbo na vrhu. Če je napadavec zmagal tudi tukaj, je postal gospodar Poštele. Poštelški gradiščani so sicer manjše napade spretno odbijali, večjih navalov pa gradišče ni moglo vzdržati.

Mrliče so gradiščani pokopavali in grob nasuli v gomile (túmuli).

Nekako h koncu tretje ledene dobe je živel v naših krajih prvi človek — divjak jamar. Približno si mislimo to dobo (tako sodijo) več tisoč let pr. Kr. Ta pračlovek, ki je pregal iz podzemeljskih jam in votlin medveda jamarja in si osvojil njegov brlog za svoje domovanje, je po dolgih vekih spoznal korist in uporabo ognja. Druga stopnja razvoja človeštva pri nas so bili mostičarji. Ti niso več uporabljali brlogov zverjadi za svoj stan, ampak so si znali že sami graditi kolibe na plitvih vodah. Tem so sledili gradiščani in te si hočemo natančneje ogledati.

Kakor smo slišali, so že Ilirci imeli gradišča, ki pa so jih Kelti še bolj izpopolnili. Za nasipi so si postavili svoje hiše čardake. Ti čardaki so prvi začetki današnje hiše. V četverokotu (ne v pravokotni obliki) so na trdna, večinoma kamenita tla položili kamenite plošče iz granita ali gnajsa v višini do pol metra nad zemljo. Na te so vstavili navpične stebre, ponajveč iz smrekovega in hrastovega lesa, ki so nanje pritrdili, bodisi zagodili ali z vrbovjem privezali vodoravne hlode in tako napravili stene. Les je bil po večini okrogel in obeljen, uporabljali pa so tudi kálani les, posebno kostanjev, ki so ga kalali s klini. Te lesene stene so obmetali z ilovnatim ometom, ki so ga pritiskali z dlanjo in potem obrisali z brezovo metlo. Streha je bila navadno dvokapna s slemensko podporo in krita z ločjem, bičevjem, slamo ali rogozom, pod rimskim vplivom celó z opeko. Nekako ob strani, torej ne v sredi, se je nahajalo ognjišče, t. j. do pol metra visoko iz kamenja in ilovnatega tlaka zgrajen kómen, večinoma tudi v četverokotu. Da jim pri vходу ni nagajalo vreme, so predenj postavili prizidek s poševno streho — začetek veže. Iz tega so se razvili poznejši čardaki z dvodelnimi prostori (soba, veža). Dimnikov še niso poznali in se je odvajal dim pri vходу. Njih sobe so torej bile nekakšne dimnice.

Meso divjačine (lovci) so pekli na ražnju, pri čemer so uporabljali ilovnate kozice. Na klopi iz kamenitih plošč okoli ognjišča so se greli ob mrzlih večerih in si pripovedovali lovske in vojne dogodivščine. Eden je medtem mlel ali drobil na izdolbenem mlinskem kamnu zrnje (poljedelci) in pripravljajl moko z otrobi vred. Domačica gospodinja pa je sedela za statvami in tkala platno, dočim so hčerke delale niti iz prediva pa tudi iz ovčje volne (lan, živinoreja). Na medvedjih kožah in listju pa so ležali in se preobračali otroci ter se igrali z raznobarnimi kamenčki in ilovnatimi kozlički.

Iz pripravljene zgetene glinice v kotu dimnice so izdelovali lončeno posodo, v začetku kar s prosto roko, pozneje z lončarskim kolesom. Vodo so zajemali iz jame ob prečnem nasipu. Studenčnico pa so dobivali Poštelčani iz izvirkov pri Gačniku na južni strani. Seve ob sovražnem obleganju jim je bil ta izvirek zaprt in nedostopen.

Svojemu božanstvu so postavili celó svetišče, blizu katerega je stala ena največjih hiš, last svečenika, ki je bil navadno obenem tudi starešina naselbine.

Med mnogimi izkopinami, ki so sedaj v muzejih v Mariboru in Gradcu, je največ ostankov in črepinj lončarske posode. Potrebno snov za te izdelke so dobivali Poštelčani iz vznožja Poštele, kjer so še danes velike opekarne (Radvanje, Razvanje). Našli so tudi precej ostankov predzgodovinskih hiš in njih svetišča. Prav tako tudi kovinaste, posebno bronaste in železne izdelke.

Vse izkopanine pa niso pristno keltske, ker je marsikaj prišlo zraven še izza rimske dobe in tudi pozneje. Tako je našel n. pr. prof. Ferik sekiro, ki po mnenju strokovnjakov spada v srednji vek.

Na podlagi izkopanin na Pošteli lahko smatramo, da je vladalo tam nekoč bujno življenje in vrvenje.

(Dalje prihodnjič.)

N O V E K N J I G E

Ivan Pregelj: **Izbrani spisi**. VI. zvezek: **Idile in groteske**. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1951. — Ta novi zvezek Pregljevih izbranih spisov vsebuje daljšo idilo »Osmero pesmi« in zgodovinsko idilo »Na vakance«, katero je prvotno objavila Mladika. Poleg teh dveh spisov so v knjigi še trije groteskni dramski prizori: »Berači«, slika z božje poti, »Vest«, dramska črtica iz kinematografa, in simbolna skica »V Emavs«, ki se dogaja na dan Prešernovega pogreba v Kranju. — O prvem spisu bi dejal, da so v njem najlepše tiste tri vpletene zgodovinske zgodbe, v katerih se pokaže ves pravi Pregelj, iznajdljivi in zanimivi pripovednik, ki ume oživeti dih minulih časov. V celoti pa idila ni povsem jasna, mestoma brez potrebe raztegnjena in nekam neživljenska. Mnogo bolj neposredna in umetniško doživljena je druga, krajša idila, ki popisuje z doživljaji bogato pot Kračmanovega študenta, poznejšega slovenskega pisatelja Matije Valjavca, z Bele nad Kranjem doma, kako gre iz Ljubljane na počitnice domov. Na zanimiv način je pisatelj upletel razne zgodovinske osebe v pripovedovanje, ki je vse zelo smiselno zgrajeno in se proti koncu kar vidoma zgoščuje in narašča. Imenitno je podana črna slutnja, ki preganja mladega popotnika. Pretresljivo opisani zaključni prizor, ko mladi študent najde doma očeta na mrtvaškem odru, je pa kar pravi najboljši Pregelj. — Od navedenih treh groteskni prizorov se mi zdi »V Emavs« najbolj življensko podan, dasi se mi vidi vmešavanje simbolike nepotrebno. Zelo točno in pisano, kar nazorno je pa naslikano okolje in kot na mojstrski risbi so značaji nastopajočih z dvema, tremi črtami točno orisani. — V celoti se mi pa zdi ta šesti zvezek manj značilen za najboljše, kar je v Preglju, to je za njegovo res vzorno, živo pripovedovalno silo in moč, ki ga usposablja za pravega pripovednika široke obsežnosti. —a.

Johan Bojer: **Izseljenci**. Roman. Prevedel Božo Vodusek. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1951. — Če človek prebere ta roman skandinavskega pisatelja, se kar ne more načuditi, kako slična je prav za prav usoda in življenje in trpljenje dveh tako oddaljenih narodov, kot so Norvežani, med katerimi je ta roman nastal, in Slovenci. So mesta v knjigi, kjer se ti zdi, da bereš izvorno slovensko zgodbo, da so vsi ti revni izseljenci, ki so zapustili domačo zemljo, katera jih ne more več prerediti, naši rojaki. Tako toplo in iskreno je pisan ta roman, da vidiš prav za prav kar žive te ljudi, ki so nam tako blizu, tako podobni. — Vsebina knjige je kaj preprosta: kako propada dom in žéne svoje ljudi preko morja, kjer si s težkim delom in silnim premagovanjem, v nevarnostih, težavah in obupu ustvarjajo novo domačijo. Vsi gredó v Ameriko kot v obljubljeni deželo, vse pa ta pričakovani paradiz razočara, vsi z enako strastno željo hrepené nazaj domov, odkoder so odšli polni upov. In ko se že izseljenci sami in njihovi otroci udomačijo tam preko, še vedno je vez, ki jih priklepa na domovino, prav tako živa, še zmerom tako močna, da hrepené nazaj, dasi vedó, da povratka ni. — Ves roman je prav za prav slavospev domovinski ljubezni, obenem pa v svoji neposredni resničnosti otožna slika bridke usode vseh malih narodov, ki jim najboljši sokovi izginjajo v tujem življu. Pisan je roman zanimivo in živahno, res prizrčno in s čuvstveno toplino ter je vsakemu odraslemu bravcu tudi z npravstvenega vidika ta knjiga, ki proslavlja na nevsiljiv način delo in vztrajnost, v užitek in obogatitev. Prevod Božidarja Voduska je sočen in gladko teče. Knjigo, ki je vzor pravega ljudskega berila, zabavnega in poučnega, obenem pa visoko plemenitega, toplo priporočamo. Tisk in oprema sta prav odlična. d.

Rudyard Kipling: **Zakaj — zato**. Prevedel Griša Koritnik. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1951. — Znamenitega angleškega romanopisca Kiplinga, ki je v svojih zgodbah, ki se vršé po vseh daljnih kolonijah in na širnih oceanih angleškega svetovnega gospodstva, podal nekaj najbolj dovršenih slovstvenih del, kar jih premore sodobno angleško slovstvo, poznajo Slovenci po njegovi »Džungli«. Tudi knjiga »Zakaj — zato«, ki je izšla v zbirki mladinskih spisov, katere izdaja Jugoslovanska knjigarna, vodi bravca malone po vsem svetu. Teh dvanajst zgodb iz živalskega življenja nam opisuje na šegav, pa napeto zanimiv način dogodke iz prvih časov stvarstva, kako je dobil kit žrelo z vosmi, kamela grbo, nosorog nagubano kožo in leopard lise. Druge zgodbe spet pripovedujejo, kako je bilo napisano prvo pismo in kako je nastala abeceda. Vse to je opisano duhovito z resnično ostroumno hudomušnostjo in zdravdovtipnostjo. Za mladino, posebno še za manj dozorelo, bo duhovita šegavost zgodb morda sicer manj umljiva, zato ji pa bo tako pisano dogajanje tembolj všeč, razumni bravec pa itak uživa z vsako vrsto bolj. Knjiga je izmed redkih prevodnih novosti, ki so nam bile res potrebne in ki bodo našle brez števila hvaležnih bravec. Prevod je oskrbel Griša Koritnik, zveni pa ponekod precej prisiljeno in nerodno. —a.

Spominska knjiga, izdana povodom štiridesetletnice »Amerikanskega Slovenca«, prvega in najstarejšega slovenskega časopisa v Ameriki. Uredilo in sestavilo po raznih virih in podatkih uredništvo »Amerikanskega

Slovenca«. Tiskana v lastni tiskarni v Chicagi. Str. 126. — Za štiridesetletnico »Amerikanskega Slovenca« (1891—1931) je izšla ta knjiga s številnimi članki in osebnimi spomini na ustanovitev prvega slovenskega časopisa v novem svetu in na delo skozi dolgih štirideset let. Govori zlasti o duhovnikih, ki so prvi jeli orati to ledino v tuji zemlji, dalje o lajikih-sotrudnikih in končno o vseh, ki so pomagali listu in s tem storili ogromno korist za ohranitev slovenske narodne zavesti in njeno okrepitev. Naj bi »Amerikanski Slovenec« še vnaprej tako krepko budil in ohranjal narodno zavest in versko misel naših ameriških Slovencev!

Od Ilirije do Jugoslavije. Spomenica Davorin Jenkove narodne šole v Cerkljah pri Kranju. Uredil šolski upravitelj Josip Lapajne. Založila Cerkljanska šola. Tisk Jugoslovanske tiskarne. 1931. Str. 182. Cena Din 27.—. — Knjigo je izdala cerkljanska osnova šola ob 120letnici svojega obstoja v zvezi s še nekaterimi drugimi jubileji. V knjigi je govor najprej o zgodovini šole, nato slede življenjepisi znamenitih mož, ki so dobili prvo izobrazbo na cerkljanski šoli (tako n. pr. Davorin Jenko, Ravnikar-Požencan, Borštnik, Franke, Kimovec in mnogo drugih), končno je še nekaj statistik o narodni prosveti in gospodarstvu. Dasi je naslov prebahaški, je v knjigi vendarle podana lepa slika o kulturni rasti slovenske vasi. S. V.

LEONORA LAVRINOVA

K reprodukcijam njenih grafičnih del.

Dasi v angleškem umetniškem svetu, pa tudi izven mejã Anglije ime umetnice Nore Lavrinove ni neznano, jo našemu občinstvu s temi deli prvič predstavljamo. Ni pa bila za to odločilna zgolj visoka absolutna umetnostna vrednost njenih grafičnih listov, temveč prav tako tudi dejstvo, da predstavljajo te njene radiranke vprav naše ljudi, naše kraje. Saj ni čudno, da še s posebnim zanimanjem in s povečano pozornostjo opazujemo, kako visoko in svetsko izobrazena Angležinja kot umetnica gleda na nas in našo slovensko samobitnost.

Toda že teh nekaj prizorov iz Slovenije nam potrdi, da gospa Lavrinova ni iskala pri nas cenjenih narodopisnih, prav za prav le zunanjih in nebitvenih značilnosti. Tudi pri nas, v zanjo tujem svetu, je predvsem iskala globoko človeško pomembnih motivov. Take so kar nežensko monumentalne »Slovenske plevice«, ki so v izraznih sredstvih preprosta, pa v umetnostnem izrazu mogočna pesem poljskega dela. Taka je tudi »Ženska z jabolki«, domača podoba naše kmetice, taka sta »Mož« in »Ženica«. Ta dva zanimiva tipa sta morda celó malce groteskno pojmovana, zato pa je izraz obraza še tembolj živ in resničen. Zelo svojevrsten in krepak je »Kamnik«, kjer je na nek starinski način, ki kaže zlahka odličnost v sredstvih in izbran okus, umetnica po svoji zamisli svobodno spreminjala prirodne oblike in gradila po svoje. Tako je dobila podoba enotnost in zaključenost. Radiranka »Dete« je bogata z ljubko, čisto žensko nežnostjo, obenem pa tehnično zelo zanimiva rešitev nelahke naloge. Sijajen v obdelavi svetlobnih učinkov je list »Ponoči v vlak«, ki je tudi človeško toplo in res globoko občuteno podan vsakdanji prizor. Risarsko sko-

raj najkrepkejša in čudno lahkotna, pa pri tem jasna in vase zaokrožena, je radiranka »Zgodaj zjutraj«, ta sveža in neposrednje dahnjena skica.

Avtorica vseh teh grafičnih listov je žena vseučiliškega profesorja v Nottinghamu na Angleškem, Janka Lavrina, slovenskega rojaka iz Bele Krajine. Gospa Lavrinova izvira iz znane stare verne angleške družine Fryjev. Dovršila je najprej umetniško akademijo (School of Art) v Liverpoolu kot najboljša učenka. Za nagrado je dobila ustanovo za potovanje po Evropi. Nato je studirala nekaj časa tudi v Parizu, nadaljevala pa slikarske nauke v Londonu na Kraljevskem umetniškem kolegiju (Royal College of Art), kjer se je posvetila izključno grafični panogi umetnosti in prejela v tej umetnostni stroki tudi diplomu.

Že ko je prvič razstavila v Royal Academyji v Londonu leta 1928, so njena dela zbudila pozornost strokovnjakov. Znani angleški umetnostni list »The Studio« je objavil pohvalno oceno. Ko je leta 1930 spet razstavila, je angleška kritika njen nastop vnovič toplo pozdravila in »The Studio« je reproduciral njene »Slovenske plevice«. Isto delo je objavil tudi ameriški umetnostni zbornik »Creative Art«, pariška revija »La Vie Moderne« je pa objavila o njej daljši članek s slikami. Spomladi je razstavila na ameriški mednarodni razstavi sodobne grafične umetnosti. V zadnjem času je gospa Lavrinova narisala tudi več ilustracij k angleškemu prevodu romana Vlad. Levstika »Gadje gnezdo«, ki je nedavno izšel.

Znani angleški umetnostni kritik Malcolm Salaman je v neki oceni grafičnih del gospe Lavrinove napisal, da spadajo med najboljše sodobne grafične umetnine. Eno njenih del je izšlo med sto izbranimi najboljšimi listi evropske grafične umetnosti v zborniku za leto 1931 »Etchings of the Year«. Njena dela je sprejela v svojo stalno razstavo in za posredovanje znana umetnostna posredovalnica tvrdka Colnaghi & Co, ki ima svoje poslovnice v Londonu in New Yorku.

Že teh osem grafičnih listov, katere objavljamo v reprodukcijah, ki žal ne morejo točno obnoviti svojstvene lepote izvornikov, nam priča, da gospa Lavrinova po pravici zasluži pohvalo stroge kritike. Upamo, da bomo še večkrat mogli objaviti reprodukcije po njenih radirankah, in zlasti še dela z našimi domačimi motivi. Saj umetnica s svojim soprogom, známim esejistom in slovstvenim zgodovinarjem, stalno prihaja v Slovenijo na počitnice. Želeli bi tudi, da vidi njene izvirne grafične slike tudi naše širše občinstvo na umetnostni razstavi v Ljubljani, da bo moglo prav neposredno uživati lepoto teh tako odličnih, resnično plemenitih del.

V grafični umetnosti gospe Lavrinove je jasno opazen vpliv starega in skrbno gojenega angleškega risarskega izročila, ki je v minulih stoletjih rodilo toliko velikih grafičnih mojstrov, toliko vzornih ilustratorjev, ki so postali zgled vsej Evropi. Kakor tem, je tudi njej poglavitni cilj in odlika vestnost, čistota in preglednost risbe, jasnost kompozicije in skrbna, kar strogo natančna izdelava. Ker pa so te radiranke ustvarjene iz globokega čustva in pričajo o plemeniti in topli prisrčnosti, ki jih je rodila, je gospa Lavrinova dokazala, da je vredna naslednica velikih angleških grafičnih mojstrov.

K. Dobida.

N A Š E S L I K E

Tone Kralj: Svetega Štefana kamenjajo. Prav tako preprosto kot nam je še iz otroških let iz zgodb svetega pisma znan ta prizor, je tudi Tone Kralj zamislil svojo veliko risbo. Zunaj pred mestnimi vrati, kamor so peljali vnetega učenca, prvega mučenika, se dogaja prizor. Ni torej zanimivost in moč te slike v posebni izvirnosti ali nenavadnosti, kako je umetnik zgradil prizor, temveč v prepričevalnosti in mogočnosti, s katero je podal glavne osebe. Divjost in zakrknjenost, katero kažeta moža v ospredju, tvori učinkovito nasprotje z vdanostjo, s katero pričakuje mučenik smrti. Pa tudi čisto risarsko je podoba kar odlična, saj je dosegel umetnik tolikšno globino, tako prostorninsko verjetnost in resničnost, da si je komaj mogoče predstavljati, odkod ta mogočnost, ko je vsa risba zgrajena na učinku in rahlem nasprotstvu belih in temnih ploskev. — Tudi s to močno risbo je dokazal Tone Kralj, da je naš najbolj izdelani, najbolj samostojni in najbolj iskreni religiozni umetnik.

Svetoslav M. Peruzzi: Franc Levstik. Zdanjič smo objavili v posnetku bronasti reliefni portret Franca Levstika, katerega je izdelal akademski kipar S. M. Peruzzi, profesor na splitski srednji tehnični šoli. Poudarili smo njegovo globoko kiparsko znanje, dober okus in umetnostno resnobo, o čemer je reproducirani relief jasno pričal. Današnja reprodukcija Levstikovega oprsja je pa starejše delo iz Peruzzijevih mladostnih let. Vse, kar smo napisali o bronasti plaketi, katero so bili poleti vzidali v Levstikov spomenik v Velikih Laščah, vse to velja v še večji meri tudi za naš kip. Saj je veliki slovenski pesnik in kritik tako živo, tako izrazito podan, da osvoji in premaga gledavca. Če je bil Levstik res tak, ne vem, mogel pa bi biti tak. Saj je ta obraz tako trpek in preduševljen, tako odločen in sanjav, ponosen in ljubezniv obenem, da je ves pravi Levstik, velikan po duhu, volji in zmožnostih, pa tudi po — trpljenju. To odlično Peruzzijevo delo res zasluži, da bi ga odlili v žlahtno kovino in ga javno postavili velikemu slovenskemu možu, katerega predstavlja, v spomin in počastitev.

PO OKROGLI ZEMLJI

Še ena Atlantida? Ugibajo in dokazujejo, da je bila v Atlantskem oceanu nekoč velika celina Atlantida. Pred Britskim muzejem v Londonu pa stoji kamenit kip, ki so ga pripeljali z Velikonočnega otoka, ki leži v Tihem oceanu, nekako ob južnem povratniku in zapadno od Južne Amerike. Ta kip pa skrivnostno šepeta, da je nekoč tudi okoli Velikonočnega otoka morala biti velika celina, torej nekakšna druga Atlantida ali boljše Pacificida, ker je v Pacifiku (Tihem oceanu). — Kako so učenjaki prišli do te trditve? Na Velikonočnem otoku je takih kipov, kakršnih enega so pripeljali pred Britski muzej, na stotine. Kakor častne stotnije stražnikov stojijo v vrsti, kakor da bi korakali proti samotni obali. Nekateri so visoki do 10 m in težki nad 100 ton, in to na otočku, ki šteje danes okoli sto prebivalcev in ki je oddaljen 4000 km od vsake večje celine! Površine pa otoček nima več ko 130 km² in zemlja je pusta. Ta zemljica torej ni mogla preživljati mnogih tisočev ljudi, ki so bili potrebni, da so kipe izklesali in privlekli na njihova

mesta, ko so vendar silno težki. Pa tudi kultura je morala biti visoka, sicer si ljudje ne bi bili gradili takih spomenikov. — Pa so še drugi razlogi, ki podpirajo misel o nekdanji veliki celini. Pred dvema letoma je Carnegiejeva jahta, brez vsakega železa, dognala, da je okoli Velikonočnega otoka potopljenih cela vrsta drugih otokov. Morsko dno pa je tako, da kaže na podmorske ognjenike. Ti so torej utegnili povzročiti strašen potres, ki je porušil Pacificido in jo pogreznil v morske globine, le Velikonočni otok je ostal, da kot nema priča govori o nekdanji celini in njenem visokokulturnem prebivalstvu.

Sahara v cvetju. Afriška puščava Sahara hrani tajne, ki jih ljubosumno skriva pred nepoklicanimi očmi. Eno pa so ji letos vendarle zopet izpulili, in sicer 3000 km južno od Alžira in severno od Timbuktuja v pokrajini Tanezruft. Tuaregi, ki jezdijo po Tanezruftu in si vedno zagrinjajo nosnice in usta s haljo, da ne more vanje žgoči, kot prah drobnih pesek, pripovedujejo, da puščava včasih za nekaj dni ozele in vzcvete. Zgodi pa se to komaj na pet do deset let enkrat. V teku štirih dni drobne rastlinice poženejo in kakor z nežno preprogo pokrijejo 1.300.000 km² obsegajočo pokrajino Tanezruft (za dve Franciji). Nekaj dni nato že dozori njihovo seme, žgoče solnce jim izsuši sok življenja in spet zavlada mrka puščava. Dolgo so iskali seme teh rastlinic, pa brezuspešno. Že so mislili, da je cvetoča Sahara samo lepa tuareška pravljica. Letos je pa neka znanstvena odprava v isti pokrajini ustrelila nekaj drobnih jerebic in v njihovi golši našla drobna zrnca, jih vsejala in pognali so lepi, nežni, drobceni rdeči cvetovi — okrask preproge iz Sahare, kadar nadene prazniško haljo.

Cece, hajd v mrežo! V Afriki so zamorci Zulu eden najbolj delavnih in brihtnih rodov, so pa tudi izvrstni živinorejci. Žal pa jim muha cece pomori marsikatero krasno govejo ali ovčjo čredo. Neki državni žužkoslovec pa je muhi cece napovedal neizprosni boj in odnesel zmago. Dognal je namreč, da muha cece, ki tudi človeka piči in zastrupi, da dobi dremavico ali spalno bolezen, človeka ali žival ugleda z vidom, ne zavoha, kakor to delajo premnoge druge žuželke. Kakšen je bil bojni načrt zoper cece? Profesor je dognal, da muhe napadajo krave vedno tako, da jim od spodaj prileté na trebuh. Naredil je zato nekaj krav iz lesa in cunj in preko njih napel gazo, to je gosto in tanko tkanino, kakršno rabimo pri obvezovanju ran; pod vampom pa je gaza imela odprtino. Muhe so krave zagledale, jim zletele pod trebuh in se ujele v nastavljeno mrežo. Z 18 ponarejenimi kravami je žužkoslovec na en dan ujel 1393 muh. Ker se cece ne plodijo ne hitro ne številno, je upanje, da bodo na ta način to šibo afriških čred in šibo zamorcev polagoma zlomili, ako povsod nastavijo podobne pasti. Muha cece je tudi zelo neumna. Profesor je to dokazal tako, da je pri eni izmed krav vse muhe izpustil, pa so se kmalu zopet ujele prav na isti način.

Kako so Egipčani gradili piramide? Kako so ogromne skalne klade spravili v neznanske višave? Ali so imeli postavljene odre in jih s škripci vlačili kvišku? Stvar so si uredili kaj preprosto: napravili so ob piramidi poševen nasip, po njem pa so sužnji vlačili skalne klade navzgor. Ko se je piramida višala, so pa še nasip dvigali in tako je šlo do vrha. Ko je bila piramida dograjena, so nasip zopet zvozili proč.

MILIDIKI DRUŽINA

KARITAS V DRUŽINI

Milica Grafenauer

Socialna pravičnost, socialna ljubezen.*

Če hočemo govoriti o krščanski »karitas«, t. j. o dejanski krščanski ljubezni do bližnjega, zlasti do siromašnega, v stiski živečega, bolnega bližnjega, je treba, da smo si svesti, kaj zahteva od nas ljubezen do bližnjega pred vsem in najprej.

To prvo je pravičnost. Kakšen red pa bi bil v naši dejanski ljubezni, če bi dajali miloščino, a pri tem n. pr. slabo plačevali svoje posle in delavce? Ali se to ne bi pravilo, dajati miloščino iz tujih žuljev? Pa tudi kot člani družbe moramo, kakor je zahteval papež Leon XIII. v delavski okrožnici in sveti oče Pij XI. v okrožnici o krščanskem zakonu, odst. 123, z vsemi silami delati na to, vsak v svojem krogu in po svojih močeh, »da se družabne in gospodarske razmere v državah tako uredé, da bo vsem družinskim očetom mogoče zaslužiti in pridobiti, kar je za preživljanje njih samih, žen in otrok po družabnih in krajevnih razmerah potrebno«; k temu potrebnemu spada po besedah sv. očeta Pija XI. v okrožnici »Quadragesimo anno«, odst. 62, tudi to, »da si morejo s štedljivostjo množiti družinsko imovino, povečano umno upravljati ter laže nositi družinska bremena«.

Ker pa so te pravilne zahteve danes le zelo pomankljivo izvedene in bi bile, tudi če bi se izvedle, nujno po človeško nepopolne, zato določno zahteva krščanska ljubezen do bližnjega, da to, česar potrebnim manjka, dopolni krščanska karitas. Če hočemo torej resno in resnično zboljšati gospodarsko življenje in sporedno s tem tudi blaginjo duš (prehuda stiska in prenaporno delo je prav tako pogubno za duše in jih prav tako rado vsužnji praktičnemu in načelnemu materializmu kakor preveliko bogastvo), če hočemo to življenje resnično zboljšati, tedaj »mora socialna pravičnost prešiniti« vse naše zasebno življenje kakor »vse ustanove narodnega in socialnega življenja; socialna ljubezen pa mora biti kakor duša socialnega reda, ki uravnava naše zasebno in gospodarsko življenje in še dopolni to, česar socialna pravičnost sama ne bi mogla izvršiti«. Quadragesimo anno, odst. 89.

Družina naravna vzgojiteljica k ljubezni do bližnjega.

Prav družina pa je že po svojem bistvu v prvi vrsti poklicana, da vzgoji svoje člane k pravi, dejanski ljubezni do bližnjega, k pravi socialni ljubezni in

* Predavanje za karitativno delo Katoliške akcije. — Božič je najlepši družinski praznik. Je praznik božje ljubezni do vsega človeštva, naj je še praznik naše ljubezni do bližnjega. Za ta praznik priobčujemo ta lepa premišljanja, ki so za naš čas, »v katerem ljubezen zmrzuje«, tako neznansko potrebna. Priznamo, da to ni čtivo kar za mimorede. Preberi dvakrat, razmišljuj in dojel boš, česar morda takoj nisi. Ur.

z ljubeznijo prepojeni socialni pravičnosti. Saj je zakon, ki raste iz njega rodbina in se druži ob njem družina, že po prvotni stvariteljski božji misli občestvo, zgrajeno na ljubezni, še bolj pa po obnovitvi zakona po našem Zveličarju Jezusu Kristusu, ki zakonu ni le vrnil prvotne čistosti in svetosti, enotnosti in nerazdružnosti, ampak ga je povzdignil v zakrament v naše posvečenje in postavil za vzor zakonski ljubezni svojo večno ljubezen do Cerkve: »Možje, ljubite svoje žene, kakor je tudi Kristus Cerkev ljubil in samega sebe zanjo dal, da bi jo posvetil.« Ef 5, 25—26.

Če le stopimo v zakon s pravo medsebojno zakonsko ljubeznijo in s trdno voljo, da hočemo vdano sprejeti tudi vse dolžnosti, ki jih je Bog naložil zakoncem, potem bo rasla in se poglobljala z zakonsko ljubeznijo tudi ljubezen do Boga in z njo vred vdanost do zakonskega druga. Življenje ljubezni, ki ga moramo živeti, bo odpiralo naša srca in jih vedno bolj usposabljal za ljubezen, ki je le ena, vse obsežna. Prav ta ljubezen je v zakonu po Zveličarju vir, ki daje rast in moč ljubezni do Boga, do svojcev, do bližnjega. In prav to, česar se ljudje navadno najbolj bojimo, žrtve, ki si jih moramo nalagati samim sebi za vzdrževanje morda številne družine, trud in delo z negovanjem in vzgojo otrok, potrpljenje, ki ga moramo imeti s hibami svojcev: zakonskega druga, otrok in poslov (kdo je brez hibe pod soncem?), zlasti še ko skušamo te hibe odpraviti ali vsaj omiliti z veliko, neutrudno ljubeznijo, prav to je vir pravega božjega blagoslova v zakonu in rodbini — tudi za nas same. Ob tem se prav polagoma in včasih kar nezavedno vedno bolj in bolj osvobodimo tiste sebičnosti, ki nam je bila kot dediščina izvirnega greha položena že v zibelko, in rastemo v dejansko ljubezen do drugih. Kar same po sebi odpadajo od nas polagoma tudi naše hibe in napake (večinoma iste, zoper katere se moramo boriti pri otrocih). In čeprav se jih docela v svoji človeški slabosti pač težko iznebimo, pot nas vodi navzgor, če le zvesto ostanemo v ljubezni, navzgor do vedno tesnejše združitve z Bogom. In v Bogu je vse, tudi dejanska ljubezen do bližnjega: »Nobeden ni iz Boga, kdor ne dela pravice in kdor ne ljubi svojega bližnjega.« 1 Jan 3, 10.

Ljubezen do bližnjega v družini sami.

Najprva karitativna naloga v družini je tedaj tista ljubezen, ki mora vezati člane družine med seboj. Zato pa bodi prva skrb zakonskim, očetom in materam, da jim vir ljubezni v zakonu ne usahne. Njim veljajo prav v prvi vrsti besede sv. Pavla: »Prizadevajte si, da boste imeli ljubezen.« 1. Kor 14, 1. Brez ljubezni ni zdravega, ni srečnega zakona, ni zdrave, ni srečne družine. Sreča, kos raja na zemlji je življenje v družini, v kateri vlada ljubezen, živ pekel pa postane družina, v kateri ljubezni ni. Za ljubezen v družini pa mora biti vzor, ki naj si ga neprenehoma ponavljamo v duhu in srcu tisti vzvišeni slavospev krščanske ljubezni, ki je privrel apostolu Pavlu iz srca v 1. pismu do Korinčanov: »Ljubezen je potrpljiva, je dobrotljiva; ljubezen ni nevoščljiva, se ne ponaša, se ne napihuje; ni prešerna, ne išče svojega, se ne dá razdražiti, ne misli hudega; se ne veseli krivice, veseli pa se resnice, vse opraviči, vse veruje (t. j. ni nezaupljiva), vse upa, vse prenaša. Ljubezen nikoli ne mine.« 1 Kor 13, 4—8.

govim vsemogočnim rokam izročas in priporočas duše, ki ti jih je dal v varstvo. In naj bo delo za vsakdanji kruh, ki ga opravljata mož in žena, še tako naporno in težko, ljubezen in dobrotu jima bosta brisala pot s čela, krepila upehano telo in utrujeno dušo, sladila tudi trdi kruh, ki ga morda jesta z družino vred.

In tudi če pridejo še tako hudi časi, z zaupanjem v božjo pomoč nam ne bodo klonile moči. Zavedali se bomo tega, kar nam je naročil božji Zveličar, da naj skrbimo pred vsem za božje kraljestvo v sebi in v naših družinah, vse drugo se nam bo dodalo. Kdor resnično in iz vsega srca zaupa Bogu, tega Bog ne bo zapustil in po svojih lastnih besedah ne more zapustiti, saj ve boljše od nas, česa nam je treba.

Naši posli.

Ko smo govorili o ljubezni, ki mora vladati po naših domovih, o potrpljivosti, ponižnosti, zaupnosti in dobrotljivosti, so mi bili vedno v mislih tudi posli — kot člani družine. Razmerje med gospodarji in posli namreč ne sme biti v krščanski hiši samo pravno razmerje med delodajavcem in delojemavcem, ampak mora biti tako, kot je razmerje med starši in otroki. Edina razlika bi bila, da za svoje delo v družini niso deležni dedne pravice, zato pa jim moramo dati pravično plačilo, ki jim omogoča tudi prihranke, gre jim zadostna oskrba in ljubezniva štrežba v bolezni. Poslom, ki so dali družini vsa svoja krepka leta ali vsaj dobršen del, gre tudi preskrba za starost: vse to ne glede na to, kaj zahteva od nas v tem pogledu državni zakon. Tako je bilo nekdanj vsepovsod, na kmetih in v mestih, dandanes pa je v mestih že toliko kot popolnoma izginilo in gine tudi na kmetih, razen v dobrih, res krščanskih družinah. Jasno pa je, da mora biti to razmerje vzajemno, tudi posli sami se morajo uvrstiti v moralni red krščanske družine kakor odrasli otroci, drugače zanje ni mesta v njej. Seveda potem njihovih sil tudi ne bomo izrabljali, kakor ne sil svojih otrok, ne bomo jim brez nujne potrebe kratili nočnega, nedeljskega in drugega počitka. Za štrežbo težko bolnih članov družine n. pr. ne bomo pustili skrbeti samo poslov, ampak se bomo z njimi vrstili. Ne bomo jim kratili tudi poštene (ne zapravljive!) zabave. Vse to zahteva od nas ne le socialna ljubezen in pravičnost, ampak že pametna ljubezen do samega sebe. Ali bi se n. pr. sušica (jetika), ta najnevarnejša socialna bolezen današnjih dni tako grozno širila, ako ne bi ljudje s slabo hranjenimi, še slabše nastanjenimi posli in služabniki sami ustvarjali tudi v svojih domovih in stanovanjih ognjišč sušice? Še vse hujše pa je, kar greši glede tega današnja zmaterializirana družba nad slabo plačanimi delavskimi družinami.

Tudi delo nam ne bo postalo malik, ki bi mu žrtvovali posle in otroke, zakonskega druga in sebe v preveliki skrbi za pridobivanje in prospeh posestva in imetja, za procvit obrti, trgovine itd., ako bo v nas prava ljubezen, ki ve, da je človek vedno več kot imetje, kraljestvo božje vedno neskončno več kot vsi zakladi zemlje, ki jih po besedah Kristusovih uničujeta molj in rja in jih tatje kopljejo in kradejo. Mt 6, 19.

Karitativno delo družine zunaj doma.

Če se je ljubezen na ta način udomačila v družini in se bliža podobi, ki jo je naslikal o njej sv. Pavel, se iz nje zostril naš pogled in naš notranji posluš za bližnjega veselje in njegovo bol; živimo se vse bolj v sočutje in usmiljenje do drugih po bridkosti in skrbi, ki smo jih spoznali in trpeli sami. Iz tesnega kroga družine se razlije ljubezen kakor reka na široko tudi iz družine v svet, nasičuje lačne in žejne, tolaži žalostne in uboge, skuša pomagati vsakemu, ki je pomoči potreben, kakor ve in zna. Če se je ljubezen vdómila v hiši, kako da ne bi vsi čutili že nezavedno v srcu te dolžnosti, tudi če ne bi poznali besede sv. apostola in evangelista Janeza: »Kdor ima premoženje in vidi brata v pomanjkanju, pa svoje srce pred njim zapre, kako more biti ljubezen božja v njem?« 1. Jan 3, 17. Ne bo se zadovoljil, da bo dal miloščino beračem na vratih, ki je tako pogosto niti ne zaslužijo, ampak bo dal (po možnosti in imetju) brezstrešnim streho, družinam z mnogimi otroki cenó stanovanje, dela in zaslužka, sirotam in vdovam hrano in pomoč pri vzgoji, bolnim štrežbo in priboljšek, prav po vzvišenem zgledu vzornice dobrodelnosti, ki obhajamo sedemstoletnico njene smrti, sv. Elizabete, turinške kneginje. Ne bo pozabil tudi svojemu imetju primerno podpirati dobrodelna društva, n. pr. Vincencijske in Elizabetine konference, društva za varstvo sirot, karitativne odseke Katoliške akcije in druga podobna društva in družbe.

Pa tudi če nismo blagoslovljeni z zemeljskim imetjem, če se moramo celó trdo boriti za vsakdanji kruh, nihče ni tako ubog, da ne bi mogel kdaj le pomagati še ubožnejšemu s kakim grižljajem ali pa s svojim delom, kar ni prav nič manj blagoslovljeno, prej bolj. Morda je zbolela v delavski ali dninarski družini gospodinja, ali leži na porodu, kako mnogovrstno pomoč lahko nudimo tam z delovno pomočjo, bodisi da oblečemo in odpravimo otroke v šolo, da sprejmemo manjše v varstvo in nadzorstvo, bodisi da pomagamo v kuhinji ali pomivanju, ali da opravimo ta ali oni posel zanjo na trgu ali v hlevu ali na polju. Prav tako v družinah, v katerih morata iti oče in mati zdoma za vsakdanjim kruhom.

Pa če tudi tega ne bi mogel, nihče ni tako ubožen, da ne bi mogel za druge prositi pomoči, nihče tako onemogel, da ne bi mogel zanje moliti.

Šola za otroke.

Prav takale dela, ki jih morejo opravljati, seveda ob vsej drugi pomoči, tudi imovitejši ljudje, so najlepša dela dobrodelnosti, krščanske káritas, tudi za naše doraščajoče, že dela vajene otroke. Naš zgled jim bo dal do tega pobude in veselja, ta ali oni opravke, recimo varstvo malih v krogu svojih lastnih manjših bratov in sestric, bodo kaj radi sprejeli, zlasti če si delo med seboj razdelé. Navajamo pa k dobrodelnosti lahko že mlajše otroke; ne mislim na to, da nesejo naš milodar kakemu siromaku na vrata, saj tega niso dali iz svojega, mislim na to, da jih naučimo odpovedati se temu ali onemu priboljšku — da se zadovoljé recimo z manj oslajeno kavo in prihranjeni sladkor, ko se ga nekaj nabere, nesejo kaki ubožni družini (pri čemer dodamo svoje še mi), ali da se odpovedó močnati jedi in jo nesejo kakemu staremu ubožcu, ali da gredó s svojim denarjem v žepu mimo

sladoledarja, slaščičarne ali krame, ne da bi si česa kupili, čeprav bi jih mikalo, in smejo dati tako prihranjeni znesek kakemu siromaku ali v pušico Vincencijeve ali Elizabetine konference. S tem jih vadimo hkrati samoodpovedi, v vladanju samega sebe in resnične, prave osebne dobrotelčnosti. Drugo pa bo podpiralo drugo. Pomagati morejo tudi kakemu manj nadarjenemu sošolcu pri izvrševanju nalog, pri razlagi, če česa prav ne razumejo, pri učenju vobče. Sedež v vozu, tramvaju, vlakcu naj prostovoljno ponudijo starčku, materi z otrokom v naročju, bolniku in podobno.

Pa tudi drugače moramo vzgajati v otrocih ljubezen do bližnjega. Nikdar in nikoli ne obsojamo nikogar, zlasti ne vpricho otrok! Naše misli in besede naj bodo misli in besede ljubezni. Če pa le moramo kako dejanje obsoditi, obsodimo pač krivo, slabo dejanje, nikdar pa ne tudi človeka, ki je to dejanje storil. Tudi otroke moramo vzgajati k temu. Četudi naj otrok vé, da je pijanost nekaj grdega, naj vé tudi, da je pijanec, ki ga vidi na cesti, siromak, večji od drugih, da je srečen, kdor mu more prav pomagati, zlasti da bi ga poboljšal, in da moramo tudi za take siromake moliti.

Skrbimo torej, da se bo v naših družinah, posebno v vseh družinah, ki hočejo biti krščanske, vdómila ljubezen, prava zakonska, rodbinska in družinska ljubezen, zgrajena na ljubezni božji, in ustvarili bomo najboljše temelj naši zakonski in rodbinski sreči, hkrati pa še bo blagoslov te ljubezni razlival tudi na vse, ki prihajajo z družino v stik, kot prava, dejanska krščanska ljubezen do bližnjega, kot izraz naše socialne ljubezni in socialne pravičnosti iz ljubezni. Spominjajmo se pri tem Pavlovih opominov, kakšna naj bo naša ljubezen, pa tudi njegovih besed v pismu Galačanom: »Ko dobro delamo, ne omagujmo; kajti ob svojem času bomo želi, če ne opešamo. Dokler imamo torej čas, delajmo dobro vsem, zlasti pa svojim domačim po veri.« Gal 6, 10.

VERSKI DRUŽINSKI OBIČAJI

»Srbski častniki so me povabili, ko so praznovali svoj pravoslavni božič. Prišel sem v sobo in se zavzel. Po tleh, po stolih — povsod je bilo vse nastlano s slamo. Posedli smo po slami in do solz ganjen sem živo občutil, da je tudi naš Zveličar prvo noč po rojstvu ležal na slami v jasliah.«

Tako mi je pripovedoval odličan trgovec.

Vemo, kako se srbski narod, od ovčjega pastirja pa do odličnega meščana, s sveto resnobo drži izročila svojih dedov. Vemo, da so mnogi, ki praznujejo verska izročila, danes tudi maloverni. Toda sluteno spoznanje, od kod so pognali svoje kulturne korenine, jih trdno vodi vedno nazaj k praviru. Zavedajo se, da srbstvo ni samo goli jezik, da je še sto in sto reči, ki tvorijo narod.

Kakor naši najbližji bratje na jugu, tako delajo Poljaki, tako Rusi, tako Irci, Angleži; prav vsi narodi čuvajo sveto izročilo dedov, svete, tako preproste, pa tem bolj iskrene verske družinske običaje.

Ali jih Slovenci nimamo? Da, imamo jih, premnogo jih imamo. V našo sramoto pa je prazno razumarstvo.

brezsmiselno narodnjakarstvo mnogo teh pristno naših, v davno našo duševnost segajočih običajev završlo. Ali je še kje kak narod, ki bi poskusil našega, družinsko ljubezen, ljubezen do bližnjega, čar otroških duš izžarevajočega Miklavža zameniti z neko novo iznajdbo, kar se je pri nas v resnici zgodilo? Ni ga. Seveda je poskus zamrl in kot laž samega sebe ubil.

Zato pa: sveto nam bodi izročilo naroda! Sveto tem bolj, če smo verni. In če maloverni, vsaj zato, ker smo sinovi naroda.

Božič je. Kako naj opravi slovenska hiša, slovenska družina brez jaselec? Res, drevesce je prišlo s severa k nam — ki hlastamo radi po tujem, svoje, vse lepše, grajamo, zaničujemo. Naj je drevesce, če že je udomačeno. Videl sem ga v čisto kmečki hiši; vse našarjeno je bilo s slepotičjem. Verujte mi, da so jaselec v mahu v kotu nad mizo — božja pesem; pod lesenim stropom, ob zeleni peči takó nafkrkljano drevo — sklan glas slabega okusa. — Božič je. Naj zadiši po kadilu vsaka hiša, hram in klet in hlev. Božič je. Naj trije kralji kropé in kadé in križajo naša vrata. Božič je. Naj je svetost vsakemu Slovincu poprtnik ali potica, naj je sveta molitev, ki jo moli ta večer oče, obredni domači svečenik, z družino. Božič je. Naj le rajža Marija po vasi ves advent, dokler ne pride do gostoljubnega hlevčka naših domov. Proč z razumarskimi vprašanji sodobnih, v materializmu ozebljih umov! Nič: Zakaj to? Čemu to? Tiho, led računarskega uma! Spregovóri srce, ki ti kljuje v njem še kri, katere kaplje imajo svoj vir v naši davnini! Božič, bodi nam sveta — božja noč; bodi nam tudi naša slovenska luč.

VAŽNOST VZGOJE

Krista Hafner

Mladina je bodočnost naroda. Ta beseda je postala že kar vsakdanja; tisočkrat je bila že premlena, vendar pa je še vedno resnična. Izpričana je bila v preteklosti, izpričana je v sedanjosti in bo veljala za vse čase, dokler bodo na zemlji ljudje živeli, dokler se bodo narodi porajali, živeli in umirali. Narod, ki mu je mladina izpričana, ki mu mladina odrašča brez vzorov, brez vere v večno Lepoto in Resnico, brez hrepenenja po žrtvah in samoodpovedi, tak narod je obsojen, da bo hiral in izhiral. Zanj ni več bodočnosti, njega čaka le še počasna in nečastna smrt.

Zato pa mora vsak narod, ki je v njem volja živa, da hoče živeti še naprej, posvečati vso skrb, vso ljubezen in vse žrtve, ki jih je zmožen, vprav mladini. Njej mora vdehniti že od prvih početkov njenih dni na zemlji hrepenenje po čednostnem življenju, voljo do kreposti in dati ji mora moči in zmožnosti, da bo vse to, kar bo za lepo in veliko in koristno spoznala, tudi izvršiti hotela in mogla; da bo preprosta in poštena v srcu, odločna in velikodušna vršila dolžnosti, ki jih bo stavilo življenje nanjo. Pomnimo, da nihče ni koristen član človeške družbe, kdor ne pozna samoodpovedi in žrtev. Kdor hoče, da ga življenje samó pestuje, tisti bo zajedavec človeške družbe, njena večna nadloga. Vsak napredek, vsaka prava svoboda naroda ima svoje korenine v žrtvah. Narod, ki noče žrtev, je narod slabičev in hlapcev. Gine, dokler ne izgine. Zato pa je od prave vzgoje mladine odvisna bodočnost družine, družbe in naroda.

Vzgojno vprašanje je torej silno važno vprašanje, najvažnejše vprašanje morda izmed vseh vprašanj, ki se stavijo človeški družbi. Narodi so se te važnosti tudi vedno zavedali in se je zavedajo še dandanes, in dandanes morda še bolj ko kdaj prej. Na stotine, na tisoče knjig in člankov je bilo že pisanih v vseh časih in vseh narodih o tem vprašanju. Na tisoče in tisoče jih pišejo še dandanes.

Vsak čas in vsak narod zase ima svoje posebne prilike, svoje posebne naloge, za katere mora vzgajati svojo mladino. So pa neke smernice, so neka pravila, ki se jih mora držati vsak vzgojitelj vsakterega naroda, če hoče, da bo njegovo delo rodilo sad. Ti vidiki, ta pravila so bila, so in bodo ostala vedno enaka, odkar so in dokler bodo ljudje na svetu.

Kakor pa je vzgojno vprašanje važno, tako je tudi težko. Težko vprav zaradi tega, ker je tako tesno zvezano z vsem ostalim življenjem otrokovim in z življenjem družbe, v kateri ta otrok živi. Saj ni nikdar in nikjer en sam človek, ki bi mogel reči, da je on edini vzgojitelj otroka. Saj vzgaja otroka vsakdo, ki se mu le približa; saj ga vzgajajo živali in mrtve stvari. Vsa okolica, ki ga obdaja, in vse življenje, sredi katerega živi, je njegov vzgojitelj. Starši, prijatelji, učitelji so mu odločeni, da izoblikujejo iz njega koristnega člana človeške družbe. Prav tako in nič manj, ali pa morda še bolj ga pa nehoté in nevedé vzgajajo tudi tovariši, služabniki in sosedje. Čtivo in razveseljavanja, delo in odmor, šolski čas in počitnice, potovanja, slike, lepa pesem, vse to oblikuje otrokovega duha in njegovo srce. Vzgojiteljeva naloga se menja z vsakim otrokom, ki mu je v vzgojo izročen, prav tako, kakor se menja vzgoja ob vsakem otroku posebej z vsakim dnem, z vsakim letom njegovega življenja, ko odrašča iz otroka v moža, v ženo.

Pri vzgoji se moraš ozirati na starost otroka, na njegov značaj in še na okoliščine, v katerih živi. Deklico moraš drugače vzgajati ko dečka. Lahko se zgodi, da je deklica začasno res ko deček, za stalno pa moraš z njo ravnati vendarle drugače ko s fantom. Ozirati se moraš na telesni in duševni razvoj vsakega posameznega otroka, vzgajati moraš v vsakem posebej njegove zmožnosti: domišljijo, spomin, čuvstvenost, razum in še, in sicer predvsem, njegovo voljo. Gajiti moraš v njem prirojene kreposti in se boriti zoper njegove napake. Skrbeti moraš, da ga vzgajaš za Boga, Stvarnika njegovega, in še za družbo, sredi katere in za katero bo moral nekdanj živeti. Da, silno je delo, ki ga nalaga tako majhno, nebogljenno bitje človeški družbi.

Namen vzgoje.

Nekaterim staršem vzgoja njih otrok ne dela prevelikih skrbi. Ne zavedajo se, zakaj in v kaj morajo vzgojiti svojega otroka. Koliko je otrok, ki so jim starši dali življenje in drugega nič več! Koliko je zopet staršev, ki se trudijo morda noč in dan, ki skrbé nenehno za svojega otroka, ki mu posvečajo ves sad svojega truda in ves izkupiček svojega dela! Toda vsa skrb se ozira le na njegov telesni razvoj. Skrbé, da je otrok sit, da je oblečen, da njegovemu telesu ničesar ne manjka. Da ima otrok tudi dušo, da ima tudi duševne moči v sebi, ki mu jih je treba razvijati in jih gajiti prav tako in še bolj ko njegove telesne sile, tega se ne zavedajo. Cesta ali potok, in še nekoliko

šola, kadar se vrši pouk v njej, tovariši, s katerimi se igra in potepa okrog, ga vzgajajo za življenje. Mati in oče vzgoje njegovega značaja nimata na skrbi. In kolikokrat je za marsikakega otroka še sreča, če se mati in oče ne brigata zanj; bolje ga vzgaja dobra okolica, kot bi ga starši.

Koliko je staršev, ki mislijo, da so svojo dolžnost do otrokove duše že izpolnili, če so otroka privadili na gotove družabne navade in oblike, o katerih se jim zdi, da jih bo v življenju potreboval; ki mu oblikujejo samo njegovo vnanjost, notranje lepote otrokove duše pa jim ni mar. Če zna otrok lepo govoriti, se lepo klanjati, se pravilno vesti v družbi, pa je po mnenju takih staršev že sposoben, da bo nekdanj lahko bojeval težki boj, v katerega pahne življenje vsakogar. Nekateri morda prej, druge pozneje, nekatere huje, druge mileje, toda popolnoma ne prizaneso življenju nikomur.

Zopet drugim staršem je glavni namen vzgoje ta, da preskrbé otroku njegov vsakdanji kruh. Da mu preskrbé ono mero znanja, ki mu bo pomagalo, da bo, ko doraste, lahko dobil to ali ono službo. Ves smoter vzgoje jim je, spraviti otroka do poklica. Če je otrok s tem zadovoljen ali ne, po tem ga nihče ne vpraša. Če bo v svojem poklicu res tudi koristen član človeške družbe in ne morda le njen zajedavec, tako daleč navadno oče ali mati ne mislita.

Že iz teh kratkih razmišljanj vidimo, kako napačne pojme o namenu in ciljih vzgoje imajo dostikrat nekateri starši, tudi taki starši, ki trdijo, da spadajo med zelo verne in dobre in ki morda tudi v resnici želé, dati svojim otrokom vzgojo, kakršna se jim zdi najboljša in najbolj prava.

Če pa so vsi ti cilji vzgoje, ki smo jih zgoraj navedli, premajhni, kaj je torej glavno, kaj edino pravo in potrebno?

Mislimo si le otroka, da je nekega dne popolnoma prepuščen samemu sebi, da se prosto sam izjavi za ta ali oni način življenja, da lahko prosto sledi svojim nagnjenjem in svojim željam. Kako je torej treba v nežni detinski dobi vzgajati njegove telesne in duševne zmožnosti, da bo lahko sam ubral pravo in najboljšo pot? Naj li napravimo iz njega bojevnika za to ali ono idejo? Naj napravimo iz njega poštenega moža, pošteno ženo v smislu, kakor to razume svet? Ali pa morda samo moža in ženo, ki se bosta znala vesti v družbi in bosta mislila, da sta s tem dosegla na svetu že vse, kar se doseči da? Ali pa je morda treba meriti više in postaviti vse lepše in vse više cilje?

Odgovora na to vprašanje nam ne more dati samo pedagogika, nauk o vzgojeslovju, tudi ne fiziologija, ne sociologija in ne psihologija. Vse te znanosti nam lahko povedó, kaj je otrok v mladosti, kakšne lastnosti ima, kako se lahko razvija, tudi to, kaj lahko postane iz njega. Ne morejo pa nam povedati, kaj iz njega postati mora.

Odgovor na to vprašanje nam more dati le živo življenje in naša vera. Način vzgoje more določiti le namen, ki ga želimo s svojim delom doseči. Ta namen pa je zopet odvisen od smisla, ki ga damo življenju, in še od tega, kako smo si mi zamislili potek življenja.

Kakor hitro pride človek na svet, že se odpre pred njim pot, ki ga vodi do vrat, katera se odpirajo v onostranstvo. In ker mora na tem svetu postati sam kovač lastne usode in še usode, ki ga čaka nekdanj

v nevidnem svetu, kjer bo žel, kar je tukaj sejal, kjer bo dobil plačilo za delo, ki ga je tu izvršil, ker na zemlji nima drugega resničnega cilja kot s svojimi deli pripravljati in graditi dan na dan nerazrušljivo bivališče svojega večnega veselja ali svojega večnega obupa, zato je pač jasno, da namen vzgoje ne more biti drug kot usposobiti otroka, da bo preko zvestobe, ki jo bo polagal v izpolnjevanje svojih dolžnosti na tem svetu in v človeški družbi, dosegel nekdanj svoj delež sreče v onostranstvu.

S tega vidika se mora vršiti vse naše vzgojno delo. Pota, po katerih stopamo do tega cilja, so lahko različna, toda vsa morajo končno voditi v eno samo smer. Ta cilj ostane za vse čase in za vse narode vedno eden in isti. Odkar obstoji svet in dokler bo stal, se ni izpremenil in se ne bo izpremenil, ker se izpremeniti ne more, kakor se ne more izpremeniti Bog, ki je človeku ta cilj namenil in odločil. Ta smoter daje človeku ob vsaki življenski priliki, ob vsakem delu, poklicu, veselju in žalosti tisto trdnost, ki ga vodi vedno prav. Zato je odgovor učenega moža na vprašanje, zakaj je v sodobnem svetu vse tako nestalno, razdejano, čisto pravilen: »Svet je izgubil Boga.«

O KISLEM ZELJU

Kislo zelje velja med našim narodom že od nekdanj za zelo zdravo — celó zdravilno hrano. Pa ne samo pri nas, temveč tudi pri Francozih, Nemcih ter Američanih je kislo zelje zelo cenjena in priljubljena zim-ska jed.

Zdavnaj, že pred krompirjem, je služilo prebivalcem na deželi in revnejšim slojem v zimskem času kot glavna hrana in je s tem izpolnjevalo važno nalogo. Kot eno najboljših in najcenejših sredstev za očuvanje pred skorbutom je obvarovalo te bolezni še posebno ladijske posadke, ki so največ trpele zaradi te bolezni. Že v starih higienskih knjigah čitamo o kislem zelju, da ima v sebi snovi, važne za zdravje, in da sploh zdravilno učinkuje.

Danes pa potrjujejo to mnenje o kislem zelju tudi mnogi zdravniki, ki se bavijo z dognanjem zdrave, ljudske prehrane. Kislo zelje ni torej samo zdrava domača hrana, temveč tudi imenitno prehransko domače zdravilo, ki je vredno posebnega uvaževanja; je prav za prav ena izmed najstarejših zelenjadnih konserv, ki nastane po mlečnokislinskem kipenju. Njegova velika važnost za prehrano tiči v tem, da vsebuje alkalije, antiskorbutični vitamin C, mlečnokislinske bakterije in mlečno kislino. Kislo zelje je bogato redilnih soli. Kipenje, po katerem nastane, ga napravi lažje prebavljivega, kakor pa je sveže zelje. Njegova mlečna kislina čisti, pospešuje prebavo in raztaplja bolezenske snovi.

Vse te ugodne lastnosti pa ima samo siróvo kislo zelje. Še posebno dobro pa učinkuje, če ga uživamo na tešče in redno! Kislega zelja nikoli ne kuhajmo! S kuhanjem izgubi vse tiste lastnosti, zaradi katerih je koristno našem zdravju, in postane težje prebavno. Tisti pa, ki zelo slabo prebavlja, naj bi užival morda le sok od siróvega kislega zelja. (To lahko naredi tako, da zelje v ustih nekaj časa žveči, nato použije sok, ostanek pa izpljune.) Sok od kislega zelja uničuje škodljive bakterije v želodcu in črevesu

ter čisti ledvice in jetra. Dobro je, če spijemo dvakrat na teden po pol kozarca siróve zelnice. Kislo zelje uživamo torej siróvo, z zelnico vred. Zato pa mora biti zelje sveže, ne pa morda táko, ki je že nekaj dni čakalo in se sušilo. Le v svežem so ohranjeni vitamini, ki so tako neogibno potrebni za nemoteno delovanje vseh organov našega telesa.

Priprava siróvega zelja za uživanje je kaj enostavna. Samo nekoliko ga navzkriž prerežemo, malo narahljamo, pridenemo drobnost sesekljane čebule, zelišča, kumne in ga malo polijemo z oljem. Vmes zamešamo lahko tudi na kocke zrezana jabolka. Če ga hočemo še polito z omako, tedaj raztepemo malo paradižnikove mezge, olja in citronovega soka.

Zelo okusno solato iz kislega zelja naredimo takole: En kilogram kislega zelja zrežemo nekajkrat počez ter mu pridenemo 2 nastrgani jabolki, 3 sesekljane paradižnike (pozimi pa 4—5 žlic paradižnikove mezge), čebulo, čajno žličko kumne, nekaj kislih kumar ali kapar. Vse to zmešamo, razprostremo po ravnem, plitvem krožniku, polijemo z oljem, ki smo ga malo pogreli. Če hočemo, pokapamo solato tudi malo s citronovim sokom. Namesto olja vzamemo lahko tudi kislo smetano. Vse solate iz kislega zelja se prilegajo posebno dobro h kuhanim stročnicam, pa tudi h krompirju in rižu.

Kdor pa se ne bi mogel naenkrat navaditi na sirovo kislo zelje, tisti naj dodane za začetek kuhanemu vsakič nekaj zelnice ali zameša vanj nekaj siróvega. Polovico kuhanega in polovico nekuhanega kislega zelja zmešanega dá dobro in zdravo jed.

Kislo zelje, ki ga kupimo, pa žal ni vedno táko, kakor bi si želeli. Zelnica je dostikrat bolj podobna ostrim slanici (slani vodi) kakor pa vodi od zelja. Kdor količkaj more, naj si napravi prvovrstno in brezhibno kislo zelje sam. Za to ni prikladen samo velik sod, temveč tudi glinast lonc kakršnekoli velikosti. Pri tem pa strogo pazimo, da zelja ne solimo mnogo. Rajši pridenemo malo več začimb, kakor brinjevih jagod in kumne. Nekateri priporočajo tudi razpolovljena, nelupljena jabolka, nastrgan hren in grozdje (ki naj dá kislemu zelju poseben, prijeten okus). Pol kilograma soli zadostuje za 100 kg zelja. Čim bolj ga potlačimo, tem manj potrebuje soli in tem trpežnejše je.

Tako pripravljeno siróvo kislo zelje res zdravilno učinkuje; nemški zdravnik dr. Bruch našteva celo vrsto obolenj, pri katerih se je kislo zelje posebno dobro obneslo. Nespametna, pravi, je trditev, češ da je siróvo kislo zelje za slab želodec pretežko. Nasprotno! Zelje želodec pozdravi, vzbuja tek, ker pospešuje izločanje želodčnih sokov in sploh poživlja prebavljanje.

V nobenem primeru pa ne učinkuje tako ugodno kakor pri lenivosti črevesja. Pri rednem uživanju popolnoma uredi odvajanje in pozdravi ohlapnost ali celó ohromelost črev. Kdor trpi za kroničnem zaprtjem, naj použije vsak dan na tešče ščepec sirovega zelja in žlico zelnice. Pri hudem zaprtju naj vzame pred vsako jedjo ščepec kislega zelja. Kislo zelje je torej izvrstno čistilo za čreva zaradi svojih odvajalnih lastnosti in zaradi tega, ker zavira razvoj škodljivih bakterij in jih odpravlja iz prebavil.

Dobro se je obneslo kislo zelje tudi kot sredstvo zoper gliste. V ta namen naj se uživa tudi na tešče ali pa dopoldne in popoldne za južino — seveda sirovo

in če le mogoče brez vsakega dodatka ali prigrizka. Čim manj staro je zelje, tem boljše je za navedene potrebe.

Kislo zelje je torej poleg dobrega živila tudi izborno domače zdravilo, ki ne more, ako ga pametno uživamo, nikoli škodovati, lahko pa mnogo koristi. Ker je to zdravilo zelo poceni in ga lahko povsod dobimo, ni odveč, ako pravimo: Jejte vsak dan siróvo kislo zelje!

Š. H.

KUHARICA

Težki gospodarski časi silijo tudi gospodinjo k največjemu vsestranskemu varčevanju, bodisi pri obleki, bodisi pri hrani, bodisi kjerkoli. O varčevanju pri obleki pišejo po listih in revijah, govore v predavanjih in dajejo razmerna navodila. Večjo odgovornost nalaga gospodinji varčevanje pri hrani. Nikakor ne gre, da bi gospodinja varčevala tako, da bi skrčila količino hrane, da bi dajala manjše porcije ali da bi kuhala manj izdatno hrano; tako varčevanje ne bi bilo varčevanje, ker bi bilo v škodo zdravju. Gospodinja naj varčuje tako, da nudi domačo hrano, da pripravlja hrano iz domačih stvari, iz tega, kar dobi na domačem trgu, kar zraste na domači njivi in domačem vrtu. In tega nam, hvala Bogu, domača zemlja vsako leto znova ponuja tako radodarno in v taki množini, da ne more biti nobena slovenska gospodinja v zadregi, ako hoče pripraviti iz domačih pridelkov raznolično in okusno hrano. Zato si tudi Mladika stavlja za svojo letošnjo nalogo, da bo prinašala v tem oddelku predvsem navodila za pripravo hrane iz domačih pridelkov.

Kaša s korenjem in paradižnikom.

Operi v vreli vodi $\frac{3}{4}$ l kaše, jo odcedi, deni v kožo, prilij $\frac{3}{4}$ l tople vode in 3 žlice olja, pokrij in počasi kuhaj. Istočasno duši v drugi kozi majhen, rumen in na rezance nastrgan koren v 2 žlicah olja, ki si mu pridala 4 stroke drobno zrezanega česna. Od časa do časa prilij korenju žlico tople vode. Ko se korenje zmehča, ga stresi h kaši, jo osoli, prideni še žlico drobno zrezanega zelenega petršilja in pusti, da se vse skupaj duši še nekaj minut (da se kaša zgosti). Kašo daj s kako solato ali pa kompotom za večerjo.

Ogrsko zelje s svinjskim mesom.

Popari z vrelim kropom drobno zeljnato glavo, ki si jo zrezala na široke rezance. Oparjeno zelje ožmi ter ga daj polovico v kožo, v katero si narezala nekaj koscev prekajene slanine. Na zelje nareži dve srednje debeli olupljeni jabolki, naloži vrh tega ostalo zelje, nekoliko posoli in potresi z velikim ščepom kumne. V sredi napravi jamico in položi vanjo $\frac{1}{4}$ kg svežega, bolj mastnega svinjskega mesa. Prilij vode in nekoliko kisa, da je zelje skoraj pokrito, pokrij kožo in duši to zelje dve uri. Nato prideni nekaj žlic paradižnikove mezge in duši še nekaj minut. Kuhano zelje položi na krožnik in ga obloži z mesom. Postavi kot samostojno jed na mizo.

Silvestrova jabolka.

Kilogram gamboccev operi, olupi in jim izdolbi sredino. Nato zmešaj nekaj žlic mezge in dobrih krušnih drobtin ter napolni s to mešanico jabolčne izdolbine.

V široki kozi razgrej 5 dkg masla, pokladaj vanjo jabolka drugo poleg drugega, jih potresi po vrhu s sladkorjem in postavi v pečico. Pečene postavi kot samostojno slaščico na mizo.

Pašteta iz gosjih jeter.

Peci v 4 dkg masti cela gosja jetra 10 do 15 minut. Pečena jetra zmelji z 1 čebulo in 1—2 v trdo kuhanima jajcema v mesnem stroju. Nato stresi zmleta jetra v skledo, prideni ščep popra in nekoliko soli. Vse dobro premešaj in namaži s to pašteto krušne rezine.

Sir (mohant) s smetano.

Zmešaj v skledi krožnik sira iz kislega mleka, prideni žličico kumne, 2—4 žlice kisle ali sladke smetane in nekoliko soli. — To je zelo zdrava in tečna jed zlasti za sladkorno bolne pa tudi za zdrave, posebno za otroke.

Mlečnega riža ocvrte klobasice.

Skuhaj 6 žlic riža v pol litru mleka; med kuhanjem ga nekoliko osoli in prideni žličico sladkorja. Kuhani riž postavi vstran. Ko se nekoliko ohladi, jemlji z žlico riž in te klobasice pomakaj v raztepeno jajce, povaljaj v drobtinah in jih naglo ocvri v razbeljenem maslu ali masti. Naloži jih na krožnik in potresi z nastrgano čokolado in sladkorjem ter jih postavi z jabolčno čežano na mizo.

Čebulna juha.

Razgrej v kozi žlico masti (2—3 dkg) in stresi v razgreto ščep sladkorja in drobno seseklano čebulo (10 dkg). Ko se čebula med vednim mešanjem nekoliko zarumeni, jo potresi z žličico moke, dobro premešaj in zalij s pol litra tople vode; pokrij in kuhaj pol ure. Posebej skuhaj v treh četrtil litra vode 2 srednje debela, na majhne kocke zrezana krompirja in skoraj že kuhana stresi s krompirjevko vred k čebulni juhi, osoli, prideni žlico pretlačenih paradižnikov, in ko vse skupaj še nekoliko minut vre, prilij žličico kisa in potresi ščep popra.

Sekanica (hašé) s krompirjem.

(Uporabi ostanke mesa.)

Skuhaj oprani krompir, kuhanega odcedi, olup, ga stresi v lonec in ga dobro stlači; prilij mu nekaj žlic vročega mleka, prideni za oreh sirovega masla in nekoliko soli. Nato namaži z mastjo ognjavarno skledo in naloži vanjo krompirjev pire, vrhu krompirja sekanico in vrhu sekanice jajce, ki si ga prej razmotala z dvema žlicama kisle smetane. Tako pripravljeno postavi v srednje vročo pečico, da se jajce nekoliko zakrckne.

Sekanica iz kuhanega govejega mesa.

Ako ostane opoldne goveje meso, ga pusti v juhi v pečici. Če je mesa n. pr. za majhen krožnik, razgrej v kozi za polovico jajca sirovega masla ali kake druge dobre masti in v razgreto stresi žlico drobno zrezane čebule. Ko se čebula nekoliko zarumeni, prideni dobro seseklano meso, žličico petršilja, polovico v mleku napojene in ožete žemlje ter mešaj na ognju eno minuto, prilij nekaj žlic juhe in, ko prevre, prideni ščep popra in nekoliko soli.

M. R.

MLADIKI ZA KRATEK ČAS

O S A T

1. Trnov čas.

Zdaj trnov je čas — ves trnov brez nad!
Tako pa ni trnov nikjer kot pri nas:
pšenico poseješ, a žanješ osat.

2. Divji cvet.

Mati vélika, priroda je samo
stiskala na sončne grudi me gorko,
zibala je v zibki sapic me prešernih,
pil sem moč iz ros jutranjih in večernih.
Roka ni vrtnarja mi rasti ravnala,
zemlje ni zalivala, mehko rahljala.
Na ledini trdi, v gošči neoplet
vzklił mi duh je drzno kakor divji cvet.

3. Iz kovačnice trpljenja.

Kaj prečutih je noči preteklo!
Tako trpelo ni srce nobeno.
Trd in oster bodi kakor jeklo,
v solzáh kaljeno!

4. Levstiku za stoletnico.

Slast popravljanja prešine — naj te, mojster govora,
naj ti v grob slasti edine — kane kaplja z lovora:
Trpi sam in sam se bori,
sam oprt na meč le svoj:
sam z usodo se zgovori,
moško pade ali stoj!

5. Trdi čas.

Zdaj svet molči kot katakomba,
trdo molčijo srca srepa,
trdo vse glave molk zaklepa.
Kako, kako naj torej govorim,
kako, da trda srca, trde glave
odpró besedam se resnice prave?
Kaj res prišel je tisti čas, da z njim
beseda vsaka bodi — bomba?
Miha Gorjanc.

Nervozni predstojnik v pisarni.

Gospod Koren, bolj tiho! Vi imate glas, ki mi gre na živce. Saj nič ne pravim, da, celó veseli me, da ste čvrstega zdravja, drugi pa niso, posebno jaz ne. Pošto in vse drugo mi lahko izročite z mirnim glasom, kot bi igrali flavto, ne pa helikon. Saj mi ne zamerite, gospod Koren, kajne da ne? Le pogledjte, kako se mi roka tresse od same nervoznosti... Janez, tepec, zaprite vendar vrata! Ali naj se še revmatizma nalezem? Seveda, zdaj pa mora z durmi zaloputniti, da me prestraši. Zgubite se mi izpred oči ter me ne glejte tako sovražno! Saj vam z obraza berem željo, da bi se jaz čim prej razpočil; vi, boljševik. Toda jaz vam bom take želje že pregnal iz glave. Fej!

(Po kratkem odmoru.) Kakšno cviljenje pa je spet tamkaj? Pravite, da to ni cviljenje, gospod Markič? Pa še kakšno! Vaše pero kar kriči po papirju. Papir je seveda potrpežljiv, jaz pa ne, zato vas rotim, vzemite pero, ki bo molčalo, molčalo kot grob. Lasje se mi ježe ob tem praskanju. Ne razumem, kako more biti človek tako čisto brez občutka. Gospodje imate pač živce kot vrvi in prav nič se ne bom čudil, ako boste prihodnjič po papirju drsali s peresom, ki bo škripalo kot samokolnica. Še nikdar nisem slišal, da bi pero tako škripalo kot vaše, gospod Markič. Bojim se, da ste poiskali pero samo zato, da dražiti mene. Nikar ne recite, ne; saj vas poznam, pa vaše muhe tudi! Le kar tiho!

(Po petih minutah.) Tu ima nekdo uro, ki tako močno tiktaka, da jo slišim prav sem. Aha, seveda vi, gospod Leska. Zakaj ne pridete kar s kanonom v pisarno? Ali pa z bobnom? Moj Bog, ali je že bilo slišati, da bi ura tako močno tolkla? Tik tak, tik tak, vsak udarec mi gre na živce. Nate, vzemite to cunjo in zavijte svojo uro, ali pa jo zaklenite v blagajno, dokler bom jaz tu; še bolje pa bo, ako ji zavijete vrat, sicer bom zbesnel.

(Čez nekaj časa.) Gospod Porentar, nikar se vendar ne usekujte tako, ne vem kako bi rekel, tako krčevito in tako divje. Saj sem jaz tudi že imel nahod, toda takih grozovitih indijanskih glasov pa le nisem spuščal. Ukazujem, da me vselej opozorite, preden izvršite to operacijo z nosom, sicer me zadene še kap. Nesramnost! Že spet nekdo trka. To je že od sile. No, ta sfrči pa ven!

Zakoni.

»Vi, gospod državni pravdnik, tudi pri nogometni tekmi! Ali vas mar ta sport zanima?«

»Ne! Za stvar samo na sebi mi ni prav nič, ampak vidite: igra ima neke zakone, po katerih se je treba ravnati, in dandanašnji človeka vendarle veseli, če se ljudje še kje po zakonih ravnajo.«

Nekateri sodružniki ste se spoteknili ob tem, da Mladika piše sedaj sonce in ne več solnce, da ima bravca namesto bralca itd. Vse to je samo dokaz, kako silno nam je potreben pravopis. — Ko se je naš slovenski jezik šele oblikoval, je bil seveda vsak pisatelj zaeno tudi jezikoslovec in slovničar. Kakor se mu je zdelo najboljše, tako je zapisal. Zapisal je pogosto po sluhu, zapisal po narečju, zapisal pa tudi po svoji preamajhni učenosti. Zato je bilo pač toliko pravopisov, kolikor je bilo pisavcev in urednikov. Tega je danes že precj konec; vsega konca pa le še ni. To izkušja vsak urednik. Silno težko je, da pri najrazličnejših rokopisih urediš vse v enoten pravopis. Če še tako paziš, se ti vendarle izmuzne mnogo pogrškov pri popravljanju. Toda še hujše je to, da te tuji pravopis spravi v take klešče in te tako zbega, da si ob lastno trdno prepričanje ter moraš iskati pomoči pri Pleteršniku in Brezniku. In prav tistega, kar iščeš, večkrat sploh ne najdeš ne tu ne tam. Zato je potreba po obširnem pravopisu vsak dan bolj pereča. Danes mora nehati vsako oklevanje, kako bi zapisal. Nelitati mora vseznalost neslovničarjev. Danes imamo univerzo in razen nje še mož dovolj, ki so »jezičniki«. Ti nam morajo biti veljavni, in mir besedi. Nimam časa, da bi pretehtaval, zakaj tako in zakaj ne drugače. Določeno je in zato tako pišem. Francozu, Nemcu, Angležu veli kar državna oblast: Tako piši! Kar določijo akademije znanosti, se sprejme brez prigovora. — Seveda porečete: Tam že, Slovenci pa še nimamo akademije znanosti, zato nimamo tiste veljavne družbe, ki bi ji bili pokorni. Saj to je res naša bolečina. Za akademije je vse pripravljeno, stan in delavci. Toda nepripravljenost zanjo je drugod. Ni naša naloga, da vrta mo tu za koreninami te nepripravljenosti. Toda ob takih časih mora biti naša skrb, da si gradimo, kakor smo gradili doslej: Slovenci pokažimo, da smo in da hočemo ostati — z žrtvami. Za pravopis je osnovan že odbor, delo je pričeto. Delavci so znanstveno na višku. Vsak delavec pa je vreden plačila. Res, saj je slovenski kulturni delavec tako skromen, da bolj biti ne more. Zato pa bi morali tisti pridobitni krogi, ki trošijo mnogo za marsikaj hudo nepotrebnega, prispevati, da se taka, za razvoj lepega knjižnega jezika nujno potrebna dela opravijo. Zato sodimo, da bi morala priti kakorkoli in odkoderkoli pobuda, ki bi razgibala prečudno mlačnost onih, ki bi zmogli in se ne zavedó, da je to njih dolžnost. Taka razgibanost, tako spoznanje samega sebe pa bi vplivalo tudi na najširše plasti vzgojno in bi bili tudi »vinarji ubogih vdov«, žrtvovani zato, tisočkrat blagoslovljeni. Naj se že zgodi to, potem bodo tudi pravde za »sonce« in »bravca« končane.

L I S T N I C A U R E D N I Š T V A

Mladen. Tvoje pesmi kažejo fino pesniško občutljivost in dar gledanja. Nežna razpoloženja znaš občutiti in tudi s primerami izraziti. Vsaj nekaj daru se tu očituje. Le tista vedna zavest lastne nemoči je nevarna, tako negativno notranje razpoloženje razkrajja tudi resnične pesniške moči. Umetnik je tvorec in kažipot; zato mora njegova pesem bolest lastnega srca premagati in izobličiti v biser — prim. Župančičev motiv morske školjke in se tam uči, kdaj postane bolest lepa: ne v nergavosti in joku, ampak v tem,

da iščuje in obudi moč in modrost. Žalost je neplodna in razkrajja. Tega naj bi se marsikak pesnik zavedal. — Sicer je pač resnica, da mora v mladosti prevladovati bolečina. Saj je ta prav za prav rodila vse romantično hrepenenje in ves simbolizem, a le, ko je rodila pozitivno delo. — Ritem imaš še slab, verz ne poje dovolj. Treba bo brati in spet brati, da se uživiš. Odločitev, ali uspeš ali ne, prepusti času! Delaj, vglablaj se in poskušaj, a neprsiljen! Tudi pesnik se spozna po sadovih, po delih! Pozdravljen!

Pesnikom-sodružnikom. Kdor ni prejel honorarja pri oddaji pesmi, naj se zglesi, ko pesem izide, ako ga ne dobi po pošti. Večkrat nam ni mogoče dognati naslova in honorarja ne moremo dostaviti. — Vsem. Na vsako pismo in dopis napiši svoj naslov. To bodi pravilo. Uredništvo si ne more vseh naslovov zapisavati niti ne pisem shranjevati. Treba bi bilo zanje cele knjižnice. — Tisti, ki niste za poslani črtice še dobili odgovora, prosim, potrpite. Pride v tisk ali dobite odgovor. Rokopisov pa ne vračamo. Rokopisov, pisanih s svinčnikom, ne pošiljajte. Ne bodo brani.

R A Z P I S N A G R A D

Našemu pozivu v lanski 5. številki Mladike, kako naj razpisujemo nagrade za reševavce ugank, se je odzvalo 14 reševavcev. Njih mnenja so nekako takale: Glavna nagrada naj bi po mnenju nekaterih ostala tako, kakor doslej; nasprotno pa meni večina, da vrednost glavne nagrade in primeroma zelo majhen trud za rešitev ene same, za to nagrado določene uganke, nista v pravem razmerju z vrednostjo mesečne knjižne nagrade in s precejšnjim trudom, ki ga je treba, da reši reševavec vse ostale, n. pr. 8 do 10 ugank. Iz tega vzroka so se tudi mnogi izjavili, da jim je bolj ugajal prejšnji način razdeljevanja nagrad po točkah. So seveda še razni drugi predlogi, ki jih pa nikakor nismo mogli upoštevati.

V smislu teh nasvetov smo se odločili v l. 1932 razpisavati nagrade za reševavce ugank takole:

Vsak mesec bomo razpisali tri nagrade, in sicer: prvo podobno sedanji glavni nagradi, t. j. kak obče koristen predmet, za tiste, ki bodo rešili vsaj 8 ugank od desetih, ki bodo priobčene v vsaki številki, med katerimi pa morata biti rešeni obe risani uganki. Druga in tretja nagrada bosta knjižni nagradi (knjige iz zaloge Mohorjeve družbe), in sicer druga v vrednosti do 50 Din in tretja v vrednosti do 30 Din (cene knjig, kakor so objavljene v koledarju za člane Mohorjeve družbe). Vsak reševavec naj obenem z rešitvijo naznani, katero knjigo, oziroma katere knjige želi za nagrado, če bo izžreban. Pravico do prve knjižne nagrade imajo tisti, ki rešijo vsaj 6 ugank, med njimi eno risano; pravico do druge knjižne nagrade imajo tisti, ki rešijo vsaj 5 katerihkoli ugank.

Za reševavce ugank v januarski številki razpisujemo:

I. nagrada: Ker bi v sedanji denarni krizi marsikomu bolj ugajala gotovina (mnogi namesto dobitka zahtevajo gotovine), kakor pa kak predmet, ki ga ne potrebuje baš nujno, razpisujemo za I. nagrado 150 Din v gotovini.

II. nagrada: Knjige po lastni izbiri reševavca v vrednosti do 50 Din.

III. nagrada: Knjige po lastni izbiri v vrednosti do 30 Din.

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Knjige Goriške Matice: 1. Koledar za leto 1932. 2. Zdravje in bolezen v domači hiši. V. del. Spisal dr. Jos. Potrata. 3. Nova kuharica. Spisala Gizela Majeva. 4. Dedek pripoveduje. Povesti za mladino. Nande Vrbnjakov. 5. Burkež gospoda Viterga. Spisal Tone Čemažar. Knjige Družbe sv. Mohorja za l. 1932: I. Redno izdauje (šest knjig). — II. Knjige za doplačilo: 1. Splošno poljedelstvo. Spisal Primož Simonič. 2. Med nebom in zemljo. Velika žena in njen čas (Sv. Terezija Avilska 1515—1582). Spisal Franc Tersglav. Mohorjeva knjižnica 44.

5. Trdi orehi in veseli smehi. Uganke in šale. Zbrala P. B. in M. K. 4. Kosmatin, kralj notranjskih gozdov. Knjiga za mladino. Spisal Josip Brinar. 5. Svete maše za nedelje in praznike. Zbral in prevedel Vital Vodušek. Bratje. Drama v štirih dejanjih. Spisal Janez Jalen. Mohorjeva knjižnica 46. 1931. Založila Družba sv. Mohorja. Pravilnik o telefonski službi v notranjem prometu kraljevine Jugoslavije. Priredil in izdal dr. Jožko Lebar. V Ljubljani, 1931. Stare angleške pesmi. Prevel Griša Koritnik. 1931. Samozaložba.

Medved Rjavček. Povesti za mladino. Fran Roš. Drugi izpremenjeni natis. Celje, 1931. Založila tiskarna Brata Rode & Martinčič. Henoh Arden. Alfred Tennyson. Iz angleščine prevedel J. Debevec. S štirimi slikami. V Ljubljani, 1931. Izdala in založila Vigred. Pot bogov. Po Indiji, Malem Tibetu in Siamu. Bernhard Kellermann. Prevedel dr. Valter Bohinec. 1931. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Zbirka Kosmos. Pravljice. Pavle Flerč. S slikami je okrasil knjigo Maksim Gaspari. Ljubljana, 1931.

Pri pouku o higieni.

Joško, ki mu je Miklavž prinesel smučke, je ves nesrečen v šoli. Pa si jo izmisli. »Gospod učitelj, moja sestra je dobila ošpice. Jeli, da so nalezljive?«

Učitelj: »Hitro domov! Dokler se ne pozdravi, ne smeš v šolo.« (Deček naglo odide.)

Janko: »Njegova sestra je pri teti v Beogradu.«

Brž pripravljen.

Gozdar Hrastar pride ob treh zjutraj iz gostilne domov. Medtem ko se slači, se zbudi žena in pravi: »Ali hočeš že spet na lov? Ostani no doma v tem mrazu!«

»Saj imaš prav za prav prav!« ji pritrdi po kratkem hinavskem obotavljanju Hrastar, se hitro sleče in leže spat.

Težko vprašanje.

Gospodinja: »Koliko pa je bila ura, ko ste sinoči prikolovratili domov?«

Dijak: »Ne morem določiti. Vrtar pri vratih mi je voščil dober večer; ko sem prišel v podstrešje, mi je pa tetka Špela, ki hodi k zornicam, voščila dobro jutro.«

»Moraš« ni njegov gospod!

Žena: »Ali moraš vedno piti?«

Mož: »Kdo pravi, da moram? Jaz pijem pristoljno!«

Pravičen ugovor.

Sodnik: »Za zaušnico, ki ste jo dali Dagarinu, plačate torej sto dinarjev za brezposelne.«

Dagarin: »Oho, ali so dobili zaušnico brezposelni ali jaz?«

UGANKE

Ureja Josip Novak.

Zima.

(J. A., Celje.)

LEBOD • EŠAN • AVE • HROVOP
 NIV • INŠAR • UŠEŠ • JO • TIGIS
 EŠONJIS • IS • ANOTAR • NUPERP
 NROHIL • VI • VETIA • ANO • TOK
 OL • ROŠINE • NOKUS

Konjiček.

(Vladimir, Dol.)

M s s o
 i d l i a a
 a o a r t k
 a ž a p l č
 r v p r o e
 b p e o

Nasvet.

(Tonček, Maribor)

NDPKZJČ • MVČRZB
 eioasei • ooeoao

ČPRLOOLVI • OANITOJSS
 eaepšmiri • !časvrep i

Črkovnica.

(M—b, Ljubljana.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
a	a	a	a	a	a	a	a	a	a	b
	b	c	č	d	d	d	e	g	g	
		g	i	i	i	i	k	k		
	k	l	l	m	n	o	o	o	r	
r	r	r	r	r	s	s	t	v	v	v
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22

Sestavi besede nastopnega pomena: 1—16 ime krave, 2—17 hlapec, 3—18 potna kaplja, 4—19 glasbenik, 5—20 gozdna rastlina, 6—21 reka na Gorenjskem, 17—22 reka v Dravski banovini, 5—12 gozdna rastlina, 6—13 mesto na Češkem, 7—14 del živali, 8—15 roko-delec, 9—16 skrb, 10—17 kovina, 11—18 krma. — Srednja vodoravna vrsta pove naslov slovenskega mesečnika.

Spremenitev.

(Miroљjub, Vižmarje.)

S l e č O m a r
 x x x x
 x x x x
 x x x x
 x x x x

Zamenjaj v obeh besedah zaznamovane črke tako, da dobiš v peti vrsti dve novi besedi, ki dasta obe skupaj zopet novo besedo.

Veriga.

(Miroљjub, Vižmarje.)

Ar, bi, ca, da, fa, gu, ja, je, ka, ka, ko, la, li, lo, na, ni, pa, pa, pe, ri, ri, ro, si, ta, ta, vi, za, ze.

Sestavi iz zgornjih zlogov 14 trozložnih besed tako, da bo zadnji zlog prejšnje besede enak prvemu zlogu nastopne besede. Besede pomenijo: stoječo vodo, grm, bolezen, pristojbino, pomoto, majhno svetišče, glad, sredstvo za taljenje, orodje, cenovnik, napoved, ameriansko zver, zdravilno rastlino, del ure.

Besedna uganka.

(M—b, Ljubljana.)

Pest, mak, dve, rosa, greh, Grogga, Cven, Vič, hči, moka, ped, riba, Ozija, kos, peča, Aden, oda, rima, mera, mre-na, soba, Olga, Ada, Celje, cesta, smet, Mura, drač, kepa, iva. — Zamenjaj v vsaki besedi prvo črko z drugo tako, da dobiš novo besedo. Prve črke novih besed povedo lep rek.

Vremenska uganka za januar.

(Janez Ložar, Ljubljana.)

Trije popotniki.

(Janez Ložar, Ljubljana.)

Trije junaki iz Kranjske gore so jo mahneli v 200 km oddaljeni Maribor. Prvi peš s hitrostjo 5 km na uro, druga dva z motorjem s hitrostjo 65 km na uro. Pri katerem kilometru mora motociklist obrniti — njegov sopotnik odide peš dalje, s hitrostjo 5 km na uro — in se vrniti po pešca, pa zopet obrniti, da pridejo vsi trije istočasno v Maribor, kakor so istočasno odšli?

Posetnica.

(France, Središče.)

Aurelii J. Stok

Sim

Kaj je ta mož?

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

N A Š P R A V O P I S

Nekateri sotrudniki ste se spoteknili ob tem, da Mladika piše sedaj sonce in ne več solnce, da ima bravca namesto bralca itd. Vse to je samo dokaz, kako silno nam je potreben pravopis. — Ko se je naš slovenski jezik šele oblikoval, je bil seveda vsak pisatelj zaeno tudi jezikoslovec in slovnicaar. Kakor se mu je zdelo najboljše, tako je zapisal. Zapisal je pogosto po sluhu, zapisal po narečju, zapisal pa tudi po svoji premajhni učenosti. Zato je bilo pač toliko pravopisov, kolikor je bilo pisavcev in urednikov. Tega je danes že precèj konec; vsega konca pa le še ni. To izkuša vsak urednik. Silno težko je, da pri najrazličnejših rokopisih urediš vse v enoten pravopis. Če še tako paziš, se ti vendarle izmuzne mnogo pogrèškov pri popravljanju. Toda še hujsje je to, da te tuji pravopis spravi v take klešče in te tako zbeha, da si ob lastno trdno prepričanje ter moraš iskati pomoči pri Pleteršniku in Brezniku. In prav tistega, kar iščeš, večkrat sploh ne najdeš ne tu ne tam. Zato je potreba po obširnem pravopisu vsak dan bolj pereča. Danes mora nehati vsako oklevanje, kako bi zapisal. Nehati mora vseznalost neslovnicaarjev. Danes imamo univerzo in razen nje še moč dovolj, ki so »jezičniki«. Ti nam morajo biti veljavni, in mir besedi. Nimam časa, da bi pretehtaval, zakaj tako in zakaj ne drugače. Določeno je in zato tako pišem. Francozu, Nemcu, Angležu veli kar državna oblast: Tako piši! Kar določijo akademije znanosti, se sprejme brez prigovora. — Seveda porečete: Tam že, Slovenci pa še nimamo akademije znanosti, zato nimamo tiste veljavne družbe, ki bi ji bili pokorni. Saj to je res naša bolečina. Za akademijo je vse pripravljeno, stan in delavci. Toda nepripravljenost zanjo je drugod. Ni naša naloga, da vrtamo tu za koreninami te nepripravljenosti. Toda ob takih časih mora biti naša skrb, da si gradimo, kakor smo gradili doslej: Slovenci pokažimo, da smo in da hočemo ostati — z žrtvami. Za pravopis je osnovan že odbor, delo je pričeto. Delavci so znanstveno na višku. Vsak delavec pa je vreden plačila. Res, saj je slovenski kulturni delavec tako skromen, da bolj biti ne more. Zato pa bi morali tisti pridobitni krogi, ki trošijo mnogo za marsikaj hudo nepotrebnega, prispevati, da se taka, za razvoj lepega knjižnega jezika nujno potrebna dela opravijo. Zato sodimo, da bi morala priti kakorkoli in odkoderkoli pobuda, ki bi razgibala prečudno mlačnost onih, ki bi zmogli in se ne zavedó, da je to njih dolžnost. Taka razgibanost, tako spoznanje samega sebe pa bi vplivalo tudi na najširše plasti vzgojno in bi bili tudi »vinarji ubogih vdov«, žrtvovani zato, tisočkrat blagoslovljeni. Naj se že zgodi to, potem bodo tudi pravde za »sonce« in »bravca« končane.

L I S T N I C A U R E D N I Š T V A

Mladen. Tvoje pesmi kažejo fino pesniško občutljivost in dar gledanja. Nežna razpoloženja znaš občutiti in tudi s primerami izraziti. Vsaj nekaj daru se tu očituje. Le tista vedna zavest lastne nemoči je nevarna, tako negativno notranje razpoloženje razkrajja tudi resnične pesniške moči. Umetnik je tvorec in kažipot; zato mora njegova pesem bolest lastnega srca premagati in izobličiti v biser — prim. Župančičev motiv morske školjke in se tam uči, kdaj postane bolest lepa: ne v nergavosti in joku, ampak v tem,

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Knjige Goriške Matice: 1. Koledar za leto 1952. 2. Zdravje in bolezen v domači hiši. V. del. Spisal dr. Jos. Potrata. 3. Nova kuharica. Spisala Gizela Majeva. 4. Dedek pripoveduje. Povesti za mladino. Nande Vrbnjakov. 5. Burkež gospoda Viterga. Spisal Tone Čemažar. Knjige Družbe »sv. Mohorja« za l. 1952: I. Redno izdanje (šest knjig). — II. Knjige za doplačilo: 1. Splošno poljedelstvo. Spisal Primož Simonič. 2. Med nebom in zemljo. Velika žena in njen čas (Sv. Terezija Avilska 1515—1582). Spisal Franc Terseglav. Mohorjeva knjižnica 44.

3. Trdi orehi in veseli smehi. Uganke in šale. Zbrala P. B. in M. K. 4. Kosmatin, kralj notranjskih gozdov. Knjiga za mladino. Spisal Josip Brinar. 5. Svete maše za nedelje in praznike. Zbral in prevedel Vital Vodušek. Bratje. Drama v štirih dejanjih. Spisal Janez Jalen. Mohorjeva knjižnica 46. 1951. Založila Družba sv. Mohorja. Pravilnik o telefonski službi v notranjem prometu kraljevine Jugoslavije. Priredil in izdal dr. Jožko Lebar. V Ljubljani, 1951. Stare angleške pesmi. Prevel Griša Koritnik. 1951. Samozaložba.

Medved Rjavček. Povesti za mladino. Fran Roš. Drugi izpremenjeni nata. Celje, 1951. Založila tiskarna Brata Rode & Martinčič. Henoh Arden. Alfred Tennyson. Iz angleščine prevedel J. Debevec. S štirimi slikami. V Ljubljani, 1951. Izdala in založila Vigred. Pot bogov. Po Indiji, Malem Tibetu in Siamu. Bernhard Kellermann. Prevedel dr. Valter Bohinec. 1951. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Zbirka Kosmos. Pravljičice. Pavle Flerč. S slikami je okrasil knjigo Maksim Gaspari. Ljubljana, 1951.

da očičuje in obudi moč in modrost. Žalost je neplodna in razkrajja. Tega naj bi se marsikak pesnik zavedal. — Sicer je pač resnica, da mora v mladosti prevladovati bolečina. Saj je ta prav za prav rodila vse romantično hrepenenje in ves simbolizem, a le, ko je rodila pozitivno delo. — Ritem imaš še slab, verz ne poje dovolj. Treba bo brati in spet brati, da se uziš. Odločitev, ali uspeš ali ne, prepusti času! Delaj, vglabljalj se in poskušaj, a neprisljeno! Tudi pesnik se spozna po sadovih, po delih! Pozdravljen!

Pesnikom-sotrudnikom. Kdor ni prejel honorarja pri oddaji pesmi, naj se zglesi, ko pesem izide, ako ga ne dobi po pošti. Večkrat nam ni mogoče dognati naslova in honorarja ne moremo dostaviti. — Vse m. Na vsako pismo in dopis napiši svoj naslov. To bodi pravilo. Uredništvo si ne more vseh naslovov zapisavati niti ne pisem shranjevati. Treba bi bilo zanje cele knjižnice. — Tisti, ki niste za poslane črtice še dobili odgovora, prosim, potrpite. Pride v tisk ali dobite odgovor. Rokopisov pa ne vračamo. Rokopisov, pisanih s svinčnikom, ne pošiljajte. Ne bodo brani.

R A Z P I S N A G R A D

Našemu pozivu v lanski 5. številki Mladike, kako naj razpisujemo nagrade za reševavce ugank, se je odzvalo 14 reševavcev. Njih mnenja so nekako takale: Glavna nagrada naj bi po mnenju nekaterih ostala tako, kakor doslej; nasprotno pa meni večina, da vrednost glavne nagrade in primeroma zelo majhen trud za rešitev ene same, za to nagrado določene uganke, nista v pravem razmerju z vrednostjo mesečne knjižne nagrade in s precejšnjim trudom, ki ga je treba, da reši reševavec vse ostale, n. pr. 8 do 10 ugank. Iz tega vzroka so se tudi mnogi izjavili, da jim je bolj ugajal prejšnji način razdeljevanja nagrad po točkah. So seveda še razni drugi predlogi, ki jih pa nikakor nismo mogli upoštevati.

V smislu teh nasvetov smo se odločili v l. 1952 razpisavati nagrade za reševavce ugank takole:

Vsak mesec bomo razpisali tri nagrade, in sicer: prvo podobno sedanji glavni nagradi, t. j. kak obče koristen predmet, za tiste, ki bodo rešili vsaj 8 ugank od desetih, ki bodo priobčene v vsaki številki, med katerimi pa morata biti rešeni obe risani uganki. Druga in tretja nagrada bosta knjižni nagradi (knjige iz zaloge Mohorjeve družbe), in sicer druga v vrednosti do 50 Din in tretja v vrednosti do 30 Din (cene knjig, kakor so objavljene v koledarju za člane Mohorjeve družbe). Vsak reševavec naj obenem z rešitvijo naznani, katero knjigo, oziroma katere knjige želi za nagrado, če bo izžreban. Pravico do prve knjižne nagrade imajo tisti, ki rešijo vsaj 6 ugank, med njimi eno risano; pravico do druge knjižne nagrade imajo tisti, ki rešijo vsaj 5 katerihkoli ugank.

Za reševavce ugank v januarski številki razpisujemo:

I. nagrada: Ker bi v sedanji denarni krizi marsikomu bolj ugajala gotovina (mnogi namesto dobitka zahtevajo gotovine), kakor pa kak predmet, ki ga ne potrebuje baš nujno, razpisujemo za I. nagrado 150 Din v gotovini.

II. nagrada: Knjige po lastni izbiri reševavca v vrednosti do 50 Din.

III. nagrada: Knjige po lastni izbiri v vrednosti do 50 Din.

OTROK V PREDŠOLSKI DOBI

SPISAL ZDRAVNIK DR. B. DRAGAŠ

Pod tem naslovom in v takile obliki je v založbi Mohorjeve knjižnice pravkar izšla velezanimiva knjiga o vzgoji otroka, ki jo je spisal priznani strokovnjak zdravnik in vodja otroške bolnice v Ljubljani. Knjiga je za uspešno vzgojo neobhodno potrebna ter edinstvena po obsegu in po svojem temeljitem obravnavanju. Stane broš. 33·-(44·-), vez. 42·-(56·-)